

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
József-körút 18.

Főszerkesztő:
VÉSEI JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR.

Kiadja:
SZERKESZTŐSÉG.

Egész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre
7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Székely Kálmán riadója.

Budapest, április 27.

(v.) Harangszóként zugott végig a parlamenten a Székely Kálmán mai beszéde: „vivos voco, fulgura frango“. Valóban ez a szózat megcsélekedte mindakettőt. A fenyegetett alkotmányosság mellé hívta őrszolgálatra az eleven lelkiismereteket. És szertefordította az obstrukció mennyköveit. Jöjjön most már, aminek jönnie kell. Az igazság szava elhangzott s országág harsogta a maga komoly intelmeit. A süket szívek, ha folytatni kívánják a rombolás munkáját, ám legyen az ő tébolyuk, vagy szeszélyük szerint. Ámde máttól fogva a nemzet fel van világosítva, mi az, amit az obstrukció ostrom alá fogott s mely elvek és mely érzelmek inspirálják a védősereg elzántságát. A tetszetős frázisok kérégt a Székely Kálmán beszéde lehántotta az obstrukcióról s bemutatja egész csupaszságában az ellenzéki hadjárat végzetelhetetlen ellentétben álló, alkotmányromboló irányzatot. És egyuttal kihirdette a kormány s a többség ama sziklaszilárd eltökéltségét, hogy a rákényszerített harcot felveszi, a fenyegetett nemzeti javakért sikra száll s a törvény paizsát tarija a forradalmi erőszak elé. És dörgő tapsviharával a szabadelvűpárt, az egész szabadelvűpárt lelkesen csatlakozott vezére szózatához.

Mielőtt beszédének gyújtó hatása végéhez ért volna, az ellenzéki tévedések és tévesztések kadávereivel hintette Székely Kálmán teli a harcteret. Milyen siralmasan hullottak alá, zuhantak a porba azok a tarkabarka közjogi elméletek, amikből az obstrukció eddig táplálkozott! Az a helyes és ragyogó történeti kritika, melylyel a hadsereg kérdésének közjogi vonatkozásait tárgyalta ez a beszéd, az igazság fuvallatát lehelte az ellenzéki okoskodásokra, s ami emezekben csaló-

dás vagy hazugság volt, mind kimult e fuvallat érintésétől. A Deák Ferenc kiegyezése igenis fenntartotta a nemzetnek az önálló hadseregbe való közjogi jussát, mert jöhetnek idők, mikor a védelemnek ez a módja válik célszerűbbé a hazára és a trónra nézve. De azt, hogy maga az 1867: XII. törvénycikk rendelkezne volna el a magyar haderő különállását vagy önállóságát, eddig csak az elvakultság mondhatta, Székely Kálmán mai fejtegetései után pedig ezentul csak a rosszhiszemű elfogultság fogja állíthatni. Hiszen magát Deák Ferencet és Andrássyt, a saját művének bizonyára legilletékesebb ismerőit s értelmezőit, szólaltatta meg Székely Kálmán s e két tündöklő szellem meg is jelent a küzdelem porondján, hogy tanúságot tegyen az obstrukció aligazságai ellen. Deák szavaiból megérti az ország, hogy a kiegyezés alkotója a védelem közösségét egyenesen az uralkodóházzal kötött alapszerződésből vezette le s hogy ugyancsak a haza bölcsé szerint 1867 előtt a magyar törvényhozás csakis a magyar ezredek fogalmát ismerte, de a különálló magyar hadsereg eszméjét soha nem is akarta megvalósítani. Nem igaz, hogy a kiegyezés teremtette a közbütykeket; ezek mint politikai kategória s mint eleven valóság a pragmatika szankciótól fogva szakadatlanul léteztek, maga a negyvennyolcas törvényhozás is elismerte, sőt be is cikkelyezte őket. S ami valóban új a 67-iki műben, arról találon és szellemesen mondta hatyudalában Andrássy, hogy ezentul mi is beleszólunk Ausztria hadügyeibe s külügyeibe, holott addig csakis Ausztria avatkozott bele a mieinkbe. Az a történeti kritika, melyet Székely gyakorolt az obstrukciós közjogon, csakugyan a történelem kritikai igazsága volt. Mint politikát igenis követelheti bárki az önálló hadsereget, követelheti a mai ellenzék is. Szerezzen híveket e törekvésnek az országban, hiszen teheti akadálytalanul, mert szabadok és tiszták

a választások; igyekezzék a többségre szert tenni s buktassa meg a más nézetben lévő kormányt a szokott alkotmányos uton s módon. Ezt a jogát senki nem vonja kétségbe és senki nem korlátozza. Ám ne fogja rá a törvényre, hogy abból szükségszerűen folyik a hadsereg önállósága, s e törvény megszegésének vagy kijátszásának címén ne indítsanak parlamenti forradalmat. E forradalom csak egy esetben lehet jogosult: ha jogfosztó, törvénytíró, az erőszak fegyvereivel küzdő, az alkotmányos szellemet pusztító kormányzatot akar megbuktatni. Hát épp ma is lármásan szabadkozott az ellenzék ama feltevés ellen, mintha a most uralkodó kormányzati szellemet ilyennek tartaná. És mégis forradalom? És mégis az ex-lex erőszakos előidézése? Miért? Mert a nemzet többsége a választásoknál ama pártnak adott igazat, mely a jelenlegi közjogi alapot vallja helyesnek s ennél fogva a hadsereg közösségét véli célszerűnek? Miből következett az ellenzék, hogy a nemzet többsége a választások óta meggyőződést cserélt? A küldöttségekből? A feliratokból? Ugyan kérem, kell-e újra és újra bizonyítanunk, hogy könnyű szerral lehetne még tetszetősebb és még hatalmasabb népmozgalmakat rendezni, amiknek tartalmától maga az ellenzék is megijedne. Hát erről ne is beszéljünk komolyan. És arról sem, hogy a Ház feloszlásával könnyen be lehetne igazolni, kikkel tart ma a nemzeti akarat. A parlamenti forradalomnak még ennyi koncessziót sem lehet adni. Mert ha meg lenne az első precedens, majd megszerveződnének obstrukáló kisebbségek a nemzetellenes és szabadságellenes törekvések s kioroszakolnák minden évben az új választásokat. Ha az ex-lex elől megfutamodik a kormány, a parlamentben örökdiák agyon a parlamentárizmus. Ha a feloszlást forszirozza ki az obstrukció, akkor a parlamenten kívül megy végbe ugyanaz a folyamat.

TÁRCA

Egy tiszt.

☞ A Budapesti Napló eredeti tárcája. ☞

Írta: Goda Géza.

A csapó-utcai trafikosné egy tavaszi estén kűnn állt a boltjátóban. A katonák éppen akkor mentek hazafelé s az a két tiszt, aki a század élén ment, mosolyogva nézett rá. Valami megjegyzést is tehettek, mert hangosan kacagtak s az egyik, a nagybajuszu vissza is fordult. Egy kissé oldalt taszította a sapkáját s bókolva szalutált a gömbölyű kis menyecskének.

— Majom! — mondta félhangosan az asszony s legott befordult a boltjába. Leült a pult mögé, ujjával dobolni kezdett az asztalon s arra gondolt, hogy ez a tiszt tulajdonképpen nagyon szemtelenül viselkedett, kihívó volt s bizonyosan azt hitte, hogy egy ilyen asszonnnyal, mint ő, így is lehet ismeretséget kötni. Egy kissé bánította az önértétét és a férjére gondolt, aki mindig kezet csókolt neki ismeretségük első hónapjaiban.

— Egészen más — gondolta. — Egy ilyen tiszt azt gondolja, hogy az ember mindjárt fulig szerelmes belé. Nagyon önhitt emberek, bár igaz, hogy csinosak és kedvesek.

Az asszony egész este a tisztre gondolt s mikor később a vacsorához ültek, egy darabig csöndesen bámult a férjére. Az csöndesen evett s minden falat után a szalvétával törülgette a száját és bajuszát. Nagy, szőke bajusza volt, amely

fáradtan lógott a szájába. Az asszony egy darabig nézte, aztán megszólalt:

— Fiam — mondta édeskés hangon — a bajuszodat!

— Mit? — kérdezte a férj s fölnezt.

— A bajuszod — mondta az asszony. — Miért nem pödörd ki?

A férfi önkénytelenül a bajuszához nyult, szépen széthúzta a két uja között s aztán mogorván mondta:

— Az ember nem ér rá még arra sem, hogy a külsejével törődjék. Elhanyagolom magamat s olyan vagyok, mint egy betörő.

Az asszony figyelmesen nézte s most észrevette, hogy ennek az embernek ráncok vannak a homlokán, hogy orra tulságosan husos s hogy csakugyan nagyon el van hanyagolva. Sokat eszik s tulságos nagy darabokban teszi a húst szájába. Szinte megjegyedt attól a gondolattól, amely most támadt benne, de önmaga előtt be kellett valania, hogy ez az ember csakugyan nagyon elhanyagolta a külsejét. Így szóló tehát:

— Ugyan, édes fiam, mint egy betörő? Hogy mondhatsz ilyent? Nekem mégis te vagy a legszebb az egész világban.

Fölkelt a székéről, a férje háta mögé állt, megfogta az állát s a szemébe nézett.

— Hagyj! — mondta a férfi, aki fáradt volt s aki a férfiak irigy lelkével megérezte, hogy ez a gyöngédség valami asszonyi fonáktságot takargat.

— Nem, — felelte az asszony s még szorosabban fogta a férfi állát. A két ujjával szorította, mintha ebbe kapaszkodnék a saját lelkiismerete ellen. De azért úgy szorította, hogy a férfi dühös lett.

— No! — mondta. — Megörültél? Hisz fáj. Az asszony most kacagott.

— Azért sem — mondta. — Nem megyek el addig, amíg a bajuszodat meg nem igazitom.

Nem használt semmi. A férfinak le kellett tennie a szalvétát, hátra kellett dőlnie a széken s az asszony puha, kövér ujjával sodorai kezdte a bajuszát. Közben kacagott s minden fodorintásnál így szól:

— Így! Így! Így!

Mialatt így kicsinosította a férjét s a szemébe nézett, egyre a tisztre gondolt s önkénytelenül is behunyta a szemét, hogy csalódása annál teljesebb legyen.

Most már bátran, lelkifurdalás nélkül csalta meg ezt az embert, aki pedig ismeretségük első hónapjaiban olyan udvarias volt iránta s mindig megcsókolta a kezét.

— Ugy ni! — mondta kacagva. — Most olyan vagy, mint egy szép és fiatal katonatiszt.

— Köszönöm — felelte a férj kicsinylő hangon. — Köszönöm. Tulajdonképpen mindig az volt a legfőbb kívánságom, hogy katonatiszthez hasonlítssak. Nagyon szeretem őket, tudod!

Egy kissé hízogott neki a felesége bókja, de azért érezte, mint száll föl keblében a gyűlölet ezek ellen az emberek ellen, akiket léhának és haszontalanoknak tartott. Nem is tudta megállni, hogy így ne szóljon:

— Ki nem állhatom őket. Egyebet sem tesznek, mint naphosszat parádézni. Csinosítják magukat és fölilik a mi kereményünket.

Az asszony komolyan vágott közbe: — Nem. Láttam őket ma este is szegényeket, amikor a gyakorlóról jöttek. Olyan fáradtak voltak szegényké. Sajnáltam őket.

A lejtőre, amelyen nincs megállás, tehát rálépni sem szabad. Széll Kálmán nem is teszi, hanem megveti lábát az örvény szélén s ott szegi neki mellett a forradalmi ostromnak. Az ex-lex, amely fenyeget, csak formai-ság amugy is. Sajnálni való, komor, ha úgy tetszik: végzetes formai-ság, de formai-ság. Mert csak alakilag is kifejezésre hozza azt, ami már meg is van: az igazi, a lényeges ex-lexet. Az alkotmányon kívüli állapot ugyanis nem akkor köszönt be, amikor megszűnik a többség által támogatott kormány törvényes felhatalmazása. Hanem beköszönt már előbb: ama percben, amikor a többségi akarat érvényesítését megkísérli az obstrukció. Az alkotmányban a parlamenti többség az egyedül illetékes tolmácsa, szerve és fegyvere a nemzeti akaratnak. Tehát mihelyt az történik, amit a többség nem akar, vagy mihelyt nem az történik, amit a többség akar, már akkor kívül állunk a népképviselési alkotmányon. Hogy budget nélkül ne szedjenek adót s ujonctörvény nélkül ne szedjenek katonát, az semmivel sem nagyobb szabadság-biztosíték, mint az, hogy a kisebbség ne nyűgözhesse le s ne béníthassa meg a többség akaratát. Hogy miért, azt magyarázni sem kell. Hiszen jöhet idő, mikor a korona nem bírván a nemzet bizalmából eredt többséggel, összeszűri a levét a minoritással. S ha van arra precedens, hogy a kisebbség erőszakra urrá lett a többség legitím akaratán, akkor szabad az útja az abszolút hatalomnak.

Igaz tehát, amit Széll Kálmán mondott, hogy a nemzet védőbástyáját aknizza alá, aki a többségi elv megtámadásával felforgatni készül a parlamentáris kormányrendszer alap-gondolatát. Ez a nemzetbontó munka a legszörnyebb ellentétlással fog találkozni a kormány s a többség részéről. Az ex-lex helyzetet a kormány elfogadja. Akármédig tart, megáll benne. S a saját kizárólagos felelősségére folytatja az adminisztrációt, hogy kielégíthesse az állami élet sürgős és mulhatalan szükségleteit. A Széll Kálmán szerencsés tapintatu, a kiegyenlítés művészetében jártas keze ma ökölbe szorult. S ezt az öklöt érezni fogja ott az örvény szélén a forradalmi lejtő felé rohanó obstrukció. Ez a mai beszéd harci riadó volt a politikai nihilizmus ellen. A szabadelvűpárt lelkes elszántsággal üdvözölte vezérének férfias állásfoglalását. A parlamentarizmus orman ott leng már a védősereg kitűzött lobogója. A szabadság s az állami rend barátai, akik a népképviselési rendszert tekintik a legszentebb s legértéke-

sebb nemzeti vívmánynak, lelkes örömmel se-reglenek országzszerre e lobogó alá.

Széll Kálmán napja.

Budapest, április 27.

Öt rövidke nap s itt van az ex-lex. Nem csuda, ha ezekben az órákban nagyobb az izgalom és kiver a láz még azoknak is, akik szeretik magukkal elhitetni, hogy rájuk a felelősségből nem nehezedik semmi. Oh a szélsőbal is csupa láz s ha szinte képtelenségnek tetszik, még talán Lengyel Zoltán is trémázik egy kicsit. S ilyen kedélyállapotban, ilyen kései időben egy szalmaszál is reménységet jelent. Hát még amikor hire jön, hogy a miniszterelnök nyilatkozni fog!

Tíz óráig lehetetlen tolongás. Magánfogaton, fiakkereken, villamoson csak úgy özönlik az ember. Már az uton is csak a miniszterelnök beszédéről folyik a szó, pedig még azt se tudják, mit fog beszélni. Azután előnti a nép a karzatokat. Teli van még a főrendek páholya is. Aszszonyok, akik máskor délig föl se kelnek, ma már tíz óra előtt a helyükön vannak s olyan lázas várakozással méregetik a völgyet, mintha ma vinnák meg a legszenzációsabb vízei tornát odalenn. De a tisztelt képviselő urak se győzik sokáig türellemmel a folyosón. A családot, az ismerősöket elhelyezik a karzaton, egy szempillantásra megállnak a folyosón, hogy megbizonyosodjanak, nincs-e változás a programban, aztán besietnek a tanácsterembe, mert hiszen ott benn van már Széll Kálmán is.

A szélsőbalon sugva adják tovább egymás közt: — Barabás napirend előtt nyilatkozni fog. Tiltakozik a leszerelés szándéka ellen. Ilyen nagy publikum előtt máskor nem tehetné.

A fiatalok mosolyogva veszik tudomásul a taktikát, a régi szélsőbalnak csóválják a fejüket. Mintha nem nagyon tetszenék nekik a brilliáns taktika. De nem mernek vagy nem akarnak szólni, csak ülnek a helyükön, mint fázó madarak gunnyasztanak a háztetőn. A szabadelvűpárt persze majdnem teljes számmal sűrű a bársonyszékek körül: az ő reménysége is ebben a mai beszédben rejtezik. Hátha? Hiszen elvégre nincsen teljességgel kizárva, hogy a miniszterelnök beszédének hatása alatt jobbra szánja magát az obstrukciós tábor. Szóval: tíz óraor már senki sincs a folyosón és mondjuk meg mindjárt, délután két óráig nem is ment ki senki. Sokszivarfűst ugyan nem kavargott má a folyosón és az se valószínű, hogy ma tíz órától kettőig a buffet embereinek sok valami dolgot kellett volna. Így és ilyen sokáig még alig voltak együtt a tisztelt kép-

viselő urak, mint ahogy ma ültek mozdulatlanul a tanácsteremben.

Magá a miniszterelnök nyugodtan ült a helyén. Ugy igazította a írásait, a jegyzetait, mint a virtuóz fut végig még egyszer a billentyűkön, hogy kipróbálja, rendben van-e a hangszér.

Olykor egy-egy pillanatra átszólt hozzá báró Fejérváry. A miniszterelnök autogva felelt s a két ostromban álló miniszter összemosolygott.

— Biztatják egymást! — mondták a szélsőbalon.

Biztatták-e egymást vagy sem? — ki tudja! De elég jókedvűeknek látszottak, az bizonyos. Ellenben az obstrukciós táborakában mintha némi lehangoltság is mutatkozott volna. Az ördögbe is, ma már az obstrukció több a tréfánál, mert április huszonhetediké van. És Barabás Béla, aki napirend előtt csakugyan felszólt, ritkán beszélt olyan trémázva, mint ma. Erősen szerénykedett, de kötelességből lelket próbált venni a párt fiatalaságára. Azt mondta, hogy a szélsőbal nem is gondol leszerelésre, de azt is mondta, hogy a párt már csak azért se szerelhet le, mert a többség eziránt semmiféle ajánlatot sem tett. (Hát ez bizony majdnem ugy hangzott, mintha szemrehányás akarna lenni és nem tiltakozás.) És végül mégis csak ő tett ajánlatot, azt mondván, hogy még lehetséges volna valamelyes egyezés, ha a kormány a választókerületek kikerekítésén s az általános, titkos szavazás behozatalára szánná el magát. De az egész nyilatkozat hatástalanul pergett le s még a szélsőbal se talált alkalmat egy kis tüntetésre. Elmult a napirend előtt rendezett taktikázás, mintha nem is lett volna.

De megmozdult a völgy és hullámzott a hatalmas karzat, mikor Apponyi erős hangon jelezte:

— A miniszterelnök ur kíván szólni!

Széll Kálmán bevárta a morajlás elültét. A lehgható karjából futó lépésekben sietett lejjebb minden képviselő. Hatalmas, tömör félkör sorakozott a miniszterelnök háta mögött s zsufolva voltak az ellenzéki padosorok is.

Határozatlanul, mindenfelől hangzott:

— Halljuk! Halljuk!

A miniszterelnök megszokott nyugodt hangon jelezte mindenekelőtt, hogy miről akar és miről nem akar beszélni. Egy-két udvarias szó jutott mindenkinek, akivel nem akart polemizálni. Aztán némi megnyugvást keltett a baloldalon, hogy a beszéd első része tisztán elvi tisztázást helyezett kilátásba, a katonai kérdések tisztázását. S minthogy a miniszterelnök eleve jelezte, hogy a dolog természeténél fogva nem foghatja rövidre ezeket a fejtegetéseket, az obstrukciós tábor megnyugodva dőlt hátra. No egy kicsinyeség

— Izen? Sajnálta?
— Hogyne! Még a tiszt is csupa por volt. A blúza csupa por, a sapkája, még az arca is.
— Jól megnézted.

Egy darabig hallgattak. Egymást nézték s most megérezték, hogy már nincsenek egymás mellett. Valaki közéjük állott s elválasztja őket egymástól. Az asszony hamiskodni próbált még s tréfás hangon mondta:

— Féltékeny vagy, fiam.

A férfi nem szólt. Csöndesen majszolta a kenyeret, megtörülte a zsebkészlet a szalvétával, óvatosan becsukta s a mellénye zsebébe rejtette. Aztán hátrádott a széken, hörpintett a borospohárból, aztán belenézett. Mindezt nagyon komolyan csinálta, miközben arca is elkomorlyodott. Hirtelen fölállt s így szólt:

— Engem nem csapsz be. Tisztában vagyok a helyzettel.

Az asszony szólni akart.

— Ne beszélj, — mondta. — Ismerlek. Mindnyájan ilyenek vagytok.

— De kérek...

— Semmi. Ha én azt mondom, hogy mindnyájan akkor ez azt jelenti, hogy te is ilyen vagy. Érted? Nem teszek kivételt az asszonyok között. Egyformán cudarok.

— Cudarok?

— Cudarok.

Az asszony hirtelen félrefordította a fejét s siránkozó hangon mondta:

— Hát mi bajod tulajdonképpen?

— Tulajdonképpen? Nem rossz. Ha jól hallok, azt kérdekd, hogy tu-laj-don-kép-pen mi bajom.

Ezt a szót nagyon hangsúlyozta s kacagott.

— Hehe! Ravasz vagy édesem. Nagyon ra-

vasz vagy. El akarod ütni a dolgot. De én átlátok a helyzeten.

Hangosan, kiabálva beszélt s minden szavával agyon akarta sújtani az asszonyt. Az pedig csöndesen ült most a helyén, egyre nézte ezt a kövér, husos orru embert, a bajuszát, amely most föl volt pödörve s mégis elhanyagoltnak látszott. Lassanként utálatot érzett iránta s untatta a beszéde.

— Miféle helyzetről beszélsz? — kérdezte aztán kihívóan.

A férfi zavarban volt. Csakugyan nem tudta, hogy miféle helyzetről beszélt, de érezte, hogy most nem szabad kapitulálnia. Fogta, erősen fogta most a hűtlenség dokumentumait, meglátta az egész összefüggést az asszony kedveskedése és beszéde közt. Most csak ki kellett építenie valamit. Valami konkrét vádat, amelylyel bizonyíthatasson.

— Azt hiszed — kezdte gunyosan — azt hiszed, hogy nem láttam.

— Mit láttál? — ugrott föl dühösen az asszony.

— Mit? Aki haragszik — tette hozzá bölcselkedő hangon s a két ujját fölemelte — aki haragszik, az bűnös.

— Ostoba vagy!

— Ostoba? Hehe! Ostoba?

Most az a gondolata támadt, hogy csak rá kell fognia valamit erre az asszonyra s akkor mindent megtud. Egyszerűen kiváll mindent ez az asszony s végre világosan tudja, amit oly sokszor gondolt már róla. Így szólt tehát:

— Láttam.

— Mit láttál?

— Azt a tisztet. Tegnap is itt volt s megfogta a kezdet.

— A kezemet? — kérdezte az asszony s egy pillanatra lehunyta a szempilláit.

— És simogatta! És a szomszédok is beszéltek. Mindenki beszél, a gyerekek, a vén asszonyok, minden veréb azt csirpeli.

— A verebek is?

— Azok is.

— És hogy szöke az a tiszt?

— Szöke.

— Ugy-e? Szép, hogy bevallod. Nagyon szép.

Föl s alá járt a szobában.

— Aljas vagy, tudod — ordított aztán. — Nyomorult disznó vagy.

Az asztalt verdeste dühében s egyre azt ordította:

— Aljas! Aljas!

Az asszony közbeszólt:

— Ne kiabálj! Lassabban is beszélhetnél.

— Lassabban? — ordította tovább az ember. — Azt mondd, hogy lassabban beszéljek. Nem! Még jobban fogok ordítani! Ki foglak rugni innen s végigkibáncsollak. Mehetsz a tisztet. Erted?

Odagrott a kis gömbölyű asszonyhoz s félrántotta a székről. Aztán a hajába kapaszkodott.

Az asszony csöndesen türe. Egy kissé píttyergett, aztán várt, míg az ura vetkőzni kezdett. Mosolyogva nézett rá, mikor belebujt a vánkosok közé s bosszúból elfújta a gyertyát.

A szoba sötét lett s a kis gömbölyű asszonyka is lassan kigombolta a bluzát. Az asztal mellett ült, lehajtotta a fejét a könyökére és behunyta a szemét. A sötéttségben aztán bátran mert gondolkodni s miközben nagyot sóhajtott, titkos mosolygással mondta:

— Brutális fráter. Megcsalom,

a karzatot is gusztálhatjuk! Pedig tévedett. A miniszterelnök ugyan hű maradt ígéretéhez és elvi alapokat, a törvény és statisztika alapján igazolta a katonai javaslatokat, de ezenközben olyan hatalmas polemikává nőtte ki magát beszéde, hogy minden komolyan gondolkodó ember előtt halomra kellett dőlnie az egész hosszú katonai vita mesterségesen összetakolt argumentációjának. Egyszerre csak azon vette magát észre az ellenzék, hogy a határozati javaslatoknak az a retentó áradata, aminőre még tán nem volt példa, le van vezetve, föl van szarítva. A miniszterelnök a sok határozati javaslatot úgy keresztüllükasztotta, hogy azokra bizony nehéz lesz ráismerni. Ekkor ideges nyugtalanság fogta el a tisztelt szélsőbal s nagyon jellemző, hogy mikor Széll Kálmán a törvényekből bizonyította be, hogy az önálló magyar hadsereg még a negyvennyolcas törvényhozás szeme előtt sem lebegett, az ellenzék nem a faktum ellen tiltakozott, hanem csak elkezdett keseregni:

— Szomorú, hogy egy magyar miniszterelnök ilyenek bizonyításában leli gyönyörűségét.

Rátka László, aki a parlamenti epigrammák műfaját szereti kultiválni, helyéről fölemelkedve, egyenesen átszólt a miniszterelnökhöz:

— Van a világon még egy parlament, melynek minisztere azt bizonyítja, hogy a nemzetnek nincs joga, sohasem volt ambíciója saját külön hadseregre?

A többség zugása elfojtotta a kissé theatrális közbeszólást. S nagyon érdekes volt ma megfigyelni, hogy kicsoda gyönyörű védelmi taktikával élt az egész nagy többség. A legkisebb közbeszólás sem tudott a maga egészében világra jönni. A többség őrt állott, hogy elvágja a közbeszólást, mint ahogy a Rampseni király kincsesházában őrt állott egy katona, hogy levágja azt a kezét, mely titkon be akarna nyulni. Az első hangra olyan viharos halljukozás, olyan érélyes rendre-kiáltás hangzott, hogy a közbeszólásnak el kellett benne fulladnia. S ebből a taktikából magyarázható, hogy ma a szélsőbal megtapsolt két olyan közbeszólást, melyet nem is hallott, melyről a többség szenvedélyes tiltakozása nyomán azt következtette, hogy valami nagyon talpraesett közbeszólás lehet a melyről utólag kistült, hogy olyan közönséges közbeszólás volt, aminőt akár Lengyel Zoltán is elkévet napjában háromszor.

A dolog ugy esett, hogy a miniszterelnök a parlamentáriszmus alapelvéről s a többség akaratának érvényesüléséről beszélt. S akkor egyszerre Beöthy Ákos harsány hangon kiáltott közbe. Szavait elfullasztotta a többség szenvedélyes tiltakozása. A szélsőbal tehát elkezdett tapsolni s egyre kiabálta:

— Éljen Beöthy Ákos!

Égyik a másiktól kérdezte?

— Mit mondott?

— Nem tudom.

De a kérdés is, a felelő is tapsolt s egyik sem tudta, miért. Gróf Apponyi Albert elnök azonban, az elnöki intervenció szükségének szempontjából, ki akarta puhatólni, hogy hát mit is mondott Beöthy Ákos? És ekkor Beöthy Ákos kivörösödött arccal, hihetetlen pátoszszal dörögte a terembe:

— Azt mondtam, hogy ez pártabszolutizmus! Pártabszolutizmus? Ennyi volt az egész? Az ellenzék összenézett, hogy hát akkor miért is tapsolt, Apponyi fejcsóválva konstátálta, hogy ez a közbeszólás nem tesz szükségessé semmiféle intervenciót, — de Beöthy Ákos már akkor besöpörte a tapsokat és eljénzéseket.

Aztán Széll Kálmán, gróf Andrássy Gyula fejtegetéseinek igazolására, ismételte a hadsereg vezényleti nyelvének megállapításában a tiszta célszerűségi szempontot s ekkor Rátka László szólt valamit közbe. Hogy mit, azt ekkor is hallatlanná tette a többség tiltakozása, de a szélsőbal megint feilt és újongva tüntetett Rátka mellett. Pedig erről a közbeszólásról is kiderült, hogy jelentelen volt, sőt *Szentiványi* Árpád, kihasználva az első csendesebb pillanatot, stigmatizálta is az effajta közbeszólásokat:

— *Csupa feltűnési viselkedésből származik így zöbe!*

Ezek aránylag zajos, de teljesen tartalmatlan incidensek voltak. Aki legnyugodtabban tette ma-

gát tul rajtuk: a miniszterelnök volt. Nyugodtan haladt tovább fejtegetéseiben s mikor angol példákat hozott fel arra nézve, miként viselkedtek angol ellenzékkel még olyan kisebbségben levő kormányokkal szemben is, melyeknek egyébként naponta bizalmatlanságot szavaztak; mikor kimutatta, hogy a többséggel ellenzékbe került Fox inkább engedett, semhogy az országot ex-lexbe kergesse; mikor idézte Pitt szavait, melyek csudálatos precizióval illelnek a mi mai helyzetünkre: — az egész hatalmas szabadelvűpárt tüntetve tapsolta Széll Kálmánt és tapsolta az idézetből kiérzethető állásfoglalást.

De talán még zajosabb volt a miniszterelnök szavainak hatása, mikor akadémikusan fejtegette, hogy a kisebbség terrorizmusával szemben is a törvény alapján maradó kormány helyébe másfajta kormány is jöhet.

— *Áhá, itt van a fenyegetés!* — sivitott közbe Beöthy Ákos.

— Ellenkezőleg! — mosolygott Széll Kálmán. — Beöthy képviselő ur talán szeretné, ha fenyegetés jönné, de nem az jön. Ellenkezőleg. Az obstrukciót elítéltem négy évvel ezelőtt, elítéltem ma. Kik ismernek, tudják rólam, hogy a passzív rezisztenciát ajánlottam akkor és arra vagyok kész ma is. A passzív rezisztenciát azonban akár három évig is vállalom.

A szélsőbal zugott, zajongott, a padokat csapkodta, de a többség egységesen, egy lélekkel helyezte a miniszterelnök világos, energikus szavait. S mikor Széll Kálmán végül, nem minden elérzékenyülés nélkül, utalt a maga pályájára, hogy egyik-másik közbeszóló még a *quae maribus* hajtogatja, mikor 6 már a hazát szolgálta; hogy első minisztersége idején, a collisio officiorum első pillanatában, habozás nélkül távozott helyéről; hogy soha az alkotmány és a törvény ellen nem vétett, s meggyőződése szerint hiven szolgálta nemzetét; hogy éppen ezért ma nyugodt lelkiismerettel állja azt a helyzetet, melybe méltatlanul szorítják, — akkor a többség másodpercekig tapsolt és tüntetett Széll Kálmán mellett.

A miniszterelnök méltósággal hirdette:

— *Engem se látható, se láthatatlan kéz nem szorít. Amit teszek, meggyőződésből teszem, s nem kérdezek mást, csak lelkiismeretemet. Itt állok és a nemzet előttlen fölöttem.*

Hasonló óráció még aligha volt a t. Házban. Perecekig éljenzett és tapsolt a szabadelvűpárt, a karzati közönség fölemelkedett helyéről és szinte szeretettel és bámulattal nézte azt az államférfiut, aki azzal is, amit mondott, azzal is, ahogyan mondta és azzal a csodálatos fizikai munkabírassal is, melyet a négyórás beszédben elárult: a rendkívüli egyéniségek varázsát érezte az egész hallgatósággal. S mentil kicsinyesebben viselkedtek ma is a szélsőbal ifjak, annál több melegséggel és elismeréssel hódolt a miniszterelnöknek az egész szabadelvűpárt.

Még az ülés berekesztése után, a folyosón is csak az hangzott:

— Éljen Széll Kálmán!

A képviselőház ülése április 27-én.

— Kezdeté délelőtti 10 órakor. —

Elnök: Gróf Apponyi Albert.
A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán miniszterelnök, Lukács László, báró Fejérváry Géza, Wlassics Gyula, Darányi Ignác, Láng Lajos, Csék Ervin.

(Napirend előtt.)

Sarabás Béla: Felhossa, hogy a napilapok egyike azt írta szőlőről, mintha azt mondogta volna, hogy a függetlenségi párt bizonyos feltételek mellett megadná az indemntit. Erre vonatkozólag most is kijelenti, hogy nem felel meg a valóságnak. A függetlenségi párt álláspontja most is az, hogy a párt a nemzeti akarat többségét képviseli (Ellentmondás jobbfelől) s mindaddig nem szerel le, míg a katonai javaslatokat napirenden tartják. A párt követeli a Ház feloszlását s a nemzeti akarat újabb megnyilvánulását, igaz, becületes módon. Azt is imputálták neki, mintha szóló az országgyűlés feloszlását sürgetné ex-lex idején is. E felfogás ellen a leghatározottabban tiltakozik.

(Az indemntty.)

Széll Kálmán: T. képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) Nem támadások visszatüszására és nem is minden, ellenem elhangzott állítás megcáfolása céljából kérek a mai napon szót. Pedig talán nagy jogom volna hozzá az ezen három hónapja tartó vita

folyamán mondogtat után. A dialektika fegyvereihez sem kívánok nyulni. Tártyilagosan, nyugodtan óhajtom fejtegetni e vita kérdéseit. De, noha a szónokok legnagyobb része állításainak boncolgatásába nem bocsátkozom, meg fogják találni abban, amit kifejezni szándékozom, úgy Kossuth Ferenc t. barátom, mint gróf Zichy János, Holló Lajos, Polónyi Géza ur és másik válaszomat azokra, amiket mondogtat. Annak a küzdelemnek jelentőségéhez képest, amely itt folyik és annak a helyzetnek komolyságához képest, amelyet ez a küzdelem megteremtett, akárok állást foglalni és fel akarom ölelni azokat a nagy kérdéseket, amelyek ma a helyzetben uralkodnak. Nem lehetek rövid, érteni fogják! (Halljuk! Halljuk a szélsőbaloldalon.) kimerítően akarok nyilatkozni, az utolsó gondolatomat is közölni akarom a t. Házal és azért szives türelmes meghallgatást kérek. (Halljuk! Halljuk!)

Enn sohasem voltam azon a nézetem, (Halljuk! Halljuk!) a szélsőbaloldalon) hogy a költségvetési vita, még kevésbé az őrnyezetelt felhatalmazási javaslat felett folyó tárgyalás alkalmas arra, hogy a bizalomnak vagy a bizalmatlanságnak álláspontjából vitatassák. Már 1899-ben mint fiatal képviselő ezt a nézetet vallottam és nem kisebb emberrel, mint Tiszta Kálmánal, az akkori balközép vezérével szemben, hogy a költségvetési törvény és különösen a felhatalmazási nem olyan természetű, mint a többi törvény, amelyet akár módosítva, akár nem módosítva fogad el a Ház, akár elvet nem képez elvi vagy kormánykérdést, még abból semmi lennakkadás nem támad. Enn mindig azt tartottam, hogy bő alkalma van a törvényhozásnak a nemzet képviselőiténélvetni a bizalmatlanság kérdését és kormányt bukattni minden egyéb kérdésnél, de nem helyes ezt tenni a költségvetésnél és nem helyes az indemntitását.

És ezt az én antipátiámat, amelylyel ez ellen mindig nyilatkoztam, 36 év óta igazolja nézetem szerint a mai helyzet is. Mert a költségvetés megtagadása (Halljuk! Halljuk!) az is fegyver lehet: ultima ratio egy törvénytelen és erőszakos kormány ellen. De a költségvetés megtagadása, vagyis az, hogy felhatalmazatik a többségben levő kormány, vagyis az a kormány, amelyet a többség támogat, hogy eszközje alkotmányosan az állami kiadásokat, vigye az állami gépezetet, vezesse és szedje a bevételeket; ez nézetem szerint nem olyan természetű, mert annak megtagadása az államháztartás alkotmányos, törvényes, rendes vezetésének megakadályozása. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)

T. képviselőház! Nem ebben a nézetem van a t. ellenzék és elismerem, hogy a tradíciók mellettük szólnak, mert ebből az alpból, ebből az állapotból indul ki a Ház 35 esztendő óta. Ez a gyakorlat. Hát én elfogadom a helyzetet, úgy, amint adva van.

Az mondatik, — Kossuth Ferenc igen t. barátom mondja — hogy törvény írja elő, törvény parancsolja a költségvetés tárgyalását; ez nemcsak jog, de kötelesség is. Ez így van. Az 1848-iki törvény és az 1877-iki törvény, de az államszámvevőlelő a nemrég hozott 1897-iki törvény is azt az elvet állítja fel mint alkotmányjogunknak egyik garanciáját, hogy az állami kiadásokról való számadások és a jövő évi költségvetés előterjesztendő, tárgyalandó és határozat hozandó felette és hogyha az országgyűlés előbb oszlattatik fel, mintsem ez a határozat meghozatik, oly időben kell azt összehívni, hogy a határozat meg legyen hozható. Ennek tehát az az értelme és célja, hogy az államjogi garancia mellett, amelyet ez a nemzet részére tartalmaz, a költségvetést meg kell állapítani. Ez egy nagy jog és nagy kötelesség. De kötelessége nemcsak a kormánynak; kötelessége, nézetem szerint, az országgyűlésnek is.

Azt mondja Kossuth Ferenc t. barátom: makacsság az, hogy nem a költségvetést tárgyaljait a kormány. (Ez igaz! Ugy van a szélsőbaloldalon.)

Kubik Béla: Napirendre sem tűzik!

Széll Kálmán: Jól van, kérem, de így nem vitatkozhatunk. (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Azt mondja, hogy a költségvetést kellene tárgyalni, kellett volna eddig is és ajánlatot tesz, hogy nem álljak utját ennek a felhatalmazási törvénynek, ha a költségvetés rögtön tárgyalatik és egyéb nem. Zichy János t. barátom azt mondja: az előrelátás hiánya az, ami ezt az eredményt és ezt a helyzetet teremtette. (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Mindkét vád az önk szempontjából lehet helyes, hogy Kubik Béla képviselő urat megnyugtassam. De én azt hiszem, sem a makacsság vádja, sem az előrelátás hiányának vádja az én álláspontomból és a kormány álláspontjából nincs igazolva. Mert a kiindulási pont más. Önk részéről, akik minden módon és mindenképpen ellenzik a katonai javaslatokat, akik azoknak nemcsak szükségétől nincsenek áthatva, hanem át vannak hatva az ellenkezőtől, az önk részéről ez természetes. A mi részünkről azonban, akik annak a szükségétől, amit e részben ajánlottunk, át vagyunk hatva, egészen természetes az az álláspont, amelyet elfoglalunk, még pedig a következő okokból. (Halljuk! Halljuk!)

A költségvetés elő lett terjesztve a mult esztendő október havában Ugyanakkor elő lett terjesztve a katonai javaslat. És a kormány a katonai javaslatok tárgyalását kérte. Mert igaz, hogy a költségvetés határidőhöz van kötve: de a mi fellegusunk szerint határidőhöz van kötve — bár nem a törvény, de ez a dolgok természetéből folyik — az unjonáltási törvény is. Mert az unjonáltítás a legtermészetesebb és az egész országba legkevesebb terhelést járó módon a tavaszi hónapokban hajtható végre. (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Ezen okokból mindig úgy volt 35 éven keresztül, hogy az unjonáltítási törvényjavaslat tárgyalását előzőleg kérte a kormány. Most is ezt tette.

Kossuth Ferenc: De nem az unjoncemelést!
Széll Kálmán: Hiszen rájövünk majd erre is, de ha minden mondatnál akkompányozást tesznek, nem lehet rájövünk. (Helyesítés. Halljuk! Halljuk! jobbról.) Tehát most is ezt a gyakorlatot követte a

kormány. A törvényjavaslat tárgyalatott a bizottságban. Méltóztatnak tudni, hogy milyen hosszú, beható tárgyalások voltak ott. Sőt minthogy az ujoncozási törvényjavaslatot mult esztendőben akarta a kormány előtérbeléptetni és ezt az ellenzék megakadályozni kívánta, árnyékát vetette a mi egész tárgyalásunk sorrendjére és az a fellogás és az a törekvés, hogy ebből a törvényjavaslatból törvény ne legyen. Mert csak ebből magyarázható, hogy a mult esztendő végén a felhatalmazási törvény, mely sohasem szokott egy hosszú tárgyalást igénybe venni, közel hat hétig vitatottot ebben a Házbán.

És az eredmény meg is volt. A mult esztendőről az ujoncozási törvény leszorult. Az a törvényjavaslat átalakításon ment keresztül. a kormány maga módosította, ezekkel a módosításokkal tárgyalatott a bizottságban, a bizottsági tárgyalás ökonomiája pedig az volt, hogy az e főtűt való tanácskozásokat nagyon későn fejeztük be. Hiszen nem szemrehányás inkább elismerés, de a tények konstataciója, hogy a pénzügyi bizottságban az ellenzéknek egy igen érdemes, általában tisztelt tagja, akivel szerelk és szoktam is nagyon behatóan vitatkozni, nem kevesebb mint három napot három ülést vitt igénybe arra, hogy kifejtse nézeteit. Az ő szakképzettségével, jártasságával (Mozgás a szélsőbaloldalon.) az ő tudásával amelyet a legnagyobb elismeréssel fogadtam, ennyi időt vitt igénybe. (Mozgás a szélsőbaloldalon.) Így történt, hogy a törvényjavaslat tárgyalása ily későre nyult.

Most már, t. képviselőház, amikor a mult évi tárgyalásokba már annak az ellenállásnak árnyéka belesett, nem volt egészen természetes az a fellogás és az a szándék, hogy ha mi az ujoncozási törvényt meg akarjuk alkotni és ha szükségesnek tartjuk, lehetetlen a költésérvetést előrebocsátani, mert a költésérvetés tárgyalása normális időben is annyi időt vesz igénybe, — mint a mult esztendőben is négy hónapot — hogy akkor tökéletesen bizonyos, hogy a katonai javaslatok tárgyalására nem is kerül a sor.

Igy áll a kérdés, t. képviselőház, ha azt nyugodtan és objektíve teszszük bíralat tárgyává.

És most t. képviselőház, mi áll annak a javaslatnak a hátterében, amelyet Kossuth Ferenc t. képviselőtársam tett? Ha nem állna a hátterében az ami hátterében van, és ha nem kísérné azt oly kommentár, amivel kísérik, azt mondanám, hogy az önk álláspontjából jogosult és velünk szemben is lojális. Minthogy azonban hátterében az áll, hogy legkevesebb négy hónapon keresztül ne lehessen a javaslatokat tárgyalni, amelyeket mi szükségesnek tartunk, természetes, hogy ez a kormány, amely ezeket a javaslatokat előterjesztette, még pedig azért mert szükségűktől át van hatva, lehetetlen, hogy e javaslatokat ezáltal levegye a napirendről. A forma simább, de az eredmény ugyanaz; ha mi négy hónapig e javaslatokat nem tárgyaljuk és a tárgyalásuk augusztus végére marad, ez nem jelent egyebet mint a javaslatok eljéjét, még pedig burkolt eljéjét.

És most kérdés, méltánvony, gent eman-fellogás szerint (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) lehet-e egy kormánytól, amely magát a törvényjavaslatlallal identifikálja, — amint mi identifikáljuk magunkat a törvényjavaslatokkal — és amely ennek tolytán nincs abban a helyzetben, mert az ország érdekére való tekintetből keletkezett meggyőződése tiltja, hogy e törvényjavaslatot visszavonja, lehet-e a kormánytól követelni, hogy a javaslatokat vonja vissza nyíltan, vagy ejtse el burkoltan? (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) En ez nem teszsem. Ha visszavonni, vagy elejteni akarám, (Mozgás a szélsőbaloldalon.) akkor visszavonám nyíltan. (Zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon. Elnök csenget.) De nem teszsem, mert meggyőződésöm tiltja; burkoltan pedig nem ejtem el. (Énnek helyeslés és tetszés a jobb- és a baloldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Az önk felfogásából természetesen ez nem helyes álláspont; de a fellogás, vagy a kiindulási pont különbözőségében rejlik az ok. Abban van a kérdés, az a kérdésnek a punctum saliens, mert a többi beosztás, a többi napirendmegállapítás, a többi taktika, hogy szükségesek-e a törvényjavaslatok vagy nem szükségesek. (Ugy van! Ugy van! jobboldalon.)

Mert ha nem szükségesek, akkor nem kellett volna idehozni, vagy el kell ejteni; ha szükségesek, akkor ide kellett hozni s nem lehet elejteni. (Énnek helyeslés és tetszés jobboldalon.) Ezzel kívánok foglalkozni elsősorban, mert ez a kérdés dominálja és dönti el a helyzetet. (Halljuk! Halljuk!)

A hadsereg különböző intézményeinél Európá-szerte egy reform tört magának utat, amely elől az osztrák-magyar hadsereg sem térhet ki, és ez, amint tudják a delegációk nyári tárgyalásaiból, a morszár-ágyuk és útegek felállítás. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Ez magában véte szükségesé teszi, hogy ezek az ágyuk, melyek mint új találmányok már más seregek-nél be vannak hozva, ha nem akarjuk alárendelt fejevettel hagyni a mi seregünket, nálunk is fel-tételezettel mutakoztatni ellenállás a közvéleményben és a sajtóban; de a fővita, mikor a delegációtól ezen költségeket kérték nem ez volt, hanem az, hogy közjogi-lag mi helyesebb: előbb kérni a delegációtól a költséget és utólag a törvényhozástól a legénységet, vagy előbb fordulni a törvényhozáshoz. En azt az álláspontot foglaltam el, hogy a törvényhozás szavazatának és megajánlási határozatának feltétele alatt szabad csak a delegációknak eljárnia és ezzel a törvényhozás szu-perioritását akartam elismerni juttatni.

Beöthy Akos: Miért nem tevétt ezt a delegációban mondani? (Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.)

Széll Kálmán: A delegáció szavazata nem ér semmit, ha a törvényhozás a szükséges legénységet meg nem adja. Igy is történt, az a határozat hatály-talanul vált; az a határozat, amely póthírelt kért 1902-re, tökéletesen inavlidus, mert a törvényhozás még a legénység és az ujonok felől nem határozott.

Hát legyenek igazságosak, t. Ház. Midőn én a helyzetet úgy láttam, hogy ez a kérdés nyugtalanítja ugyan a közvéleményt, de nem láttam annak a nagy ellenállásnak a jelét, akkor a kormány nem számított arra, hogy ha azt kérni fogja törvényhozástól, ilyen ellenállásokra fog találni. (Zaj a szélsőbaloldalon. (Halljuk! Halljuk! jobbról.) Önök nem tartják szükségesnek, mi igen. En azt hiszem, hogy Európa ezen a helyen, ahol a Kelet a Nyugattal érintkezik.

Holló Lajos: Nincs nemzeti hadsereg! (Zajos a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.)

Széll Kálmán: ... csak nagyon erős és hatalmas állam tarthatja fenn magát. (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) A főtűt a vitakozást egészen meddőnek tartom, hogy mi nagyhatalmi politikát követünk-e, vagy nem. A nagyhatalmi állást sem dekretálni sem lelokozni nem lehet. Azt az államoknak saját ereje, politikai és gazdasági állása és konszolidációja, de egyuttal védelmi ereje határozza meg. En azt találok, hogy csak annak a hatalomnak, amely erős sereggel és erős eszközökkel rendelkezik, van meg az ereje nemcsak arra, hogy szövetségeseiket találjon, hanem arra is, hogy preventíve, előre már biztosítja az érdekeit, a nélkül, hogy be kellene várná a konflagrációknak az esetét. (Énnek helyeslés és tetszés jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.) Ezért hittem mindig és hiszem, hogy az osztrák-magyar monarchának ereje igenis egyfőli a politikai és gazdasági konszolidációjában, de másfőli a hadsereg erejében fekszik és ez magyar érdek és immenins magyar érdek és ezért a hadsereg fejlesztése, amennyiben azt az ország teherviselési képessége megengedi, — mert az autalan az igazi nagy nemzeti szükség és követelmény, hogy erős legyen az ország — igenis érdekeiben áll és elengedhetetlen. (Énnek helyeslés és tetszés a jobboldalon. Közbeszólás balról: A dinasztia érdeke!) De nem csupán a dinasztia érdeke! Az ország érdeke a monarchia érdeke és a dinasztia érdeke, nem pedig, amint mondatott, hogy az csak a dinasztia érdeke; mert minden, ami az ország érdeke, a dinasztia érdeke és érdeke és a dinasztia érdeket nem lehet különválasztani az ország érdekeitől. (Zajos helyeslés jobboldalon.) Ennek a célja a mai viszonyok közt, elismerem egy jelentékeny többletköltségnek vállalása. (Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Azt mondtuk mi is! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

(A javaslat költségei)

Széll Kálmán: ÉS elismerem, szintén fontos és szintén nagyon megszívlelendő kérdés a véradónak emelése is. Hanem azt már nem ismerhetem el, hogy ez oly mértékben történik, hogy ezt az ország el nem viselhető, ezt nem ismerem el sem gazdasági sem véradóbi teher szempontjából. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Az ujonkontingensnek 21 000 fővel való szaporítása ...

Kossuth Ferenc: Évenként!
Széll Kálmán: ... évenként, három éven át és háromévi fogyatéknak leszámításával mintegy 60.000-et tesz ki. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Méltóztatnak látni, hogy őszintén beszéltek mindenről.

Beöthy Akos: Mi is őszintén támaduk!
Széll Kálmán: De azért beszélni szabad!
Kubik Béla: Azért közbeszólni is szabad; vagy csak onnan szabad közbeszólni? (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Én hallgattam a képviselő urat nagy nyugalommal, de hogyan én sentit nem támadok, senkit meg nem nevezek, akkor a közbeszólás nem tartom jogosultnak és méltányosnak. Három fő alkateleme van az emelésnek és ezen alkatelemei a következők: A mai létszámban 13.000 ember tesz ki. A kormány abban a nézetben volt, ne hogy ez a kérdés: üggböben maradjon egyszerre végez-zünk a dologgal, ne hagyjuk perpe'uálni, ne tegyük permanenssé az izgalmat, végezzünk egyszerre vele. Mikor a legénységet kérték az ágyuk számára, azt gondoltuk hogy helyes, hogy ha azon hiányt is, melyet eddig a póttartalékosoknak törvény szerinti behívásából pótolunk, — ami katonaiilag nem tartható állapot — az ujoncsapattal pótoljuk. Ez 13.000 ember. A hadiengergészetnek kell 4500 ember, az új tábori tarackütegosztályoknak 5096 ember, egyéb új alakulásokra 8287 ember, a már meglévő alakulások állományának emelésére 19 052, könnyűtestekre védő-telvezettség teljesítése tekintetében 13.068 ember. Ezekből az alkatelemből áll az, amit szükségesnek tartunk. Katonai szempontokból létező hiányok pótlására 13.000 ember kell, azért, mert helyesebb kitanított ujonokkal, mint póttartalékosokkal ellátni ezt a szolgálatot. És azt gondoltuk, hogy ugyanakkor amikor a tarackokra a legénységet kértük, kérjük oly számban, hogy ezekkel a szükségletekkel is egyszerre számot vessünk.

Már most ezek közt, t. képviselőház, van kétfő, amely semmiéle költségtöbbletlen nem jár: sem a könnyűtestek címén való többlet, sem pedig a mai létszámbányának pótlására szolgáló többlet, vagy filér többletköltségbe nem kerül. Kerül a többlet, S mibe fog kerülni? A többlet áll a tarackokból és egyéb új alakulásokból. A tarackok számára szükséges legénység-többlet az idei költségvetésbe már fel van véve s a delegáció 4 millió és egyhányán százezer koronában állapította meg az egész monarchia számára. Ebből Magyarországra a kvóta szerint esik egy millió és néhány százezer korona. Ezenkívül az a kérdés, hogy mire kell hát az a több 19.000 ember három évre s azok az alakulások mire loznak kerülni?

T. képviselőház! A törvényjavaslat maga mondja, — s ezt valjola a kormány — hogy az annyiba fog kerülni, amennyit a törvényhozás arra meg loz szavazni. De hogy tájékozassa a kormány a törvényho-zást, — mert ezzel tartozik, — a bizottságban ki-

fejtettem én, és mindenki tudomással bírt róla, hogy ez a teher többlet, amelyre mi számítottunk s amely ezen törvényből és a lelemelt ujoncokszámból származhatik, a három év végével együttvéve az egész monarchia mintegy 20 millió koronát tesz ki, amiből tehát Magyarországra esik három év múlva körülbelül 7 millió évenként tehát átlag két millió korona.

Beöthy Akos: Elég az! (Zaj a baloldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Igaza van a képviselő urnak, elég és jelentékeny. De, t. képviselőház, az a kérdés, hogy ezt a teher többletet megéri-e az az eredmény, amelyet általa a biztonság és a hadsereg harcoképessége emelésének szempontjából elérünk. Igen-e vagy nem? Ez az első kérdés. Azt álított, hogy igen. A másik kérdés az, hogy megbirja-e azt az ország? En azt hiszem, hogy a mi milliárdos budgetünkbe az a többlet boe loz férni, s ebből a tövényből nem származván több költség, új teherek létesítését vagy az azoknak emelését a kormány kizárja. (Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.)

Igy áll a kérdés, t. képviselőház, és nem azon tulzolt számokban és tulzolt szólamokban, melyekkel azt a közönség elé viszik, hogy Isten tudja, mennyi megcsángálhatatlan száz és száz millió költség előtt állunk.

(A hadsereg fejlesztése.)

Már most, t. képviselőház, ki kell fejtenem még egy szempontot; a pénzügyi-bizottságban ki-ejtettem; Barta Odón t. képviselő ur, akit magam előtt látok, emlékeznit fog reá. Egy dolog teszi szükségessé ezt az ujoncokszámelést s ez az, hogy az élet meg nem áll semmiben sem, egy intézménynél sem, a hadsereg-nél sem.

Kubik Béla: De a hadsereg visszafelé megy.
Széll Kálmán: Az ujoncokszámelést elkerül-hetelenné tette az, hogy a mi hadseregünk, amely az utóbbi esztendőben és hosszú évek óta extenzív alapon nem fejlesztett, intenzíve fejlesztették. Ezen intenzív fejlődés igen nagy költségeket emésztett fel, de meg vannak azok magyarázva és aki utánané a delegációknál határozatoknak és a mi budgeteinknek, az azt fogja találni, hogy oly sok új intézmény, oly sok, a hadsereg harcoképességének emelését előmozdító intézkedés történt, amelyek igenis ezt a költségvetést megmóltalják. Szükség volt a hadsereg intenzív fejlesztésére.

Ábból a 87 millió koronából, amellyel az utolsó 15 esztendő óta — 1888-tól egészen mostanáig — emelkedett a hadseregnek költségvetése, abból az intenzív fejlesztésre esett körülbelül 35 millió. Itt csak egy pár dolgot említek fel. Felállítottot okt néhez útegosztály, 14 szekerészeti század, 14 nehéz úteg-osztály, egy vasuti ezrednek harmadik zászlóalja, egy egész új lovasezred, 14 útegosztály kiegészítése, a hadmérnöki és utászcsapat új szervezése, gyolagsági, lovas-tüzérségi és szekerészeti tisztiek létszámának szaporítása, századosoknak lovakkal való ellátása, létszámon felül lovassági lovak és a 14 morszár-ágyú, mert abban a 4 millióban, amely meg van szavazva, ez már benne van, ez mindösszevéve tette ki ezt a 35 millió koronát. Ezenkívül a tisztii fizetéseknek emelése, az élelmezés feljavítása, a tartalékosoknak kiképzése, hadgyakorlatok, a természet-beli járandóságok áremelkedése, elszállásolási költségek, amiket az ország kap, ezek összevéve teszik a 36 milliót felül való költséget egészen 87 millióig és egytőlönve adták ezt a terhet. Hát ezek az intenzív fejlesztési tendenciák vagy létesítmények igenis a hadsereg harcoképességének szempontjából szükségesek voltak.

Barta Odón: De nem kérték meg előle-go-sen a nemzetet! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Ebből a t. képviselőház, aztán az rezultál, hogy mivel ezek, törvényes meg lettek alapítva és ha nem lettek volna megállapítva, a mi hadseregünk inferioritásában szenvedett volna és két-ségtelenül leszállt volna a többi európai hadseregek-ke szemben, tehát ezek idézik elő azt, hogy egy létszámbányban, a melyet eddig póttartalékosokkal pótolunk, de a mit katonai és védelmi szempontokból nem tanácsos tenni, azért jöttünk, mint logikus, mint kénszerű következeésre arra ...

Beöthy Akos: A militarizmus kényszer! (Zaj balról. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: ... hogy igenis az ujoncokszámot emelni és szaporítani kell. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.) mert különben ez az intézmény értékében de-valválódik. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Már most az mondatik, hogy mi csináljuk ezt és csináljuk rossz viszonyok között és miért csináljuk csak mi? Izz, hogy rossz viszonyok között kell csinálnunk, de azért csináljuk most, mert ...

Kubik Béla: Muszáj! (Halljuk! Halljuk! jobbról.)
Széll Kálmán: ... mert a többi állam bennün-kezt ebben mind megelőzött. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Legyen szives a t. képviselőház egy kis türelemmel meghallgatni, hogy miképp történt ez a szaporítás, másutt. (Halljuk! Halljuk! Mindenki meg loz győ-ződni, hogy mi nem a militarizmusnak nyomása alatt előre, a többlet meghaladva kötekezünk, hanem igenis csak követjük azt, amit az európai fellegverkezett népek nyomása alatt minden állam kénytelen volt megtenni. (Halljuk! Halljuk!)

Hogyau áll a kérdés? Oroszország ezeltől 85 esztendővel kiállított 145 ezer ujoncot. Ez volt a lakosságnak — ezredrészekben beszélk — 1-8 ezred-része; ma 129 millió lakos mellett kiállit 335 ezer ujoncot és így az ujoncokszáma leemelkedett ma két-hatodra, az ő renetegre nagy népessége mellett. Franciaország, amelynek ezeltől 30 esztendővel, akkor, amikor mi állapítottuk meg az ujoncokszámot ...

Rátay László: Ezek bizalmas adatok? (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: ... a lakosság 2-6 ezredrészen állapította meg az ujoncokszámot, ma a régi 95 ezer

ujjono helyett 280 ezer ujoncot állít ki és ez hat ezredrészt teszi ki az 6 népességének.

Polónyi Géza: Nemzeti hadsereg! Széll Kálmán: Nemország, amely ezelőtt száz ezer ujoncra dolgozott és 3/5 ezredrészt vette igénybe a lakosságnak, ma 4/8 ezredrészt vesz igénybe Olaszország, amely ötvenezret volt ezelőtt igénybe és ez a lakosságnak 2 ezredrészt tette, ma igénybe vesz kilencvennégyezret, 2/9 ezredrészt. Mi tehát nagy állunk, hogy Magyarország 35 esztendővel ezelőtt kiállított az akkori népszám és az akkori lakosságból évenként 2/8 ezredrészt. Ennyit vett igénybe az ujonclétszám annak idején. Az idők folytán mindünk a lakosság megszaporodása, és leszállított 2/8 ezredrésze. Ennek fogva amíg minden más állam jelentékenyen fokozta az ujonckönténységét, mert volt állam, mint Franciaország, mely megháromszorozta hányadát, mi nem fokoztuk azt, hanem leszállítottuk 2/8 ezredrésze. És ha most ezen ujonclétszám el lenne fogadva és fel lenne emelve, még akkor is csak a mai lakosságnak 2/8 ezredrészt képezne, tehát éppen annyit, amennyi ezelőtt 80 esztendővel volt (Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök (csenget): Csendet kérek! Széll Kálmán: Ezzel csak azt akarom bizonyítani, mert minden egyéb vonatkozás más kérdés tárgyat képezi és én belemegyek ezeknek a témáknak a fejtegetésébe is, hiszen megmondtam, hogy ha mi ezen ujonclétszám felvételét el határozzuk, akkor is azt adjuk meg, amit ezelőtt 80 esztendővel már nyílván megállapítottunk és ami a lakosság arányához képest egyetlenegy iraca ezredrészzel sem több. (Ugy van! jobboldal.)

Beöthy Ákos: Melyik törvényben van ez megírva? (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Elnök (csenget): Csendet kérek t. képviselőház! Széll Kálmán: Hogyan állunk már most a köztársaság kérdésével más államokhoz? (Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nem tartozik ide!)

Elnök (csenget): Csendet kérek. t. képviselőház, méltóztassanak a szónokot meghallgatni, mert így módon a diskusszió szabadsága megszűnik. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)

Széll Kálmán: Talán csak jogszivra vagyok. t. képviselőház, álláspontomat megvédeni (Élénk helyeslés jobboldal.) Mivel pedig én három hónapra át nyugodtan halgattam meg mindentéle állítást, sőt már felszólalás is történt, hogy miért nem beszéltek, mégis csak a méltányosság dolga hogy ezt a tárgyalás fejtegetését a t. képviselő urak folytonos zajongással és közbekiáltásokkal ne zavarják. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)

A kérdés tehát úgy áll, a részleteknek minden elhagyása mellett, hogy Németországban a hadseregnek kiadásai 1073 millió márkával a 6450 millió márkás költségvetésnek 16-6 százalékát teszik. Franciaországban a hadsereg kiadásai a költségvetésnek 3/7 százalékát. Olaszországban 25-9 százalékát veszik igénybe. A mi költségvetésünk pedig az összes költségvetéshez ugy aránylik, hogy az annak 16-4 százalékát képezi, s így mi állunk a legalsóbb. (Ugy van! jobboldal.)

Beöthy Ákos: Amerikát elhagyta a miniszterelnök ur! (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Széll Kálmán: Igénis elhagyta a nagy Amerikát. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök (csenget): Kérem a t. képviselő urakat, sziveskedjenek csendben lenni, mert e nélkül valóban lehetetlen tanácskozást folytatni. Én tehát minden egyes képviselő urat kérek, nem mondom a házszabályok, hanem a méltányosság érdekében, hogy méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Amerikát. t. képviselőház, nem említettem, mert aki a hadsereg viszonyát és azt a különbséget ismeri, amely a szárazföldi államok mai állásából és fegyveres békéjéből minden országra kitér, hanem és az az amerikai viszonyokkal akarja összehasonlítani, az két ellentétes dolgot akar összehasonni. (Ugy van! jobboldal.)

Beöthy Ákos: Ezt a honvédelmi miniszter tette! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Báró Fejérváry Géza: Méltóztassék először megérteni, hogy mit mondtam, aztán tessék beszélni. (Zaj. Elnök csenget.)

Széll Kálmán: Az talán mégis csak szabad elmondanom, és ez valószínűleg nem fog megütközést keltetni, ha annyit kérek, hogy most már a tudalodon felbuzsolt állatokkal szemben megkísértem az igazolást. (Halljuk! Halljuk!) Ott mondták, hogy a hadsereg költségének az utolsó években teljesítése oly módon történt, hogy semmi arányban sem áll azokkal a s ükéségeikkel, a melyeket a többi állami igazgatási ágak céljaira fordítottunk. Mondotta éppen a tegnapielőtti ülésben Polónyi Géza t. képviselő ur, hogy micsoda állapot is az, hogy 387 millió koronába kerül a hadsereg, mikor a kultusz-budget csak 35 milliót kap? (Zaj.) Talán csak megengedik, hogy legalább erre vásszolni merészkedjen. (Derültség a jobboldalon.)

Komjáthy Béla képviselő ur már felhívotta a tézist és megkérte az összehasonlítást az emelkedésre nézve általa ebben ezelőtt több héttel. A képviselő ur kapott ugyan innét már egy választ de én most egy igazságot és teljesen objektív alapon való összehasonlítással akarok erre válaszolni. (Halljuk! Halljuk!) A hadsereg költségei 1876-tól fogva ekképpen emelkedtek: 1876-ban ezek kitétek 60 millió koronát, 1890-ben 86 milliót, 1900-ban 75 milliót, 1901-ben 91 milliót, ha csak a kvótásükkéségeket vesszük. Ez azonban nem helyes összehasonlítás mert a kvótában (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.) nincs benn a vámvédelem, mert az le van vonva, mivel a közös kiadásokra először a vámvételek for-

dítanak és mert a kvóta maga nem fejezi ki a hadsereg szükségletét a számítást bruttóban kell tenni. (Ugy van! jobboldal.) A bruttó eredmény tehát, amelyből a határvételekkel nincsenek levonva, adja meg a tiszta képet és ez így alakul. (Halljuk! Halljuk!) 1876-ban tényleges bruttókiadásaink voltak a hadseregére...

Polónyi Géza: Melyik hadsereg? (Felkiáltások a jobboldalon: A kinyaira!)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Széll Kálmán: Engedelmet, talán csak tudja a képviselő ur, melyikről van szó. (Derültség jobboldal.) 1876-ban volt a bruttó kiadás 219 millió korona, 1890-ben 281 millió korona, 1900-ban 351 millió korona, 1901-ben pedig 377 millió korona. 1876-hoz képest tehát az emelkedés 72, 1900-tól pedig 1875-ig 60 százalékt. Már most ha összehasonlítást akarunk tenni a kultuszárrával, amit ezt Polónyi Géza ur tette, nézzük meg hogy miképp emelkedtek a többi kiadásaink. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Ekiadásnak ugyanis csak harmadrésze, vagyis körülbelül 3/4 százaléka esik a mi terültre. A mi többi kiadásaink emelkedése a következő képet mutatja (Zaj a szélsőbaloldalon.) 1876-tól fogva.

Beöthy Ákos: Mért nem 1868. óta? (Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)

Széll Kálmán: Azt is könnyen kiírhatnám. Ekkor azonban sokkal kedvezőbb lenne az összehasonlítás rém névze, mert 1863-ban sokkal kisebbek voltak a magyar háztartás kiadásai. De én mégis a kedvezőtlen számítást veszem. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) A földművelésügyi minisztérium kiadási tetteik 1876-ban 20, 1890-ben 31, 1900-ban 66 millió koronát, az emelkedés tehát 1875-höz képest 176%. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium kiadása volt 1876-ban 8, 1890-ben, kerék összegben, 16, 1900-ban 38-6 millió korona, most 40 millió. Emelkedtek 1875-től egész 1900-ig 360%-kal, 1901-ig pedig 372%-kal. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak, különbözőben kénytelen leszek a közbeszöveket névszerint megnevezni. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Nem tartom tehát jogosultnak, hogy ha valaki az összes kiadásokhoz — amelyeknek pedig csak egy harmada esik ránk — hasonlítva a kultuszárrával, amit adatai adtak. Az igazságügyi minisztérium megfelelő árát 1875-ben 20 millió, 1890-ben 27 millió, 1900-ban 39-1 millió korona. Az emelkedés tehát 1875-től 1900-ig 88%, nem véve tekintetbe a fractákat. A honvédelmi minisztériumnál ugyanezek az adatok 1875-ben 12 millió, 1890-ben 30, 1900-ban pedig 56 millió korona. Az emelkedés tehát 189 %.

Ezen összehasonlításokkal csak azt akarom bizonyítani, hogy mindaz megtörtént, ami a hadsereg szükségleteinek igazolt fedezésére elkerülhetetlen volt, és e mellett a mi háztartásunk mégis birt az az elszáratással, hogy nagyobb mértékben fordította azon tárgyakat is, amelyek az országunk gazdasági és kulturális kiadásait növelik. (Tetszés a jobboldalon.) Ebből a példából minden benne egyetlen egy beruházás sem vagy, ha a rendkívüli kiadások benne vannak is, nem foglaltunk benne azok a beruházások, amelyek külön törvények után engedélyeztettek. Én nem akarom ezeket felsorolni, de a t. képviselőház tudja, hogy az utolsó 10 esztendőben mily óriási összegeket fordítottunk mi a budgeton kívül külön beruházásokra. A költségvetésben levő rendkívüli beruházásokkal együtt — amelyeknek egy része benne van azon összegekben amelyeket én az egyes tárcák szükségleteinél előhoztam — a magyar állam 1892-től mostanáig — és itt az egyes éveket nem fogom elősorolni — képes volt összesen 861 millió koronát beruházni, nem számítva azt a 200 és egyméházy millió koronát, amelynek a beruházási kölcsönjavaslat szerint az a célja, hogy az ezen esztendőben teljesítendő beruházásokra fordítsák. Ezekben a kérdések végeztem. Én azt hiszem, hogy bármilyen gazdasági viszonyok között is az ország, azt a tehertöbbletet, amely ebből előáll, el fogja viselni, még pedig a költségvetés keretében és ez megéri a célt: a hadsereg baroképességének emelését és elismerését. (Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csendet kérek. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Milyen hadseregről beszél?)

(A hadsereg és az 1867: XII. t.-c.)

Széll Kálmán: Áttérek most már a közjogi kérdésre, hogy eleget téve a hozzáim intézett apostrofálásnak, beszéljek a hadsereg kérdéseiről magáról. (Halljuk! Halljuk!)

Felvetődött a vita folyamán a hadsereg kérdését a maga egész terjedelmében. Kifejezésre jut ez 60 és néhány határozati javaslat közül valami huszban és kifejezetten felvetette a felszólaló képviselő urak ma nem mindegyike beszédében. Szükségnek tartom tehát, hogy a hadseregre (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik hadseregre?), az önálló magyar hadsereg kérdését, úgy, amint ez az 1867: XII. törvényeikké szabályozza, tisztába hozzam. (Helyeslés jobboldal. Halljuk! Halljuk! balfele!) Szükségnek tartom megvilágítani, hogy áll-e az, amit mondtam, — mert ha állna, bizony nagyon nehezen tudnék igazolni álláspontomat, — hogy az 1867: XII. törvényeikké meg van hamisítva, hogy az nincs végrehajtva és hogy azt csak végre kell hajtani a maga egészében, a maga igazi értelmében, igazi céljai szerint és akkor megvan az önálló magyar hadsereg. (Halljuk! Halljuk!) Nekem úgy tetszik, hogy e kérdéssel az utóbbi időben kissé könnyedén és talán kissé felszínesen bántak el a közvélemény és bannak el a t. képviselő urak is. (Mozgás a baloldalon.) pedig az nem olyan egyszerű. Olyanformán beszél némely képviselő ur a magyar hadseregről, mintha csak valami perrendtartási szakaszt kellene megváltoztatni, vagy valami egy-

szert kís dolgot kellene megcsinálni. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A törvényt kell nézni!) Igen és én is erről akarok beszélni, de ha a t. képviselő urak minden mondatomat hol egyik, hol másik részről közbeszóval kísérik, akkor a nyugodt, a kimerítő és a kérdés nehezítéséhez mért tüzetes fejtegetés lehetetlenül válik. (Élénk helyeslés jobboldal. Halljuk! Halljuk! balfele!) A hadsereg közösségeinek és a magyar hadseregek kérdésével akarom megvilágítani. Meg akarom világítani azt, hogy miképpen értete az 1867-iki törvényhozás azt a törvényt amely megalkotottat: úgy-e, mint ahogy önök állítják, vagy úgy, mint ahogy mi állítuk? Azt a tanácsot adta nekem Polónyi képviselő ur, hogy történelmi alapon kell a kérdést megvilágítani, és kitagázni a gróf Andrássy Gyulának multikori beszédéből azt, amikor ő a magyar hadseregről, mint az egész hadseregek kiegészítő részéről szólott és azt monddta volna, hogy csak abból áll a magyar hadsereg, hogy magyar törvény diszponál az ujoncok felett. Engedelmet, de nem így értete ezt gróf Andrássy Gyula és ki fogom fejteni, hogy én sem úgy értem. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyarazza már! Halljuk! Halljuk!)

Elnök: Csendet kérek!

Széll Kálmán: Hát visszavonom. Nem mondom azt, hogy nem így értem. Állítom, hogy nem is azt mondta gróf Andrássy Gyula, amit ezen állításra nézve neki imputálnak.

Polónyi Géza: Hanem?

Széll Kálmán: Engedje meg Polónyi Géza képviselő ur, akit én egy egész ülés folyamán halgattam meg, hogy én is kifejtsem álláspontomat, mert e nélkül nem érthetjük meg egymást. (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Polónyi Géza: Hissen halgatom. (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Széll Kálmán: Igen, bár én a mellett is hallok mindenféle artikulált és marikulált hangokat, mint ahogyan ezt boldogult Szilágyi Dezső monddta. (Derültség jobboldal.) Hogy történelmi, vagyis azon az alapon, melyet nekem kijelöltek, fejtsen ki a kérdést, egy kissé vissza kell mennem a multba. A hadsereg közösségének kérdése összefügg a védelem kötelezettségének a kérdésével. Azt tartották azok, akik az 1867. évi törvényeikké megalkották, hogy az 1723. évi I. II. és III. törvényeikké, amit pragmatica sanctiónak szoktunk nevezni, bár az utóbbi időben ezt is diffikultálják, noha a 48-as törvények maguk is pragmatica sanctióról szólnak. — hogy ennek a nemzet és dinasztia közötti szerződésnek az az alapfetele, hogy az „una ad simul invicem indivisibilis et inaequabilis possessio“ elvöböl következik a védelmi kötelezettség...

Ugron Gábor: Nem áll, ez az osztrák tartományokra vonatkozik. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Beöthy Ákos: Deák nem így beszélt!

Széll Kálmán: ... és én most se közöset, se közönséget nem mondok. Ezt tartotta Deák Ferenc is és részben való beszédét nem kívánom idézni, valamint nem kívánom fölleveníteni azt a vitát sem, amelyre éppen Beöthy Ákos képviselő ur előz, aki az örökös tartományok indivisibilitására akarja ezt szorítani; Szilágyi Dezső igen brilliánsan megafolta ezt.

Beöthy Ákos: Deák Ferenc másképpen beszélt!

Széll Kálmán: Deák Ferenc nem beszélt másképpen 1867-ben, amikor a 67-iki törvényeikké megalkoták.

Beöthy Ákos: 1868-ban!

Széll Kálmán: Hogy 1826-ban mit monddt, arra nézve máskor szivesen felveszem a diskussziót, de most ez nem tartozik ide. Azt tartották tehát, hogy a védelmi kötelezettség az a kappos, amely közzöttünk fennáll. Ebből a védelmi kötelezettségből az folyik, hogy mikor ösünk azt vállalták, akkor azt is vállalták, hogy háboru esetén azt az együttes birtoklást meg is fogják védeni. Hogy megvédhessék, a védelemnek csak hatáyoos módját tartihatták szem előtt, mert különben nem volna annak semmi célja. Ezt monddta Deák Ferenc. Idézhetném beszédét. És ebből folyik, hogy ennek a védelemnek a kölcsönössége, melyet a pragmatica sanctio megállapít, csak ugy hatályos, csak ugy éri el célját, ha igenis közös védelmi eszközökben találja a maga megoldását. (Nagy zaj és ellentmondás a szélsőbaloldalon.)

A közösség fogalma; t. Ház, nem 1867-ben lett kitalálva, a közösségnek, a közös érdekű viszonyoknak a fogalma — már pedig azok alatt nem igen érthetett senki mást, mint a védelemből folyó közösséget — már a 48-iki törvényhozás előtt sem voltak ismeretlenek. Az 1848: III. törvényeikké 13. §-a egyenesen azt monddta, hogy a közösen érdekű ügyek ellátására felállítja a felség s személye körüli minisztérium.

(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.) Ezzel elismertelték, hogy vannak bizonyos közös érdekű ügyek, mert ha nem lennének, akkor kérdem, mire vonatkoznék ez a rendelkezés. Egyebet 1867 sem statálta, mint a hadsereg közösséget, mert a fejedelmi közössége céljából nem kellett minisztériumot felállítani. Tehát bizonyos közösségek intézésére állították azt el. Azután itt van az 1848-iki törvényeikké prelatója.

Ez egyenesen monddja, hogy a velünk, Magyarországgal, a pragmatica sanctio által egyesült birodalomnak vannak közös viszonyai és közös ügyei. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Ezzel csak azt akarom bizonyítani, hogy a közös viszonyoknak és a közös ügyeknek nyoma van az 1848-iki törvényhozásban az 1848-iki törvényekben. Már most tovább megyek és azt állítom, hogy nyoma van ennek az 1848. előtti időkben és ennek a bizonyítására két dolgot kell felolvasnom. Az egyik, hogy mit monddt az 1848-iki nagy országgyűlésen Deák Ferenc bizonyos rendelkezéseket előterjesztése alkalmából. Amikor bejelentette az 1848-iki minisztériumnak megalkotását, akkor azt monddta. (Olvasa): „Nem szökök

a dolgról általában, csak az utolsó jelentésben foglalt két részletességre mondom meg nézetemet. Az egyik az, amit ő felsége a civilista iránt mint a független felelős kormány egyik garanciáját megállapítja, hogy a nemzet financiaival szabadon fog rendelkezni. Természetesen ez addig nem volt így, azért, mert független kormányunk nem volt, midőn az behozták, megkelt annak is lenni. Tovább azt mondja (Olivassa): „Több pontok vannak, amelyekről gondoskodni szükséges. A jövő országgyűlésnek egyik teendője lesz, határozni a civilista, másodszor azon költésekre nézve, melyeket a pragmatika sanctio értelmében kapcsolónál fogva a többi tartományokkal közösen fog viselni, megállapodásokat létrehozni. Most kérdem én, mi csoda közös költések lehetnek azok, melyeket Deák Ferenc a maga nagy elméjével 1848-ban gondolt? Lehettek-e azok mások, mint a védelem közössége? ... (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A diplomácia, a hadsereg költéségei. Nagy zaj.)

Elnök (csenget): Kérem tessék a szónokot meghallgatni. (Helyes és jobbfelel.)

Széll Kálmán: Ha bizonyos vonatkozásokban a 48-iki törvényhozás is ismert közös ügyeket, (Égy hang a szélsőbaloldalon: Osavarárs!) ennél többet nem akartam mondani és ezt majd bizonyítani is fogom. (Halljuk! Halljuk! jobbfelel.) Mit mondtam ekkor egy nem kisebb ember, mint maga Kossuth Lajos? Kossuth Lajos feljött és ezt mondta: (Olivassa) „A felolvasott királyi leiratoiban két lényeges pont van. Az egyik az ország pénzügyét, a másik a honvédelem rendszerét és szerkezetét illeti és ezek iránt véleményem kimondására magamat felhívtok. Érem. E dolgok elintézésében, melyek most szótban forognak, egyet nem kell szemünk elől tévesztani azt t. i., hogy mi e perocig a hűség alapján állunk az irakodóház irányában, mely egyszersmind az ausztriai birodalomnak koronás feje. Innen bizonyos kapos, bizonyos viszonyok közbesége következnek, melyek iránt a nemzetnek, állása fenntartásával, teljes szabadsága szerinti elhatározásával közösen intézkedni mindaddig elkerülhetetlenül szükséges lesz, valamaddig a fejedelmeg egyrésztlen fogva közzötünk és az ausztriai monarchia többi tartományai között a pragmatika sanctio kapcsa jenn fog maradni. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelel.)

Ugron Gábor: Az a hadsereg külön hadsereg volt. Mészáros Lázár volt a hadügyminiszter! (Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)

Széll Kálmán: A közös viszonyok kérdése tehát 1848-ban a vezető nagy államférfiak elméjében benn volt és azt kifejezésre is hozták. Ebből a közösségből, ezen közös viszonyokból és érdekekből el nem tagadható létezéséből és a védelmi kötelezettségből foly aztán az az eszmemenet, melyet Deák és társai, Andrássy Gyula és a többiek és az 1867-iki alkotmányozó országgyűlés a közösügylek létezéséről, a közösügylek megállapításáról, azoknak megajánlása módjáról Magyarország alkotmányába beleírattott. Hát ebben van a hadsereg kérdése is. (Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ebben nincsen!) Ebben az 1867-iki törvényben. Hiszen ha lármáznak, nem is hallják, miről szólnak. Az 1867. XI. törvényekben van megformálva a hadsereg kérdése. És most térék rá az 1867-ik évi XII-ik törvényekre. Annak a 12-ik és 18-ik §-ai megállapítják a hadügynek közösséget bizonyos vonatkozásokban. . .

Polónyi Géza: Az már helyes.

Széll Kálmán: ... nem mindenben, de a hadsereg költésére nézve. . .

Báró Kaas Ivor: Tíz esztendőre! Határidőre!

Széll Kálmán: Az 1867-iki törvényok tíz évet nem ismer. Megállapították, mondom, azokra a dolgokra nézve, az országunk önálló és szabad elhatározását. Miképpen definiálják a hadsereget? Azt mondják: a magyar hadsereg kiegészítő része az egész és együttes hadseregnek (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Kubik Béla: De nem az osztráknak! (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Pichler György: Hol volt az együttes szó? (Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az a szó nincs a törvényben!)

Széll Kálmán: Kérem, t. Ház, (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Széll Kálmán: A törvényben az van, hogy összes. de hisz összes, (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.) Összes vagy együttes, az egészen mindegy. Az nem bizonyít semmit. Sem nem ad hozzá, sem nem von le. Mert az „egész“ kifejezés, mely a törvényben van sokkal nagyobb fogalom, mint az „együttes“, vagy az „összes“. En okoskodásaim csak erre atapiom. Azt mondja tehát a törvény: „az összes hadseregnek kiegészítő része“. Hát az „összes“ benne van.

Vértán Endre: De nem az együttes.

Széll Kálmán: Nem az együttes. Jól van. Korrigálok magamat, hogy az „összes“ van benne. De ismétlem, ez van, az nem tartozik semmiképpen sem a dologhoz. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök (csenget): Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a szónokot. (Zaj.) Eppen most kértém a képviselő urakat csendre és Hólió Lajos és Kaas Ivor képviselő urak mégis folytatják a közbeszólásokat. (Én k helyes és jobbfelel.)

Széll Kálmán: Nem azt akarom vitálni, hogy az „összes“ és együttes között mi csoda különbség van. En nem érvelek másból, mint a törvényből, amely az „egész hadsereg és így a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészítő részének“ tételéből indul ki.

Már most, t. képviselőház, itt különbséget kell tennem. Vannak, akik úgy állítják fel a dögöt, hogy az önálló magyar hadsereg, amint Polónyi Géza képviselő ur mondja, nem az 1867-ik évi: XII. t.-cikknek tétele ugyan és ebben igazsága van — de azért, a „magyar hadsereg“ kifejezés benne lévő, a hadseregnek nem olyanok kell lennie ahogy 35 esztendő óta jennál, hanem olyanok, amely a magyar önálló had-

seregnak minden attributumával birjon. Mert ha nem áll ez, akkor nem értem a vitát. A vitának csak akkor van jogosultsága, ha azt állítják, hogy az a kifejezés a törvénynek: „a magyar hadsereg az egész hadsereg kiegészítő része“, olyan hadsereget konceptuál, amely minden részében és egészében ma-templál, amely minden részében és egészében magyar hadsereg. Ha nem ezt állítják, akkor a vitának nincs tárgya. Ezt kell hogy mondják; mert különben diffikultálhatják a mi felfogásunkat. Nos hát, én a képviselő urakat erre figyelmeztetem, mikor a magyar hadsereg tételét az 1867-iki törvénybe betették, annak megvolt a maga története. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.) Itt van előttem a 67-iki bizottságnak munkálata. az első szövege a törvényjavaslathoz, vagyis inkább a 67-es bizottság munkálatainak, mert az nem volt törvényjavaslat, hanem elborátum — nem tartalmazta ezt a kifejezést: „kiegészítő rész“. Ebben csak úgy állott: „Magyar hadsereg“. Már most az operátumot, amelyet a kisebb bizottság készített, az 1867-es bizottság tárgyalta. és indítvány történt arra nézve, hogy amikor a hadsereg szót említik a 11. §-: akkor tétéssék oda, hogy „mint az összes hadsereg kiegészítő része“. Tiszta Kálmán, aki akkor a közjogi elenzék alapján állott, ellenazta, még pedig azzal az érveléssel hogy ő nem akarja azt belevenni, mert az nem lesz önálló magyar hadsereg minden részében, ha e kifejezést oda teszik. Pedig ő önálló magyar hadsereget akart. Azt mondták, annak a kifejezésnek, hogy: „kiegészítő része a magyar hadsereg az összes hadseregnek“, okvetlenül az a következtetés, hogy leválasztatot, külön egészet képező, modern fogalom szerinti minden részében magyar hadsereget majd alkotni nem lehet, hanem igenis lesznek csapatok, magyar csapatok, magyar ezredek, amelyek azért a hadseregben nem tűnnek el és nem is tűnhetnek el, mert a magyar ujoncoakat csak magyar ezredekbe lehet ujoncozni és azokat akarjuk, hogy magyar tiszték legyenek mint később rájövök. Mondom, nem tűnnek el, de nem bírja ez a hadsereg az önállóságnak azt a karakterét, amelyet bírna akkor, ha azt mondanók róla: külön, önálló magyar hadsereg. (Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon. Mosgas a szélsőbaloldalon.)

Már most, ha önök azt mondják, hogy ebben igazam van, (Halljuk! Halljuk! XI. ért. mondják.) (Zaj.) hogy mi meghamisítottuk az 1867. XII. törvényoket? (Mozgás.) Miért mondják, hogy csak végre kell hajtani és megvan a magyar hadsereg? Ezt akarom fejtegetni. Hogy értették hát azok, akik megalkották az 1867-iki törvényoket, azt a tételt hogy van magyar hadsereg, de mint kiegészítő része az összes hadseregnek? Hogy értették? Ugy-e, mint önök, vagy amint mi értjük? Azt hiszem, hogy azok hivalták interpretálni, akik megalkották a törvényt, hogy mi volt a törvény célja és szelleme. És (Mozgás a szélsőbaloldalon.) lme itt felsziki előttem gróf Andrássy Gyula 1868. augusztus 1-én tartott beszéde.

Polónyi Géza: Megkérdézzük Madarász Józsefet. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)

Széll Kálmán: Gróf Andrássy Gyula ebben a a beszédeben ezeket mondotta (olvassa): „A t. képviselő ur azt mondotta, hogy a magyar nemzet egy ezredévi függetlenül mindenkitől gyakorolta a hadügy körében törvényhozási jogát és védrrendszerét teljesen függetlenül rendelkezett; továbbá mondotta azt hogy a jelen törvényjavaslat készült a nemzetnek ezen mindig függetlenül mindig önállóság gyakorolt jogát feladni. En ezen állításnak, melyre azért vagyok bátor válasszolni, mert igen hangzatos és arra van számítva, hogy az országban azoknál, akik a részletekbe nem szoktak belemenni, hanem egyes hangzatos frazisokat vesznek irányul, bizonyos hatást idézzen elő: mondom, kénytelen vagyok ezen állításnak mindkét részét tagadni.

Magyarország, amióta a felsőház uralkodó dicsasziát szabad választás útján trónjára hívta, a védelmet mindig közösen tekintette. Különböző módon járul ahhoz, a módot mindig maga határozta meg, de a védelmet mindig közösen tekintette. (Ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.) Sőt az 1848-iki törvény sem szüntette meg jogilag a közös hadsereget, hanem csak honvédséget állított fel. Igaza van tehát a t. képviselő urnak abban, hogy itt valami új történet. Ezer év óta, de az új nem az, hogy mások avatkoznak be a mi hadügyi dolgainkba, hanem az, hogy mi avatkozunk mások hadügyi dolgaiba. Ezt mondta akkor Andrássy Gyula. Már most az 1867-es törvényhozásnak mi volt az intenciója? Azt a kifejezést: „magyar hadsereg“, úgy tekintette-e, hogy az az összes hadsereg kiegészítő része, vagy úgy tekintette-e, hogy az egy külön elválasztott hadsereg? Ha úgy tekintette volna, akkor a 67-es törvényhozás még a XII. törvényoket meghozatala előtt, mikor felejárlotta 1868-ra az ujoncoakat, ezeket a magyar hadsereg számára ajánlotta volna fel, pedig nem annak a számára ajánlotta fel. Itt van előttem az 1867. évi IX. törvényok, mely az ugynevezett kiegyezési törvényoket megelőzi, mely az ujoncoakat egyenesen magyar csapatokba, magyar ezredekbe, nem pedig magyar hadsereg számára ajánlja meg. Létreött az 1867. évi XII. törvényok. Miképpen hajtóták azt végre? Nem is beszélnek arról, hogy az 1868. évi véderőtörvény nem tartalmaz semmi olyant, ami arra engedős következtetést, hogy a magyar hadsereg egy külön hadsereg; pedig tételes intézkedéseiben, ahol beszél az ujoncállításról, az élelmezésről stb., keresztül kellett volna oszillámnia az eszmének, hogy mi egy külön hadsereget akarnak. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Azokat a törvényeket, melyeket elődtünk lelsorolt a mult ülésen Polónyi Géza képviselő ur, én is ismerem.

Rátkay László: Van-e még egy parlament, ahol a miniszterelnök így beszél? (Zaj jobbfelel.)

Elnök: Rátkay képviselő urat figyelmeztetem, ne szóljon közbe. (Zaj.)

Széll Kálmán: Polónyi képviselő ur ezt a kérdést történelmi alapon fejtegette. És azt hiszem,

hogy ezt a felfogást ezen nagy kérdés megítélésénél nem lehet semmi körülménhez köztől sem ignorálni, mert a kérdés megítéléséhez az tartozik, hogy miképpon alkalmazzák azok, akik megalkották, az 1867-iki törvényoket, azt a kifejezést, hogy a magyar hadsereg kiegészítő része a közös hadseregnek? En is ismerem az 1741., az 1743. évi törvényeket, az 1797. IX., az 1807. I., az 1808. VI. és az 1880. VII. törvényoket. Ezek az önálló magyar hadseregről nem beszélnek. Beszélnek hadseregről, beszélnek csapatokról, beszélnek magyar ezredekéről, csapatokról, magyar tisztokról, magyar tiszti képzésről, várakban való magyar katonaság elhelyezéséről, tartalmaznak igen fontos, az ország jogait és érdekeit védő intézkedéseket, de nem tartalmazzák azt, hogy ezek önálló hadsereg a szó modern értelmében. Polónyi képviselő ur tudja, hogy miért tiltja ezen törvényeket, mert ezekben a hadseregről nincs szó. Van azonban egy törvény, ahol a magyar hadseregről is van szó, az 1802-ből származó törvény, melyben igenis, megvan a magyar hadsereg, az „exercitus hungaricus“, de amint mindárt be fogom bizonyítani, az a törvény maga megmagyarázza, miképpen értendő ez a kifejezés. Érdekes viták folytak 1868 és 69-ben a felet, hogy az ujoncmegajánlási törvényben mi csoda hadseregbe ajánlanak fel ujoncoakat és mi legyen a törvénynek címe.

A kormány a címben különböző esztendőkhöz képest képtel kétéltű nomenklaturát használ: „megajánlás magyar ezredekbe“ és „megajánlás magyar csapatokba“. Az ellenzék, Tiszta Kálmán, követelie, hogy a címbé bevétezzék, hogy a megajánlás a „magyar hadsereg“ számára történik. E kérdésben 1863-ban igen jelentős vita támadt; ezen vitában Deák Ferenc szólat fel és megmagyarázza nemcsak azt, hogy miért ellenzi ezt, hanem azt is, mit értenek a mi régi törvényeink a „magyar hadsereg“ aiat. Mit mondott Deák Ferenc 1868. augusztus harmadikán? (Olivassa): „Azon ellenvetést teték többen ezen törvényjavaslattal ellen, hogy bennök a magyar hadsereg egészen fel van adva. Ha a magyar hadsereg eszméjét úgy értelmezzük, mint azt az állandó katonaság behozatala óta értelmezték törvényeink és a foytonos gyakorlat, akkor ezen eszme a jelen törvényjavaslathoz nincsen felvadás, sőt, miután annak egyik szakaszában hivatkozás történik az 1867. XII. t.-cikk azon szakaszára, mely szerint „a magyar hadsereg ő felsége többi seregeinek kiegészítő része“, az eszme nemcsak mellőzve nincs, de világosan fenntartatik. Oly magyar hadsereget azonban, mely teljesen független, önálló és ő felsége többi seregeitől egészen elkülönözött legyen, e törvényjavaslatok sem foglalnak magukban.“ (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is mondja senki! Ezt cáfolom, mert a határozati javaslatok közül legalább husz azt proponálja, hogy nemzeti, önálló alapon kell önálló magyar hadsereget szervezni (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem a 67-iki törvény alapján!) és mert azt mondották, hogy a 67-iki évi törvényekben benne van az önálló magyar hadsereg, csak végre kell hajtani a törvényt, mert az meg van hamisítva.

Ez a beszéd nagyon tanulságos (Halljuk! Halljuk! a jobbfelel.) és aki történelmi alapon akar erről a kérdésről itélni, — pedig szemére vetették gróf Andrássy Gyulának és nekem is, hogy nem történelmi alapon itélünk, hanem megállunk azon állásponton, hogy úgy értjük a sereget mint ahogy 1848-tól 1867-ig volt. — Annak meg kell engednie, hogy én beszél elolvassam, ebből folyik további következtetésem. (Halljuk! Halljuk! a jobbfelel.) (Olivassa): „Az állandó katonaság 1715-ben állapított meg törvény által mint honfaktból és külsőkből fogadás által alkotandó sereg.“ A törvény akkor ezenkívül egyebet nem rendelt. Későbbi törvényeink szólnak magyar ezredekéről, azok számáról, teljes állapotban eendőt tartásáról: de elkülönözött hadseregről, mely e fogalomnak „független, önálló, külön magyar hadsereg“ csak távoiról is megtelet volna, semmit sem szólnak. 1790-ben azon országgyűlésen, mely a nemzet jogainak fenntartásában, biztosításában ernyedetlen buzgalommal járt el, s amely a X. t.-cikkben kimondotta Magyarország független önállását, az ország rendei nem határozta semmi önálló, független, külön hadseregről; hanem azt igenis kívánták, hogy a hadi tanácsnál két magyar haditanácsos is alkalmazzassék, ami bizonyosan nem a sereg elkülönözését jelenté.

Ajánlottak akkor az ország rendei ujoncoakat is a magyar ezredekhez; kimondották, hogy a magyar ezredek teljes számban leendő fenntartása a fogadás, nem lévén célszerű mód, e helyett egy országos köldöttség készítsen „de conservandis in actuali statu completo legionibus Hungaricis“ célszerű javaslatot; de külön „önálló magyar hadseregről“ nem szólnak. Az 1802. évben előfordul ugyan az első cikkben e kifejezés „magyar hadsereg“, „exercitus hungaricus“.

Vértán Endre: Véletlenül csuszott be!

Széll Kálmán: Nem véletlenül, legyen kegyes türelmem lenni; a képviselő urtól megszoktam, hogy a diskussziót tudja és akarja úgy vinni, hogy az köcsönös meghaligatással történjék. (Olivassa): „De ott van egyszersmind e szónak magyarázata is e szavakban; „Duodecim legionibus pedestrium, decem equestrium, in summa sexaginta quatuor milium exercitus Hungaricis numerum in praesens defixum“ stb. Tehát a magyar hadsereg akkor 64.000 lovas s gyalog katonából állott, mely nem volt önálló független hadsereg, hanem része volt ő felsége összes hadseregének. Tanusítja ezt az 1795-dik I. t.-c. is, melyben a 840.000 lóból álló cs. és kir. hadsereg fenntartására 2.400.000 mérő rozot, ezenfelül zabot, ökrököt ajánlanak. Azt mondja az a törvény: Pro interentione 340 milium exercitus caesari regii. „A törvényok tehát nem hadseregről“ szól, hanem „császári királyi hadseregről“, s ebben benne foglaltatik a magyar ezredek is.

Tekintse bár végig akármely törvényeket s országgyűlési iratokat, látni fogja, hogy teljesen ön-

áll, független, külön magyar hadsereg létezésének nyoma nincs azokban; sőt még az 1848-diki törvények is említik ugyan e szót: „magyar hadsereg”, de arról mint önálló, független, külön hadseregről sehol sem rendelkezik. „S hivatkozom a t. Ház tagjaira” — ezt mondta Deák Ferenc beszéde végén. — (olvassa): „hogy ilyen önálló, független, külön magyar hadsereg 1848-ban is csak akkor jött tetteleg létre, amikor seregeink nem a sanctio pragmatica értelmében ő felsége seregeivel együtt, hanem ellene küzdöttek.” Ha pedig valaki okát vizsgálta annak, hogy az állandó katonaság megállapítása óta miért nem sürgeltek ily teljesen önálló, független, külön hadsereget az ország rendel: valószínűleg azon eredményre jutna, hogy nem sürgeltek, nem követelték, mert azon meggyőződésben voltak, hogy két ilyen elkülönült, független és önálló hadsereggel annyi harc és vesztés között sem a hazát. sem ő felsége trónját és többi országait a pragmatica sanctio értelmében megvédeni nem lehetett volna. Ezt mondta Deák Ferenc 1868-ban. Ez a vita folyt még 1869-ben, 1870-ben és 1871-ben. 1871. január 17-ikén Deák Ferenc ismét beszélt az önálló magyar hadseregről. Ezen, hogy a cimbe bevételék az, hogy magyar hadseregek adatik utjanc, s azt mondja csak. hogy a csapatokhoz és az ezredekhez kell adni. Hivatkozik régi beszédeire. amelyek nem olvas fel; hanem aztán folytatja tovább és azt mondja (olvassa): „Az utjonozási törvény a vérdenszerről szóló törvényeknek alapszik, ez pedig a kiegyenlítés törvényen nyugszik, amely kimondja, hogy a vérdenszert iránt egyenlő elvek szerint kell mindkét fél törvényhozása elé javaslatokat terjeszteni. Mit mond ezen törvény? A hadsereg és tengerészet csapataiboz, lehetőleg tekintetbe véve a besorozottak kívánságait, az oda legalkalmasabb egységeket osztanak be. A hadseregbe besorozottak — az egészségügyi csapatok egyedüli kivételével — kizárólag magyar csapatokhoz osztanak be.”

Ha tehát külön seregek tekintetét volna, nem mondhatk, hogy a „magyar csapatokhoz”, mert az magától értetődik; de még nem is minden katona a magyar csapatokba osztandó, mert az egészségügyi csapatok ki vannak véve és oda lehet nem magyar utjoncot is osztani.

Nem akarok hosszas lenni, csak azt kérdezem, hogy mi helyesebb: az-e, hogy a kiegyenlítés óta történt minden újonozálási törvényben használt kifejezést használjuk, azt, melyet az országgyűlés folytonosan így állapított meg, még pedig sohasem véletlenül, figyelmen kívül, hanem hosszas vitások után; vagy az, hogy megváltoztassuk most négy év múlva ezen kifejezést és más kifejezést használjunk? Igaza van egyik érdemes képviselő urnak — így fordult akkor, gondolom. Irányi képviselő ur felé — (olvassa): „hogy jöhet idő mikor lesz szükség különálló magyar hadseregre. De mikor következnek be ezen idők?” (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Itt az ideje! Olvassa). „Akkor, ha a kiegyezés szétbontott, ha Magyarország ismét azon helyzetben lesz, hogy ismét a personal-uniót kénytelen sürgelni. Akkor önként bekövetkezik a külön hadsereg szükségére.” És azok részéről, kik elejétől fogva ezt vitattak. Óhajtottak, igen természetesen találok, hogy chajtták mindazt, ami a csupán személyes unióra alapított viszonyból következnek. Ez idő, mondom bekövetkezhetik, talán nem mi általunk, nem a mi törekvésünk, hanem az események folytán; de én kimondom lelkem belső meggyőződését, hogy ha bekövetkezik, az Magyarországra nézve súlyos csapás lesz; és a mostani viszonyok közt, Európa mostani területi mérvei mellett és azon számaról ellenében, melyely mindenki nagyatalom rendelkezik. Magyarországnak rendkívül kockázatosnak önként, kivált ha még önmagában is össze nem tart. És valamint akkor, midőn nekem választanom kellett egy centrális parlament, egy közös Reichsrath és a personal-uniót közt: a personal-uniót sürgeltem. bármily veszélyes, bármily káros is az, mert a másik még veszélyesebb, még károsabb, úgy, ha ezental olyan idő következne be, hogy megint a közt kellene választanom: közös parlamentbe, Reichsrathba olvadás, vagy pedig bármily teherrel, veszéllyel járó personal-unió, én ismét az utóbbit választanám. Azonban, míg ezen idő be nem következett, míg a Magyarországra és az örökös tartományok közt kötött kiegyenlítés egyezmény fennáll, addig mindazt, ami az egyezmény értelmétől, szellemétől, szavaitól elüt, úgy tekintem, mint megsértését a kiegyenlítés egyezménynek.” (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Ez volt Deák Ferenc felfogása, ennek adott ő nyíltan kifejezést, ezekben a fejtegetésekben.

Hogy Andrassy Gyulának mi volt a felfogása, azt én elmondotam. Andrassy Gyulának az volt a felfogása, élte végéig, és akkor, mikor ez a nagy államterfú azt a nagy beszédet tartotta a főrendiház bizottságában, amely az ő nagy alkotó erejének, az ő ésszerűségének, az ő hazafias meggyőződéséből fakadt tiszta nézetének inkarnációját képezi, amely ugyiszóval testamentuma ennek a Magyarországnak körül halhatatlan érdemeket szerzett államterfúnak, akkor mit mondott ő? Nem ígogom én fejtegetni és nem akarom ismételnit, — azt mindenki tudja, közkezen forog, — hogy mivel motiválta meg a hadsereg közönségét. Hanem érdekesnek tartom erre a tétisre, amelyet önként velem szemben vitatnak, hogy hiszen az 1867: XII. t.-c. meg van hamisítva, hogy ezt egyszerűen csak végre kell hajtani és akkor megvan a magyar hadsereg, felolvadni, miképpen vélekedett ő erről. Azt mondja beszédének bevezetésében (olvassa): „Lelkiismeretesen merem állítani, hogy azoknak, kik a 67-iki kiegyezési tárgyalásokat kezdetben nagyrészt saját felelősségükre, később a parlamentben többség megbízásából vezették, a történet tanúságán okulva, nem volt szándékuk a Magyarországra, a korona és a monarchia másik árama közti elintézetlen kérdéseket ideiglenesen rendezni; hanem céljuk volt egyszerűen megvárni, hogy intenzi el azok...”

Ugron Gábor: Örök törvény nem létezik! Száll Kálmán: Hiszen örök törvény nincs, azt én is mondom, de nem arról van szó. De azt mondja Andrassy Gyula: „hogy az egyszerű megállapított közjogi viszony kiszámíthatatlan nemzedékek kezesülését nem kérdés, sem alku tárgya ne legyen. Ezért nem lett abba felvéve egy felszabály sem, másrészt azonban egy olyan intézkedés sem, mely a vizslykodás magvát hordozta volna magában. Ha azt hittük volna, mondja magára Andrassy, aki azt a kiegyenlítést csinálta, amelynek folyamánya, illetőleg tartalma az 1866: XII. törvények — hogy egy önálló magyar hadsereg nélkül...” (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem arról beszélünk, hogy önálló!) Hát önök az önálló szót meg akarják most tagadni? Pedig mindennap hallottam három hónapon keresztül. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) A közbeszólás tehát helytelen, mert nem lehet olyan attributumokat követelni, annak a hadseregnek a számára, mely kiegészítő része az összes hadseregek, amelyen attributumok csak egy önálló, helyesen elválasztott hadsereget illethetnek meg.

Az mondja Andrassy (olvassa): „Ha azt hittük volna, hogy egy önálló magyar hadsereg nélkül önálló magyar állam nem lehet, vagy hogy az jelel meg legjobban Magyarország és a monarchia érdekében: nem ajánlott volna a később törvényhozásilag elfogadott közös védelem rendszerét, hanem egyeközünk volna a magyar hadsereg létesítését legalább is megkíséríteni. De mert az önálló magyar hadsereg eszméjét nemcsak kivatolnának nem, hanem határozottan veszélyesnek tartottuk, még pedig nem csak a monarchia, hanem még inkább Magyarországra nézve: ezen eszmének létesítését meg sem kísértük, sőt azt kezdetől fogva kizártuk a kiegyezés programjából. Nem határozatlanul nem valamely opportunizációs szempont volt ez, míg azokat, kik e kérdéssel nehéz felelősségterhe alatt foglalkoztak arra bírták, hogy az eszmét meg se pendítsék, hanem egészen más természetű okok voltak azok, melyeket bátor leszek lehető röviden felsorolni, már csak azért is, mert azok ma is teljes, sőt még fokozott érvényűvel bírnak.” Gróf Andrassy Gyula tehát annak adott kifejezést, hogy a magyar hadsereg, melyet az 1867: XII. t.-c. az egész hadsereg kiegészítő részének tekint, nem lehet olyan, mint aminek önök itt vitatják, hogy csak meg kell egyszerűen csinálni. Mert akkor az egész nem lehetne kiegészítő része, hanem csak olyan lehet, amilyennek azt mi a törvény szerint magyarazzuk és amint ezen kifejezés azok részéről, akik a törvényt megalkották, teljesen igazolhatóik (Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)

(A szolgálati nyelv.)

Azt mondja Polónyi Géza képviselő ur, hogy gróf Andrassy Gyula, amikor beszélt az egységes szolgálati nyelvről, akkor ő Magyarországot jogaik tagadta. Nem tette gróf Andrassy Gyula én sem mert azt mondja hogy én vagyok az ő szentelke, ki irkifitálom ezt. Én csak idéztem, hogy ő miként mondom és miként érte. Gróf Andrassy Gyula azt mondotta, hogy ez kényes és nehéz kérdés; és tisztán katonai, tisztán szolgálati szempontból és célszerűségi szempontokból ekként lett eldöntve az összes egész hadseregre nézve, és el lett döntve célszerűségi szempontból.

Polónyi Géza: Ki állal?

Száll Kálmán: Rájövek, csak tessék türelemmel lenni. El lett döntve, nézetem szerint, az 1867: XII. törvények alapján, amely azt mondja (olvassa): ő felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi körébe tartozó mindaz, ami az egész hadseregnek és így a magyar hadseregek is és az összes hadsereg kiegészítő részének egységes vezérlésére, vezénylésére és belsejvezetésére vonatkozik, ő felsége által intézendőnek ismeretik el. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Alkotmányos joga! Folytonos zaj. Élénk csemet.) Igen, alkotmányos joga, és így vélte célszerűnek intézkedni.

Polónyi Géza: Kicsoda!

Száll Kálmán: Most mondom csak tessék meghallgatni. Így véte célszerűnek intézkedni ő felsége alkotmányos jogaival fogva. Alkotmányosan, mert semmit ellenjegyzés nélkül nem csinál. Ezen rendelkezési ellenjegyzés vannak, még pedig a dolog természeténél fogva, akiket törvényben a hadügyek vezetésével az 1867: XII. t.-c. megbíz, mert a közös minisztériumot bízza meg a hadügyek vezetésével.

Ugron Gábor: Magyar király, nem német!

Száll Kálmán: És mi feledek ezeknek az ő alkotmányos jogának a gyakorlatát ebben a törvényhozásban a saját felelősségünkkel, mert vállaljuk a felelősséget és ezért intézkedik ő alkotmányosan.

Ugron Gábor: Ninos joga! Magyar király, nem német! Ő csak magyar lehet. német nem lehet!

Száll Kálmán: Ez, gondolom; igen világos. (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Barabás Béla: Jogtalan intézkedés, nem alkotmányos!

Élnök (csemet): Kérem a képviselő urat, ne zavarják folyton a szónokot. (Halljuk! Halljuk! jobb és baloldalon.) Csendet kérek.

Száll Kálmán: Érdekes ám, t. Ház ennek a szakaszának a története. Ez itt követem megint a jogtörténeti alapon való fejtegetést. (Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Ez a szakasz az eredeti 67-es bizottságban a tárgyalás bázisul elfogadott kisebb 16-ös bizomány munkálalában másként hangzott. Ebben az volt eredetileg, hogy ezt a vezérlést és szervezést közösen és egyértelműen gyakorolják. Más nem volt proponálva, mint ez. Akkor módosították és nézetem szerint inermus, hogy a hadsereg szervezeti és vezénylői kérdése ne legyen közös ügy, hanem az egy és ugyanazon személyben lévő urakodóra bízassék.

Polónyi Géza: Magyar király! (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Osztrák császárra nem bízhatjuk!)

Élnök (csemet): Csendet kérek!

Száll Kálmán: És miképpen történt ez a módosítás? A módosítást megvette a 67-es bizottságban Hollán Ernő és megtette úgy, amint az a törvénybe bejött, t. i., hogy ezek ne közösen kezeltesse, hanem, amint az a törvényben van, ő felsége jogát képezzék. Akkor teltek Tisza Kálmán, aki azt a módosítást, amint előbb kijelenttem, hogy a hadsereg, a magyar hadsereg, csak mint az összes hadsereg kiegészítő része vétezzék fel, ellenozte, (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon) telkelt és azt mondta: „Ezt a módosítást pedig elfogadom... (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Polónyi Géza: Helyes!

Száll Kálmán: ... mert azt tartom, hogy ez ne legyen közösügy, hanem, miután egyértelműleg intézendő... (Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.) Mondta a végén, hogy egyértelműleg intézendők!

Polónyi Géza: Ez nem áll! Csak a 15. §!

Élnök (csemet): Kérem a képviselő urat, hiszen így, ilyen polémiák folytatásával, lehetetlen tanácskozni. A képviselő urak kifejtették nézeteiket beszédekben, a közbeszólásoktól méltóztatassék tartózkodni.

Kubik Béla: De ha az állítása nem felel meg az igazságnak. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.)

Száll Kálmán: Hogy védekezni merjek Kubik Béla verdiktje (Derültség jobboldalon) és Polónyi Géza állítása ellenében felolvassom, hogy az állít, a 67-es bizottság munkálatainak 20. lapján.

Polónyi Géza: A törvényt kérjük! (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Nagy zaj, élénk csemet.)

Száll Kálmán: Hiszen felolvastam! (Felkiáltások jobboldalon: Épp most olvasta fel. Én most arról beszélek, hogy Tisza Kálmán micsoda motivációval... (Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Élnök (csemet): Csendet kérek, t. képviselő urak!

Száll Kálmán: Hát én minden méltányos emberre hivatkozom, lehet-e úgy diskutiálni, mikor lármáznak azután félreértenek, és félremagyarázot szavaimat reideálják (Tetszés a jobboldalon.) Azt mondtam, hogy micsoda motivációval járult hozzá Tisza Kálmán. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon.) Azt monda, hogy mitűn ő azt hiszi, hogy igenis egyértelmű intézkedés szükséges ezen kérdésekben, mert a dolog természeténél fogva a legfőbb parancsnokság illeti a fejedelmet (olvassa). Én a magam részéről hozzájárulok, hogy mint legfőbb hadi parancsnok a magyar hadsereget is egyértelműleg fogja vezérelni, vezényelni a többi hadsereggel. Mi ragaszkodunk az országban a hadsereg tekintetében minden régi törvényhez, de ehhez hozzájárulunk. (Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ebben nincs benne a közös hadsereg!)

Ugron Gábor: Strategische und taktische Führung!

Száll Kálmán: Hát a törvény értelme kétségtelenül ez. Ez tehát a törvény értelmében ő felsége joga és van-e alkotmány a világon, amely a hadsereg kérdésében bizonyos rezervált jogokat az államfőre át ne ruházza? (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hogyne!) Nevezétek azt bármint: Észak-Amerikában executiv powernek, nevezétek bár, mint Franciaországban a köztársaság elnökét, chef de l'armée du pouvoir executive, vagy amint a porosz alkotmány mondja: der König führt den Oberbefehl über das Herr. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Élénk csemet.)

Élnök: Kérem, méltóztatassék csendben lenni!

Száll Kálmán: Már most, t. képviselőház, beszámoltam azzal... (Halljuk! Halljuk!)

Holló Lajos: Magyarok vagyunk, vagy nem!

Száll Kálmán: ... és azt hiszem, tisztáztam a fogalmat, hogy azok, kik az 1867: XII. törvényeket megalkották és beleírták a magyar hadsereget mint az összes hadsereg kiegészítő részét. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Komédiából tették!) azok úgy értették és úgy értelmezték azt, hogy az nem képez egy elvált, — egy egész, — a szó szoros és igazi értelmében vett hadsereget, hanem az összes hadsereg kiegészítő része és azt olyan attributumokkal felruházni skarni, amelyek következtükben logice arra vezetnek, hogy akkor az ilyen attributumokkal felruházott csapatok és ezredek nem fogják kiegészítő részét képezni a hadseregeknek — nézetem szerint, nem lehet, (Zaj és ellentmondások a szélsőbaloldalon) mert akkor az önálló hadsereg alapjára lépünk, amint hogy lépnek önk. (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Várady Károly: Es ez nagy veszedelem a hazára! (Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

(Nemzeti követelmények.)

Száll Kálmán: Kijelentem, hogy ez nem azt teszi, hogy a magyar csapatok és magyar ezredek eltűnnek, és hogy a magyar hadsereg eltűnik. Nem ezt teszi. Az ne csak a maga hazafias érzésében, és ne csak a maga hazaszeretetésében ne szakadjon el a nemzet testétől, de abban el se tűnjék, (Zaj és helyeslés és tetszés a jobboldalon.) és ezért a katonai nevelésben, ezért a levelezésben, ezért a tisztképzésben és ezért a tisztnevelésben a magyar ezredekbe való áthelyezésében igenis a mi törvényeink jogszerűen, legitímek és arra irányulnak, hogy minél közelebb hozzuk a hadsereget a nemzethez, (Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.) és a magyar hadsereg, amely kiegészítő része a hadseregeknek, legyen magyar hadsereg, de ne bontsa meg annak egységét és ne érintse azt a jellegét, hogy kiegészítő rész. (Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.) Kétségtelenül igen sok történet ebben az irányban az utóbbi években és történetik folytonosan a nevelés terén s más terén is. Hát erre vonatkozik az, hogy mikor a mi t. barátaink nagy része bizonyos aggodalmakat táplált (Halljuk! Halljuk!) ezen javaslat ellen és nemzeti vívmányt követelt, akkor a honvédelmi miniszter ur és én tárgyal-

tek a kérdést objektíven, előszékeny, teljes jóakarattal és abban állapodtak meg, hogy azoknak a kívánságoknak egy részét, mint pl. a magyar tisztok áthelyezését a magyar ezredébe és magyar csapatokba — mint az 1898-iki királyi leirat mondja — „lehetőség szerint” sürgetni fogjuk és ezen irányban intézkedni fogunk. (Helyeslés a jobboldalon.)

Várady Károly: Miért kellett ezt tárgyalni? (Nagy zaj a jobboldalon és felkiáltások: Rendre! Rendre!)

Elnök: Csendet kérek, t. Ház!

Széll Kálmán: Kijelentettük, hogy az a állapot, amely a hadsereg jelvényeit tekintetében ma van meg, nem felel a dualizmusnak és ezen is igyekszünk segíteni; kijelentettük továbbá, hogy a katonai büntető-eljárásról szóló törvényjavaslat — amely ma már oly időmunkában van, amiben sohasem volt, s amelynek előterjesztése, miután az elvek már tisztába vannak hozva, már nem hosszú idő kérdése lehet — meglesz, és hogy ezek mindnyolm kérdéses és kívánságok, amelyeknek jogosultságát a magunk részéről elismerjük és amelyeket legelőször is fogunk megvalósítani. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.)

Már most vannak azután más kívánságok, amelyekre azt mondtuk, hogy ne üssük el azok felett a vitát, ne döntsük el azokat majd beszélünk azokról akkor, amikor a vérdzszerrel lesz szó. Azonban nem zártunk ki nem utasítottunk vissza egyet sem, bár nem is fogadtunk el egyet sem, csak azt mondtuk: hagyjuk e kérdést, majd tárgyalni fogjuk azokat akkor, amikor a védtörvény revíziójáról lesz szó. Ez a mi álláspontunk ma is. (Helyeslés jobboldal. Mozgás a szélsőbaloldalon.) Hát akármennyire tetszik, vagy nem tetszik ez önöknek, én szükségesnek tartom ezt kijelenteni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Szükségesnek tartom kijelenteni, nem e pártunk a kedvéért, hanem azért, mert ezek országos dolgok és azért, hogy ezen országos dolgok irányában tájékozottassam a közvéleményt. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

(Kétéves katonai szolgálat.)

T, képviselőház! Felvetették még egy kérdés: a kétéves katonai szolgálat kérdése. Hát ez a kérdés igen fontos gazdasági, pénzügyi és katonai kérdés. (Halljuk! Halljuk!) Ne követelje tőlem gr. Zichy János t. képviselőtársam hogy ebben a törvényben már kötelező jelentés tétessék erre vonatkozólag. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mert nem szabad!) Ne követelje, nem azért, mert nem szabad — ezt elhamarkodva mondták — de ne követelje az ország érdekében! Megmondom, hogy miért. Sehol a világon hevenyészve ezt a reformot nem vitték keresztül. Ennek igen sok ága-boga van. Nemcsak katonai, hanem pénzügyi is. Ezért a dolgot nagyon meg kell gondolni. Ha a kétéves katonai szolgálatot nem akarjuk leszállítani a békéltetésáért — amint hogy a kétéves katonai szolgálat követelésével az együtt nem jár és amint hogy a reform keresztülvitele sehol sem is történik így, mert hiszen ez a hadsereg erejének egyharmadát való leszállítását jelentené — akkor nagyon fontos dolog az, hogy a pénzügyi követelésekkel számoljunk. Azon vagyunk, azon igyekszünk, azon munkálkodunk, hogy e kérdést úgy katonai, mint pénzügyi tekintetben tisztába hozzuk. A kétéves szolgálat, az aliztek kérdése, az elhelyezés kérdése, a felgyerzés és egyéb felszerelés több szükséglete folytán jelentékeny többletkiadásokat fog okozni: ez kétségtelen s ez tisztázandó. De kijelenthetem a t. képviselő urnak, (Gróf Zichy János fel fordulva,) aki ezt a legelőszörben precíziorra: kijelenthetem hogy katonai szempontból és elvi szempontból a kérdés elé semmi akadály sem gördült. A kérdés elvileg egyszerűen tisztába van hozva és el van fogadva; de természetesen hogy annak gyakorlati keresztülvitele minden következményeivel együtt csak úgy fog az ország érdekeinek megfelelni, ha a megoldást be tudják illeszteni az ország teherviselési képességének keretébe. (Élénk helyeslés jobboldal. Zaj a szélsőbaloldalon.) és mi kötelezzük magunkat, hogy ezzel a komolysággal fogjuk tárgyalni a kérdést továbbra is és azt hiszem, hogy a legközelebbi időben, az ősz folyamán erre vonatkozólag teljes tájékozást tudunk szerezni és, ha meg tudjuk a kérdést oldani, előterjesztést fogunk tenni. (Helyeslés jobboldal.)

Ugron Gábor: Ez jó a néppártnak, de nekünk más a fő!

Baró Fejérváry Géza: Önök is követelték!

Széll Kálmán: Ez is olyan dolog, ami az országot szolgálja. (Ugy van! Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Erzel, t. képviselőház, elbavodom a katonai kérdéseknek mezejét. (Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobboldal: Csendet kértünk!)

Elnök: Csendet kérek!

(A helyzet.)

Széll Kálmán: Át kell térnem arra a nagy kérdésre, (Halljuk! Halljuk!) melyet a katonai viták folytán előállított helyzet főszerepet vetett. (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) s ha a t. képviselő urnak engem eddig szíves türelmükkel megajándékoztak volna, az az a kérdést intézem a t. képviselő urnakhoz ott a tulajdon, hogy miután engemet és a kormányt és a többséget is nehéz helyzet elé állították (Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát mi állítottuk? Önök állították magukat! Nagy zaj, mozgás és ellenmondások jobboldal és a középben.) Hát mi állítottuk magunkat! Jól van! Hát arra kérem, hogy ha ilyen nehéz helyzet előtt állunk, legyenek akkor elég méltánylással arra, hogy hallgassak meg, amit szívem sugall, amit elmémben gondolkodom a helyzetről. (Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Amit Böcsölő diktálnak. Nagy mozgás a jobboldalon és felkiáltások: Rendre.) Ezt visszautasítottam. Nekem sohasem diktált senki Böcsölő. (Zajos tetszés, éljenzés és taps jobboldal.) És higgye meg nekem a t. képviselő

ur, hogy azok, akik estnekem a szemembe vetik — és többször hallottam ilyet — még a „Quee maribus” hajtogatják, amikor én már ennek az országnak a kormányán állottam. (Hosszas, élénk tetszés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középben. Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Eljen a cesarizmus!) Főállítom a kérdést. (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Ugron Gábor: Állítsa fel a magyar hadsereget! (Mozgás a jobboldalon.)

Széll Kálmán: Felállítom a kérdést. Kossuth Ferenc t. képviselő ur így szól: a többség tulajdonos viszi jogának gyakorlását, erőszakot folytat, erőszakot gyakorol. A farkas és a bárány meséje jut eszembe. (Ugy van! Ugy van! Tetszés jobboldal. Zaj a szélsőbaloldalon.) Szerintem, aki jogait törvényes alapon és törvényes keretben gyakorolja, az erőszakot nem követel el és van-e tulajdonos abban, hogy egy kormány, áthatva attól a meggyőződéstől, hogy amit javasol, az helyes és az ország érdekében van, jentartja azt és kéri rá az országgyűlés szavazatát. A parlamentárizmusnak, t. képviselő ur, a lényege mindenütt az egyezségi világ, ahol van alkotmány, a többség akaratának megvalósulásán alapszik. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.) E nélkül, t. képviselőház, ... (Zaj a szélsőbaloldalon. Élénk csend.)

Ballagi Géza: Ezt még Poldnyi is elismeri!

Lovász Márton: Hogy a farkas megegye a bárányt!

Széll Kálmán: E nélkül, t. képviselőház. A parlamentárizmusnak (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Élénk többször csendet.) nincsen értelme, nincsen célja, e nélkül hivatását be nem töltheti.

Holló Lajos: Fellel!

Széll Kálmán: Ahol több ember, több érdek, több erő jön össze a társadalom minden alkotásában, minden intézményében, magában a természetben is, ahol szintén egymással szemben álló több erő működéséből áll elő a fejlődés, nem dűnhet egyéb, mint ezen érdekeknek, ezen emberek többségének az akaratát, az erejét. Ennekül nincs ható erő, nincs intézmény, amely fennállhat, nincs társadalom, amely boldogul, enélkül feloldul a természet rendje, (Zaj a szélsőbaloldalon.) enélkül nem maradhat meg a kellő egyensúly. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.) Ha együtműködő erők és elentétesen működő erők ütköznek, nem az összműködésre, nem az egyensúly fenntartására, hanem a szétbomlásra vezet az, hanem a több erő, nem a több érdek, nem a több ember mely abban a körben van határozó, az a több erő, amely törvényesen gyakorolja a maga jogait. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) T. képviselőház, ha a nemzeti képviselőtől eltér, ha más akaratot deklarál nemzeti akaratnak, mint a törvényes többség akaratát, lejtőre oszlik arról a törvényes alapról, amelynek létjogosultságát köszönheti, amelyen a parlamentárizmus épül és fennáll. (Zajos tetszés jobboldal.) Ezen a lejtőn többé nincs megállás. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Csak hadd oszussék! Zaj a jobboldalon.) Ez lejtőre erőt, megsemmisít tartalmát, megsemmisít mindazt, ami benne becses. Ma ez a kisebbség, holnap egy másik, ma ezen az alapon összealakult kisebbség, holnap egy másik alapon összeállított kisebbség dekretálhatja ezt. Hol van itt a hatalm, t. képviselőház? (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A nemzet jogában!) Hol van itt a bíró? (Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Hol van itt a megállás, ha ezt az elvet áttörjük, ma nemzeti indokból, holnap nemzeti indokból, ma eszményiekből, holnap reakcionáriusokból, ma nemzeti aggályokból, holnap nemzeti-ségi motívumokból jöhöznek kisebbségek, akik a magukat követelik. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelel: Az osztrákok sem feleltek!) Élénk csendet.) Labdajáték lesz így a magyar parlamentárizmusból. Az ily eltérés ettől az elvtől csak arra jó, hogy sebeket ejtsen a parlamentárizmuson, oly sebeket, amelyeket nem reparál semmi. (Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) T. képviselőház! Ha áll ez in thesi, ha áll ez minden alkotmányra, áll a mi parlamentárizmusunkra nézve is. A magyar nemzetnek, a magyar alkotmányának és a magyar államnak nemcsak nagy kincse van az 1848-iki törvényekben, (Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Élénk csendet.) nemcsak legnagyobb vívmánya ez a mi közbiztonságunknak ...

Beöthy Ákos: Ez a párt-abszolutizmus! (Zajos helyeslés és éljenzés balfelel.)

Elnök (huzamosan csendet. Nagy zaj. Eljen Beöthy! kiáltások balfelel. Élénk folyton csendet.) Kérem, legyenek csendesek. Nem értettem a közbeszólo képviselő urat, mondja meg, hogy mit mondott? (Nagy zaj balfelel.)

Beöthy Ákos: Az a párt-abszolutizmus! (Zajos helyeslés és éljenzés balfelel.) Ballelő kiáltások: Helyesen mondta! Az elnöknek nincs joga ezért Beöthyt rendreutasítani, Hosszas zaj. Az elnök folyton csendet.)

Elnök: Kérem, a t. Házat, tessék megengedni, hogy az elnök szólhasson. Az a roppant zaj és tömörkedés közbeszólas, amely az előbb a miniszterelnök ur beszédét megszakította, volt az, ami kötelességemmel tette, hogy megkérdem a képviselő urat, mit mondott. (Zaj. Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nagy igazságot mondott.) Ilyen esetben ... (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Méltóztassanak az elnököt meghallgatni. (Folytonos zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt a besugó? Felkiáltások jobboldal: Halljuk az elnököt!) Ilyen esetben, ha ilyen félreértés történik, az elnöknek kötelessége magának bizonyosságot szerezni. (Ugy van! Ugy van! Helyeslés jobboldal.)

Beöthy Ákos: Az a párt-abszolutizmus! (Zajos helyeslés és éljenzés balfelel.) Ballelő kiáltások: Helyesen mondta! Az elnöknek nincs joga ezért Beöthyt rendreutasítani, Hosszas zaj. Az elnök folyton csendet.)

Elnök: Kérem, a t. Házat, tessék megengedni, hogy az elnök szólhasson. Az a roppant zaj és tömörkedés közbeszólas, amely az előbb a miniszterelnök ur beszédét megszakította, volt az, ami kötelességemmel tette, hogy megkérdem a képviselő urat, mit mondott. (Zaj. Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nagy igazságot mondott.) Ilyen esetben ... (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Méltóztassanak az elnököt meghallgatni. (Folytonos zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt a besugó? Felkiáltások jobboldal: Halljuk az elnököt!) Ilyen esetben, ha ilyen félreértés történik, az elnöknek kötelessége magának bizonyosságot szerezni. (Ugy van! Ugy van! Helyeslés jobboldal.)

dott volna, ezt bizonyára nem tagadja el. (Helyeslés.) Abban, amit Beöthy t. képviselő ur mondott, olyasmint, ami az elnöki közbeszólést okozó szolgálatot volna, nem találom. (Helyeslés. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt a besugó? Ki beszúrt?)

Széll Kálmán: Nekünk, t. Ház ... (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Elnök (csendet): Csendet kérek! (Folytonos nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt a besugó?) Mondtam, hogy félreértés volt. Ez megtörténhet mindenkor. Méltóztassanak a t. képviselő urnak valamivel csendesebben lenni, akkor nem fog megtörténni az ilyen félreírás. (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.) Engedjék meg, önként lehetelné tessék nekem tisztáznak teljesíteni. Lehetetlené teszszik, hogy itt bárki, aki a házszabályok részrehajlatlanul és pártatlanul, de liberálisan akarja kezelnit, ezen a helyen megmaradhasson. (Élénk helyeslés jobboldal. Zaj a szélsőbaloldalon.)

Széll Kálmán: Nekünk, t. Ház, nagyobb kincsenk a parlamentárizmus, mint más országokban. Más ország megengedheti magának azt a luxust, hogy meggyengítse a parlamentárizmust, mi nem. Mert a magyar államnak, a magyar nemzet egységének inkarnációja ebben a parlamentben van, és ami azt gyengíti, az a magyar közszabadságot, a magyar politikát, a magyar nemzet független és önálló felőgét és álláspontot gyengíti és veszélyezteti. (Ugy van! Ugy van! Tetszés jobboldal.) Aki ezt a védvást gyengíti, az a magyar alkotmányt gyengíti ... (Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés jobboldal.)

Beöthy Ákos: Onó! (Zaj a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások jobboldal: Ugy van! Ugy van!)

Barabás Béla: Nincs magyar alkotmány! Hazugság az alkotmány! Ilyen alkotmány nekünk nem kell. (Zaj a szélsőbaloldalon. Élénk csendet. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Széll Kálmán: ... mert annak a legnagyobb garanciáját gyengíti. Nem ijesztgetek én senkit, mert az távol áll tőlem. (Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!) Én in thesi mondom, az én meggyőződésem és azért valom egész színtelen és határozottan, hogy annak az alkotmányának a garanciái, a mi közbiztonságunknak garanciái, a magyar állam egységének és a magyar nemzet egységének a garanciái és ereje ebben a parlamentben van. Aki tehát a parlamentárizmust magát gyengíti, — ez az én bitem, — az ezeket a garanciákat gyengíti. (Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés jobboldal.)

Holló Lajos: Aljanak a nemzet mellé!

Széll Kálmán: Buktassák meg önök a kormányt! (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt akarjuk! Jó! Ehhez joguk van! De buktassák meg itt, ebben a Házban szavazással és nem elöntással. Azt mondták, nem tudják, mi a többség! Én nem fogom (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon. Élénk csendet.) a többség konstatálását semmiéle módon sem provokálni, sem előidézni. Helyeslés a jobb- és a baloldalon.) De önökön áll, hogy engedjék az urnához, hogy konstatálhatassék, hol a többség, (Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.) mert az az egyedüli alkotmányos mód és alkotmányos elv. (Ugy van! Ugy van! Élénk helyes és a jobb- és a baloldalon.)

Holló Lajos: Előbb meggyőzzük önököt!

Széll Kálmán: Minden parlamentnek házszabályt köztét a mi házszabályaink a legliberálisabbak, az angolt sem veszem ki. Amint önök tudják, ezek a házszabályok a kisebbséget védik ...

Beöthy Ákos: Halljuk csak!

Széll Kálmán: ... a többséggel szemben. De a házszabályok ... (Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)

Elnök (csendet): Csendet kérek!

Possgay Miklós: A jobboldal lárzmák! (Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon. Szünetet kértünk!)

Elnök: Szónoklat közben csak a szónoknak van joga szünetet kérni. Ezt az elnökés mindig meg is szokta adni, ha kéri. Ezt ne viszonzozzák azzal, hogy ily illetéktelenül kérnek szünetet. (Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)

Széll Kálmán: Nem kénszeríték senkit, hogy engem meghallgasson, aki nem akar meghallgatni, az távozhat, de nekem jogom és kötelességem, (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hogyne!) és talán preten-dálhatom, hogy a kötelességet tiszteljek, hogy néhány órány vita után szabadon mondhassem el, amit érzek és amit akarok. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!) De ez nem a szószabadság respektálása, amikor a mondatról-mondatra felszoktatnak és közbeszólasokkal zavarnak, (Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon. Halljuk! Halljuk! minden oldalról.) Én nem bántok senkit, (Halljuk! Halljuk!) nem is nevezek meg senkit, érveket küldök. (Ugy van! Ugy van! Halljuk! Halljuk! minden oldalról.) Hát nekem nem szabad nézelemnek lenni, és nem szabad ezt a nézetet zavartalanul úgy vallanom, amint valom? (Helyeslés.)

Holló Lajos: Ilyeneket nem szabad! (Halljuk! Halljuk!)

Széll Kálmán: Azt hiszi a t. képviselő ur? Hát ne fogadja el, amit mondok, de tartozik meghallgatni. (Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.) A mi a házszabályaink liberálisabbak, mint bármely alkotmányban a képviselőház ügyrendje vagy házszabályai; az angolt sem veszem ki. Igen jól tudják, ezek a házszabályok az ellenzékét vagy a kisebbséget védik a többség erőszaka ellen, de a házszabályok nem jogosítják föl a kisebbséget, hogy felülemelkedjék a többségen, (Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.) mert a többségnek is vannak jogai és azokat is a házszabályoknak meg kellene védeniök. (Ugy van! Ugy van! jobboldal.)

Kabik Béla: Most jön az ováció: hátam mögött a nemzet többsége! (Zaj a jobb- és a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)

Széll Kálmán: Egy teóriát csináltak önök maguknak. (Zaj.)

Elnök (csendet):

Száll Kálmán: A nemzeti ellentétéről megostentált magunknak ezt a teóriát és abban a szűgességében vannak. Hogy joguk van a többségnek ellentállani. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)

Száll Kálmán: A nemzet jogait védeni!
Száll Kálmán: És újat állani annak, hogy a többség a maga szavazatával megnyilatkozzék. Polónyi Géza t. képviselő ur erre egy teóriát is állít fel. És meg fogja engedni a t. Ház, hogy e teoria vizsgálataba belemenjek, mert a dologhoz tartozik. Mert hogy valaki állít, vádol, aztán meg nem akar hallgatni, ez engedelmet kérek, nem méltányos. (Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.) Polónyi Géza t. képviselő urat (Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.) négyórás beszéde alatt (Zaj. Elnök csenget.) ez a többség talán egyetlenegyszer sem szakított félbe talán apró közbeszólásokkal és azoknak a t. uraknak a sorogát nem zavarta meg, mikor 3-4 óras beszédet tartottak. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Azt hiszik pedig a t. képviselő urak, hogy mi helyeseltük, amit mondják? Nem helyeseltük, de meghallgattuk, mert úgy tartjuk, hogy ebben a Házban meg kell hallgatni mindenkét. (Helyeslés jobboldalon.) Én többet a t. képviselő urakat nem kérem; ha tölem ezt is megtagadják, tegyék, ha ösze tudják egyeztetni saját lelkiismeretükkel, de én azt, amit akarok mondani, el fogom mondani, akárhogy küzdök is a zajban, mert ahhoz jogom van és ebben a komoly peroben ezzel a jogommal élni kívánok. (Élénk helyeslés jobboldalon.)

Mielőtt Polónyi képviselő ur teóriájára rátérek, némelyeket előre kell bocsátani. Először is hivatkozik a régi obstrukcióra, és azzal akarja megmotíválni ezt az ugynevezett nemzeti ellentállást. En ezt az argumentumot nem tartom meggyőzőnek, engem legalább nem győz meg. sőt rém az ellenkező hatást gyakorolja, éppen azért, mert sajnos, precedensek voltak, én pedig egy újabb precedens nem tartok az ország érdekében levőnek.

(Régi precedensek.)

Száll Kálmán: Hát nézzük azokat a régi precedenseket. Volt egy 1872-ben az országgyűlés végén és azon a címen, hogy az új választási törvény nem bocsátható keresztül, mert jogokat koboz el. És nem helyeselték azt a precedens sem, le is szólaltam ellene. De ott azt lehetett felhozni, hogy a javaslat jogokat koboz el. Kérdem én, hogy ezen javaslatok melyik jogát kobozzák el az államnak, az alkotmányunk és a közjogunk melyik tételébe ütözködnek? (Igaz! Ugy van! jobboldalon.) Hivatkoznak az 1893-iki obstrukcióra s ott egyik közbeszóló ur, nem most, de a multkor, és talán más is, — talán Bakonyi képviselő ur, mert éppen ő jut eszembe, — megértésztel engem azzal, hogy én akkor használtam vettem annak az obstrukciónak, hát most miert élezem? Azt is hallottam a viták folyamán, hogy én airtam a Tisza-lexet az obstrukciónak ellen. Én megmagyaráztam, miért irtam alá megmagyaráztam, hogy nem értem vele egyet, feleslegesnek tartottam, de olyan peroben irtam alá, mikor arról volt szó, hogy a kibontakozás módjai talán összedőlnek, és az az obstrukciónak, mely akkor dult, mindent el fog dönteni. Most azonban megfordítják a dolgot és azt mondják, hogy hasznót huztam belőle. Nohát azt a hasznót, amit abból huztam, én Bakonyi képviselő urnak igen szívesen átengedem. (Tetszés jobboldalon.) Zaj a szélsőbaloldalon.) Ismétlem, azt a hasznót, mit én abból huzok, igen szívesen kitalványozom bárkinek, akár politikait, akár morálist akár fizikait, akár materiálist, melyet én abból huztam. (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ha valamikor, most követel a méltányosság, hogy meghallgassák a miniszterelnök urat! (Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)

Száll Kálmán: De hagyjuk ezt, nem tartozik a dologra. Hanem tartozik a dologhoz, hogy én akkor helyeseltém-e az obstrukciót? Hát én nem helyeseltém.

Bakonyi Samu: Elítélte?

Száll Kálmán: Elítéltem elejétől végig — és vannak elegendő akik tudják — és akik tanúságot tehetnek róla (Eljenzés jobboldalon.), de ki is fogom fejtetni, hogy az más volt, mint a mai. Sokan tudják, hogy én az akkori miniszterelnök urnak kijelentettem, hogy ha nem történik törvénytelen és erőszakos intézkedés, az országgyűlés fel nem oszlatatik, el nem napóztatik és semmi alkotmányellenes lépés nem történik. én a passzív rezisztenciában, akár az elv végett (Mozgás a szélsőbaloldalon.) három évig is kitartok. Ezt minden ember tudja. De más természetű volt az az obstrukció, mint az az obstrukció, melyet bejelentett Polónyi Géza képviselő ur különbözően, mert a többi urak, Kossuth Ferenc képviselő ur nem ily mértékben tették. Most az indennitási törvény ellen irányul az obstrukció, azon törvény ellen, mely ha nem jön létre, öt nap múlva Magyarország kiadásait és bevételeit, államháztartását és állami gépezetét alkotmányosan vinni nem lehet. Akkor az obstrukciónak nem ezen törvény ellen irányul, Októberben keletkezett, és csak beleesett abba a nagy faszékba, amelyből akkor az obstrukció táplálkozott, az akkori rendszer, az akkori állapotok ellen.

(Polónyi kritikája.)

Most Polónyi Géza képviselő ur teóriájával kívánok foglalkozni; mielőtt azonban ezt tenném, csak egyet engedjen meg a t. Ház, mert ezzel tartozom önmagamnak. (Halljuk! Halljuk!) Polónyi képviselő ur páleát tört feletem, elítélte működésemet minden ízében, sérlette mindennem, ami rossz lért és történhetett volna, egészen a fővárosi adó-végrehajtásokig, az én kormányzatom az oka. Polónyi képviselő ur ezen ítéletét hagyom a magam fejére zudolni. Nem is fogok részletesen foglalkozni azokkal, melyeket felhozott, csak érintem azt, amit mondt, hogy az egyszerűsítéssel az adminisztrációt, a

szakértők szerint, öszebonyolítottam. Az igen tisztelt képviselő ur szakértői szerint igen, az én szakértőim szerint nem. Én az ország minden részéből az adminisztrációban jártas, tapasztalt és elismert férfiak tanácsával életem.

Kérdezze meg, közel áll hozzá, a fővárosi árvaszék kiváló, nagybecsült elnökét, mi nézetben van ő, De nem vitatkozom erről többet. Azok, kik minden újítástól félnék, kik azt bítték, hogy az egyszerűsítés azt teszi, hogy nem lesz munkájuk, (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) azok nem szeretik de akik az egységet, a rendszert, az egyöntetiséget, a rendes eljárást a munka eredményeiből ítéltek meg, azok meg vannak elégedve, de ezt majd az idő fogja megmutatni. (Helyeslés a jobboldalon.) Én azt tartom, hogy az adminisztráció reformjának oly nagy alkatelemét oldottam meg ezzel, hogy a szervezeti kérdések megoldása előtt nagyobb és jótékonyabb nem lehetséges. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez is nagy alkotás! Én annak tartom, mert nem mindig az ám a nagy alkotás, mely nagy frázisokkal kodifikáltatik. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) hanem az, mely kielégíti az élet bajait, szükségleteit és ezeken segít (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) és az az ember, ki vaskos kötételekben, nyolc-tízben, szabályrendeletekben ennek az országnak az adminisztrációját egységessé és magyarrá és gyorsabbá teszi és az illető tisztviselőnek munkáját, talán nem kevesebbé, de a felekre nézve megbízhatóbbá teszi, az legalább is oly alkotást csinál, mintha hangzatos frázisok mellett kodifikálná az adminisztráció szervezését. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) De hagyom ezt, ne tessék engem ebben a vitában továbbvinni, én körülakarom sáncolni magamat mert sokat lehetne arról szólni. Nem szólok többet róla.

Azt mondja Polónyi Géza képviselő ur, hogy mi gátolt engem abban, hogy a valutát helyreállítsam, hogy a konverziót keresztülvigyeim, ugy, amint azt Barta Ödön képviselő ur egyszer egy szakszerű beszédében jelezte? Ez is hiba? Azt hiszi a t. képviselő ur, hogy ma kevesebb gát van, mint azelőtt? Azt hiszi a képviselő ur, hogy az nem megoldás, amit mi itt hoztunk és nem becses alkateleme annak a kiegyezésnek, amelyet csináltak hogy abban az ország pénzügyi és gazdasági függetlenségének s annak idején az államadósági kvótától való megszabadulásának feltételei meg vannak szabva és ki vannak eszközölve? Hát ez semmi? Ez szerinte a rossz. Majd szólunk róla, ha ütközbe kerül ez a kérdés; akkor majd kifejttem bővebben, most csak érintetem, hogy rámutassak, hogy a képviselő urnak teljességgel nincs igaza. De a képviselő ur így ítélt s én csak azért szóltam erről, különben nem szóltam volna, hanem ezzel tartozom magamnak. (Helyeslés jobboldalon.) Kimondta a képviselő ur, hogy én a gazdasági kiegyezésben megszerstem a paktumot. T. képviselőház, ő ennek a teóriának édesapja; mások aztán átvették tőle és így került a szurnaliztikába és a Házba. Akik kegyes emlékezni arra, hogy ebben a kérdésben akkor talán háromórás beszédben kifejtettem az állás-pontomat az emléksírt rá, hogy én be tudtam bizonyítani mindennel, amiből bizonyított lehet meríteni, törvényből, paktumból, minden elhangzott beszédből, minden dologból, amely ahhoz tartozik, hogy az hamis tétel. (Ugy van! Ugy van jobboldalon.) Én én res judikatának tekintem, abba belemenini többé nem akarok. Ha a képviselő urnak tetszik, hogy vélekedése szerint, ezt csak mostani közbeszólására jegyzem meg, hogy mindez azért történt, mert a törvényt és paktumot meg nem tartottam, azt éppen az bizonyítja, hogy ma sem tárgyalunk, mert tariánk mincsen és a szerződésnek össze fognak esni éppen a mi politikánk toyján. De azt hagyjuk. Azzal azonban tartozom magamnak, hogy reflektáljak a képviselő ur azon kijelentésére, hogy ez a kiegyezés rosszabb, hogy mi elfogadtuk az állategészségügyi egyezményben egy olyan stipulációt, amely a magyar állam és törvényhozás szuverén jogait lábbal tapossa. Ez olyan vad, amelyet nem tudok magamon hagyni egy perois sem. Az állategészségügyi egyezmény, melyet csináltak, mint akkor ismerttem, olyan szerencsés megoldása ennek a dolognak, hogy míg egyrészt Ausztria kedvező megoldást látott azon kérdésben, amely nem a mi érdekünk, tudniillik a sovány sertésekre vonatkozó megoldásban, addig nekünk világosan fikszirova lett érdekünk a hízott sertések kivételének kérdésében, ami szabad még inofficial községekben is, Ausztriának 237 piacára. Ez stipulálva van. Itt a mi érdekünk 60 millió koronát képvisel, a másiknál 3 milliót; de ott nincs egyéb, mint az állategészségügyi rendszabály szigorítása. Azt mondja a képviselő ur, hogy mi az állam szuverénitását sértették meg azzal, hogy megengedtük és megengedjük azt, hogy idegen hatóságok beavatkozzanak itt a dolgokba s emélfogva és megrottassa a régi kiegyezésnek. Ami először a tétel illeti, a dolog úgy áll, hogy az a megoldás a mi szuverénitásunkat, az állam és a hatóságok intézkedési körét abszolúte nem gátolja. mert ott csak közösen van megállapítva az, hogy közösen felvilágosítás és tudomásszerzés végett kontrollorhassuk egymásnak eljárását. Közösen, mert Bécsben állandóan ott ül — a földművelésügyi miniszter ur erősíteni fogja — egy kiküldött organumunk, amely szupervizál, ellenőrzi, felvilágosítást ad és szerez és általában a mi érdekeinket képviseli. És ha a t. képviselő ur akarja tudni, ez magyar érdek, nem osztrák érdek s mi követeljük, de nem most. És itt van a képviselő ur igazságszerelétének, hogy és elementáris dokumentuma. Azt mondja, hogy megrottottuk a kiegyezést. Hát vejeim magának fáradságot, mielőtt így szegény fejem felett a páleát eltöri. Nézze meg, hogy az 1897-iki és 1899-iki egyezségben az szóról-szóra benne volt. Hát ha rossz, nem én csináltam nem rontottam benne semmit, nem változtattam, mert maradt a régi, de nem rossz, hanem jó, okosan csinálták és közösen egymásnak biztosítva érdekeik megóvását. És hogy ez semmitéle állam szuverénitást nem tangálja, mu-

latja az, hogy magyar érdekből mi követeltük, hogy a mi embereink ott legyenek, mert éppen mi vagyunk a bevők és a mi embereinknek ottele igen nagy hasznára van a mi bevételünknek Auszriába. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) És hogy ez nem sérti a szuverénitást senkinek, még csak az utolsó bizonyíték, hogy ugyanez megvan a Németországilag kötött állategészségügyi egyezményben, ahol közösen megvan ez a jogunk nekünk és Németországnak. Hát a németek is lemondtak a maguk szuverénitására?

Igy néz ki a t. képviselő urnak kritikája. Én többel nem fogok foglalkozni. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) hanem átmegek arra az elméletre, melyet a képviselő ur az obstrukciónak okál felállított, mert az nagyon fontos.

(Angol példák.)

Száll Kálmán: T. képviselőházam a nemzeti ellenállás jogosultságának bizonyítására angol példákat hoz fel. Először is azt börtöködom megérgezni, hogy az angol viszonyokra Gladstonnek 1861-ben az írek ellen követett eljárása folytán hivatkozni az obstrukciónak jogosultsága mellett szerencsétlenül eszme, mert Angolországban igenis, vióálva az akkori házszabályokat, a kiórtürnek behozatalával, az obszruálók írek, akik akkor is az akkori jogojomon obsztruáltek, egyenesen bojkottirozták és a parlamentből kiűzték. De hát ebből nem akarok himet varni.

T. képviselőházam hivatkozik egy nagy angol íróra, az oxfordi egyetem tanárára, Diceyre aki szerinte a nemzeti ellenállásról írottakban az obstrukciónak legitímusnak mondja. Hát én azt a citátumot átvastam. Ez egy tudományos könyv, amelyben igenis az az író az ellenállás ellen hozott törvények ellenében, a parlamentnek szuverénitása ellenében, amely angol fellegás szerint a törvényhozás szuverénitását jelenti ám, az egész törvényhozás, a nemzeti ellenállást bizonyos esetekben jogosultnak tartja. Ez igaz, de ez nem bizonyít az obstrukciónak jogosultsága mellett semmit, mert én nemcsak azt az elvont tételben odaállított okoskodást olvastam el Diceynek, hanem elolvastam másokat is és itt a következőket találtam, amivel a tisztelt képviselő ur nem díszkedett, pedig azt is ugyanaz az autor írja, aki írta az általa felolvasottakat, ugyanabban a könyvben, amelyből ő citált. Az ő citátuma a 72. és 73. lapon van és az azt mondja, hogy a politikai viták közben folyton hall olyan nyilatkozatokat, mintha a parlamenti választók összességének az angol alkotmány szerint valami törvényhozói joguk volna. Az ilyen beszédek van is némi gyakorlati értelme. Aztán folytatja (Olivassa): „Az angol alkotmány értelmében a választóknak egyedül joga a képviselőt választani. A választóknak nincs joguk a parlamenti törvényhozást kezdeményezni, szentesíteni, vagy megváltoztatni.“ Aztán azt mondja Dicey...

Rátkay László: Nem is szavazak le az angol nyelvet, az angol zászlót! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Száll Kálmán: ... azt mondja, hogy: „Látszik, miképpen idézi elő a diszkrecionárius hatalom szükségese a kivételes törvényhozást. A mai élet bonyodalmas viszonyai között a kormány zavarok vagy háboru idején nem tud otthon rendet tartani és a külfataimekkal szemben kötelezettséget teljesíteni. ha alkalmas arbitrárius hatalmat nem gyakorolhat.“ Aztán azt mondja: „Világos, hogy ilyenkor nikiéppen kell a kormánynak eljárnia. A miniszteriumnak meg kell sértenie a törvényt, saját védelméért pedig az indennitási-törvényre kell bízni!“ mert Angliában a mi jargonunk nem ismeretes ám. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) Az indennitási Angliában nem felhaltalmazást, hanem felmentést jelent. (Olivassa.) „Az ilyen törvény — mint már jelezteik — a parlament szuverénitásának végső és legfőbb gyakorlása. Törvényessé teszi a törvénytelenséget; gyakorlatilag oldja meg azt a kérdést, mely a XVI. és XVII. század államférfiain nagy zavarba hozta, hogy miképpen kell meg egyeztetni a jog megóvását és a parlament tekintélyét ana diszkrecionárius hatalom vagy kiváltságok szabad gyakorlatával, melyre egyik vagy másik alakban, válságos viszonyok közt, minden civilizált állam kormányzás részorol.“ Azt mondja továbbá (Olivassa): „Késébe vont jogait senki sem vitathatja erőszakkal. Jogi kontroverziákat nem lehet öküille megoldani.“

Ez az ő állítása, amelyből kiindult. Azt mondja azonban még tovább ez a Dicey, tehát nem én mondom, ebben a könyvben: „Bevezetés az angol alkotmányhoz“. (Olivassa): Némi joggal lehetne kérdezni, hogy ha a politika erkölcsöség megóvása tényleg a parlament ama jogán alapszik, hogy megtagadhatja a Mutiny Act és ehhez hasonló, a rend lenntartásához, sőt a társadalom fennállásához szükséges törvények megszavazását, hogy van az, hogy nem akad angol parlament, amely az alkotmány iránti engedelmséggel kikényszerítésének a végső eszközhöz folyamodott volna. A helyes felelet erre aa, hogy a legfontosabb és leglényegesebb alkotmány-szabály a parlament évenkénti egybehívása, a parlamentnek minden hozzájárulása biztosítva van az által, hogy a Mutiny Act csak időre szól. Mert csak 1870-ben foglalta a parlament a Mutiny Act szabályait állandó törvénysszövegbe, melyek évenként a néhány soros Army Discipline Commencement Act az esetleges pótlásokkal együtt egy év tartamára léptek hatályba“. Használó ez az eljárás a mi törvényhozásunkéhoz, mely az állandó véderőtörvény alapján ajánlja meg évről-évre az újoncotak. Ebből az következik, hogy Dicey az obstrukciónak bizony semmi izében sem helyesli. Ezen citátum ezt világosan bizonyítja és igazolja, hogy ő igenis, elítélte az obstrukciót. De lehet, hogy neki nincs igaza. Ó mint tudományos ember írta a könyvben. Polónyi Géza t. képviselő ur citál belőle igy, én pedig citálak belőle másképp. De én felkerestem az angol neszót megát, felkerestem magát az angol parlamentet tessék utánanézni ebbe a könyvben, amely itt előttem fekszik,

fogok semmit áthárítani. Én a törvényhozás itélkezését az én eljárásom felett...

Enrey Gyula: A nemzet fog majd itélni!

Széll Kálmán: ...nem akarom semmi irányban megelőzni. Ezért nem provokálók semmiféle határozatot, sem a képviselőház, sem a párt részéről, sem senki részéről. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Olvasunk a Zeibán!) Én ezt a felelősséget viselem a maga teljességében, és maga egész mértékében hordani akarom meggyőződéseimnek és üntudatomnak erejével és csakis azzal. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Kijelentem, úgy amint Pitt mondotta: nem érzem magamat azon mandátum alapján, amelyet közvetve a nemzetől és a koronától kaptam, arra, hogy ha a költségvetés az ideiglenes, meg nem szavaztatik, inditva. vagy kényszerítve erről a helyről eltávolítani. (Élénk helyeslés és éljenzés és taps a jobboldalon. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, t. Ház!

Széll Kálmán: Én megmondtam és világosan mondtam meg, hogy ezért, és alahozom: ezért, mert azt tartom, hogy nekem nem szabad incednet sem megszöknöm, sem megfutamnom. mert azt a precedenst a magyar parlamentben megalkotni nem engedhetem, hogy a költségvetést minden esztendőben bármely — a mainál sokkal nagyobb számú — ellenzők, ha úgy akarja, megobstruálhatja és annak létrejvetelét megakadályozhatja és a többségben levő kormány csak ez körül távozni legyen kénytelen. (Hosszas élénk helyeslés és taps jobboldal. Nagy zaj és nyugtalanság a szélsőbaloldalon.) Én érzem felelősségemet. Egy rengeteg halmaza áll előttem a teendőként. Itt van az Ausztriával való gazdasági kérdés rendezésének nagy ügye. Itt van a nemzetközi szerződések kérdése. Majdnem mindennap kell magamat exkurálnom a magyar állam nevében, hogy miért tárgyalhatunk azzal az állammal amelynek a magyar gazdasági érdekek szempontjából és kedvéért és az önkéntes sűrűletére is lemondottuk a szerződést. Nem tehetjük, mert el van torlaszolva az út. Itt van minden egyéb hasznos, szükséges alkotás: a tisztviselők fizetésének rendezése, az investíciók, minden. Érzem felelősségemet, érzem, hogy mit jelent az, hogy önként mind a javaslatok előtt eltorlaszolja az utat. (Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.) De az elvnek nagysága, az elvnek komolysága, amelyről szó van, azt parancsolja nekem, hogy kitartsak, mert a parlamentismus elvét én megsértetni nem engedem. (Zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középben.)

Beóthy Ákos: Nem úgy van! Az osztrák uralom! (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Széll Kálmán: T. képviselőház! Azt tartom, ha az animus legem terendi... (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal. Elnök csenget.) Azt tartom, ha az animus legem terendi a többséget vezető, az országgyűlés együttiltében, állandó asszisztenciájával, amikor tehát a törvényenkivüli állapot minden percben megszüntethető, csak annak útját ne állják, magasabbrendű kötelesség: az én felelősségem tudatában kitartani és itt nem hagyani ezt a helyet azon a napon. (Zajos éljenzés és taps jobboldal és a középben. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Rátkay László közbeszól. Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobboldal: Rendre! Rendre!)

(A határozati javaslatok.)

Széll Kálmán: Végezetül kötelességem, t. képviselőház nyilatkoznom azon határozati javaslatokról, amik beadattak. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Hiszen talán csak érdeklő önmagát tudni, hogy az álláspontom az önként által beadott határozati javaslatokra vonatkozólag? Kossuth Ferenc t. képviselő ur határozati javaslatát sajnálatomra nem fogadhatom el. Beszédem elején megmondtam, hogy ha nem az a háttér volna és ha nem azzal a kommentárral kísértenék, amely kiséri, egészen lojalisan ismerném el; de minthogy az a háttér és az a kommentár van. én azt az indítványt, hogy négy hónapra vételessen le a napirendről a katonai javaslatok, amelyekkel politikailag identifikálva vagyok. (Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.) amelyeket nem ejtek el, mert nem akarom ezt az izgalmat permanensen napirenden tartani, mert ezt a kérdést el kell dönteni az ország érdekében. (Ellentmondás a szélsőbaloldalon.) mondom, ezért az indítványt nem fogadhatom el, mert ez azt jelentené, hogy négy hónapig nem lévén egyébéről szó, mint a költségvetéséről, önmaguktól elejtetnénk azok a javaslatok, melyeket elejteni nem akarok.

Barabás Béla: Nem lesz meg sem ez, sem az!

Széll Kálmán: Ami Holló Lajos t. képviselő ur javaslatát illeti, sem szükségét nem látom, sem metodikáját nem pártolom annak az eszmének, hogy itt ötven tagú parlamenti bizottság küldessék ki, amely minden ügyet vizsgálat alá vegyen a korona és nemzet között, hadsereget, közös, nem közös dolgokat illetőleg, sem célját, sem módszerét nem tartom helyesnek egy ily alkotmányozó testület kiküldetésének. Ez nem is parlamentáris és a parlamentáris kormányformával nem egyezik. Ami gróf Zichy János t. képviselő ur javaslatát illeti, (Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.) jelentetem, hogy a kétes katonai szolgálattal megvalósítása érdekében mindennemű finansziális, gazdasági, társadalmi következtetések érdekében a kellő előkészítés érdekében, amely katonai természetű nem állhat, hogy azt illetőleg ma már kezünk megkötő rendelkezést felvegyük a törvénybe. De állást foglalunk a kérdésben, — nem fogunk elfoglalni, de már elfoglaltunk. Elvileg nincs akadály és ha a kérdéseket katonai és főleg pénzügyi szempontból — mert katonai akadály éppen nincs — meg lehet oldani, és más t. barátom nem akarhat, mint olyant, ami megnyugtató és az ország teherviselési képességének kimerülésével történik: igemis lések vagyunk ez iránt szívesen előterjesztést tenni. Ez sokkal több, mint

amennyi eddig ez iránt elmondott és mint amennyi ez iránt a bizottság jelentésében benn van. (Helyeslés a jobb- és baloldalon.)

(Zárszó.)

Polányi Géza: Halljuk a buszozót!

Széll Kálmán: Harmintohat év óta ülök e Házban. Bejöttem mint fiatal ember, (Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.) aki alig verte le magáról az iskola porát. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.) Itt ülök szakadatlanul, összenőve érzem magam e Házal, egy emberként keresztil. (Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.) Hát mitűn de me agitur, nem lesz talán szerénytelenség, ha e komoly percben egy pár szót magamról beszélek. (Halljuk! Halljuk!) Nem sokat. Azt ami szívemen van, elmondom. (Halljuk! Halljuk!) Idejöttem. Azonosítottam magam Magyarországot alkotmányos küzdelmeivel, közéletével, kivettem a magam részét a munkából, egész erőmet, mindenemet annak szenteltem. Ennek a Háznak diariuma és irománykötetei 1868-tól fogva egészen 1879-ig, 12 esztendőn keresztül talán tanusogót tesznek róla. Az én koromban képest fényes állásra szölitottak fel, nem egyszer, 1875-ig minden évben többször is, de nem léptem be a kormányba. Mikor előkevezték az az idő, hogy magasabb kötelesség teljesítéséről vállaltam ezt a súlyos tétort (A pénzügyminiszteri székre mutat.) azon súlyos idők és viszonyok közt és vittem a magam fiatal, lelkes buzgalmaival és egész erőmmel négy évig és annyi hónapig, — és hogy nem volt sikeretlen egészen hivatkozom az önként elődeire, akikkel kemény tusaként álltam, Irányira, Simonyi Ernőre, Heitlyre — akkor előkevezték egy nap, amikor a collisio officiorum súlyos esetét látam magamra nézve bekövetkezni. Az én meggyőződésem, amelyet komoly, érett megfontolás után alkottam meg magamban, azt mondata velem, hogy társaimtól, munkáimtól, sikerreimről váljak meg konfliktus árán, mert az királyomnak, országomnak hazámnak érdekében, a kötelesség teljesítés ügyében és az én meggyőződésemnek a szerint parancsava a'att történik. És én itt hagytam azt a helyet habozás nélkül, megmaradva tántoríthatatlanul, rendületlenül elhatározásom mellett. (Zaj a szélsőbaloldalon.) És ha ugyanazon helyzetbe jönnék, ugyanazt cselekedném azzal a könnyű elhatározással. szilárdtsággal és nyugalommal, melylyel akkor cselekedtem. Engemet sem látható, sem láthatatlan kéz nem szorít, nem befolyásol. (Egy hang a szélsőbaloldalon: No! No! Nem „nono!” hanem úgy van! Ebben a komoly órában követeltem, hogy gyjenek nekem! (Éljenzés és taps jobboldal.) Eie-tomben sohasem hazudtam, a magánéletben sem mondhatja rám senki soha s hogy én életemnek, közpártomnak ezen komoly percben valótlanságot mondanék, ez irózatlan utálatl töltene el. (Zajos helyeslés jobboldal.) E komoly percben tehát hihetnek nekem; lekem meggyőződése nyilatkozok meg abban, amit monok. Nem szorít engem senki; és ha meggyőződésem nem így parancsolná, nem volna bármely hatalom a világon, amely itt tartana. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Engem meggyőződésemnek tántoríthatatlansága és tisztasága tart itt, mert így vélek kötelességet teljesíteni és használni annak az ügynek, amelyet szolgálok, országomnak, hazámnak. (Zajos éljenzés és taps jobboldal.) Én számoltam magammal. Következzék be bármí, én tisztán tudom magamat, hogy én törvénytelenséget és alkotmányserstést nem fogok elkövetni. De hogyha engemet arra szorítanak, hogy törvény nélkül kénytelen vagyok a salus reipublicae supra lex alapján kormányozni, (Zaj a szélsőbaloldalon.) akkor én habozás nélkül ezt a magasabb rendű kötelességet választom és e mellett tántoríthatatlanul megmaradok. (Élénk helyeslés jobboldal.) Erős meggyőződésem, hogy így parancsolja nekem a kötelességem; és én nem halgatok senkire, csak egyre, lelkiismeretemre. Az én lelkiismeretem tiszta, nyugodt, és egy perig sem haboztam. Sok van, aki tudja, hogy eziránt tisztában voltam mindig és tudtam, hogy jól választottam, mert felelős magyar vezető politikusként ily viszonyok közt mást választania nem szabad. (Zajos helyeslés a jobboldalon és a középben.) Itt állok; itéljenek lefeletem, itéljen lefeletem a nemzet; én másképp nem cselekedhetem. (Hosszantartó, szűnni nem akaró, többször megújuló zajos éljenzés, helyeslés és taps a jobboldalon és a középben. Szónokot jobbról és a közepéről a képviselők tömegesen üdvözlik.)

Elnök holnapra halasztotta a vitát.

BELFÖLD

Széll Kálmán a szabadelvű klubban.

Az országgyűlési szabadelvűpárt körében a klub tagjai ma este szokatlanul nagy számban gyűltek össze. Báró Podmaniczky Frigyes, a szabadelvűpárt elnöke, a képviselő élénk helyeslése közepett jelentette ki, hogy a kormányelnök mai nagyszabású beszédét sokezer példányban kinyomatja és egyszersmind felkérte a képviselőket, hogy a beszédet választók közt minél nagyobb számban osszák szét, hogy az ország a kormányelnök igaz és megdönthetetlen álláspontját minél precízebben megismerje. **Széll Kálmán** miniszterelnök, aki ma parlamenti ebédet adott, esti 8 órakor jelent meg a pártkörben, ahol a klubtagok lelkes, szűnni nem akaró éljenzéssel fogadták. Minden oldalról üdvözölték őt mai győzelethez és a kormányelnök lelkes hangulat közepett egy órán át időzött a klub termeiben.

Vidéki küldöttségek. Ma két küldöttség hozta föl a katonai javaslatok elleni tiltakozó kérvényt a képviselőház elnökéhez. Az egyik a zomboriak küldöttsége, amelyet Reich Aladár képviselő vezetett gróf Apponyi Albert elé, aki a szokásos beszéd után átvette a kérvényt. A másik deputáció a kispestiek küldöttsége volt, melynek kérvényét Lukács Gyula adta át Apponyi Albertnek. Az előtti fogadás után mindkét deputáció a karzatlan hallgatá végig a képviselőház ülését.

Holnap **Jászapattiból** s **Makó**ról jönnek küldöttségek, szerdán pedig **Gyöngyösről** és **Tokajról** jön küldöttség.

KÜLFÖLD

Az angol király Rómában. **Edvárd** király ma délelőtt 9 óra 45 perckor Napolyból Rómába utazott. Buocszására megjelentek a pályaudvaron a hatóságok fejei s a királyt az óriási néptömeg ovációkban részesítette. Rómában nagy fényben várták a királyt. **Viktor** Emánuel király az **osztai** herceg, a **turini** gróf és az **abruzzói** herceg, valamint a **genuai** herceg kíséretében egy lovasszakasz fedezete alatt a közönség lelkes éljenzése közben hajtattott a pályaudvarra, ahol a miniszterek és a magas államtisztviselők már gyülekeztek. Pontban 3 órakor robogott be **Edvárd** király vonata az angol királyi himnusz hangjai mellett. Rendkívül szívélyes üdvözlése után, amelynél az uralkodók ismételtlen átölelték és csókolták egymást, **Edvárd** király a királyi ház hercegei felé fordult, akiket mind igen melegen üdvözölt. A megjelent magasrangú tisztviselők bemutatása után az angol királyi ellépet a testőrezred diszszázada előtt és azután **Viktor** Emánuel királylyal az udvari fogadás szállt. Ebben a pillanatban a katonai zenekar rázendített az angol himnuszra, amelynek hanjaiba a közönség lelkes éljenzése vegyült. A Via Nazionale bejáratánál **Colonna** herceg, Róma város sindacoja üdvözölte a királyt a város nevében. Messze hangzó **evviva**-kiáltások kísérték a polgármester üdvözlő beszédét. A kocsiros azután, amelyhez **Colonna** herceg és a városi képviselők tagjai csatlakoztak, a tömeg megújuló lelkes tüntetése közben folytatta útját a Kvirinál felé. Mídon az uralkodók a Kvirinába érkeztek, a tömeg a Kvirinál felé tört, ahol a királyokat lelkes ovációkban részesítették. A két király, **Heléna** királynő és a királyi hercegek megjelentek a balkonon, hogy az ovációkat megköszönjék. Minthogy a lelkes kiáltások nem akartak megszűnni, az uralkodók és **Heléna** királynő később ismét megjelentek a balkonon. Azután az egyesületek defilíroztak a palota előtt.

Az ifju-csehek határozata. **Prágában** tegnap gyűlésük volt az ifju-cseh párt bizalmi férfiaknak. A gyűlés, amely nyugodtan folyt le, bizalmat szavazott az ifju-cseh képviselőknél, de egyuttal győzött a mérsékelt elem, amennyiben követeli ugyan a Koerber-kormány ellen a leglégsőbb ellenzéki küzdelmet, de az obstrukciót nem tette kötelezővé a képviselőknél. A gyűlés által eldugott határozat három fejezetben a párt programjára, a képviselők taktikai eljárására és a párt szervezetére vonatkozó intézkedéseket tartalmazza. A párt taktikai eljárására vonatkozó fejezetben a következők foglaltak:

A bizalmi férfiak arra a meggyőződésre jutottak, hogy a mostani kormány a semlegességre üres kifogásra a'att tekintet nélkül az érvényben lévő jogrendre még sohasem tapasztalt mérsékléssel mindenben a német kisebbség követeléseit teljesíti és ez által a cseh nép legelőbívőbb érdekeit sérti. Másrészt azonban a németek hozzájárulása nélkül vonatkozik a szláv népeknek általaiban és nevezetesen a cseh népeknek még legigazságosabb szükségleteit is kielégíteni. Ezért a bizalmi férfiak sürgősen szükségesnek tartják, hogy a cseh képviselők nemcsak hátróztott ellenzéki magatartást kövessenek a mostani kormány ellen, hanem minden lehetőségen állást és akadályt górdítsenek útjába. A kiegyezés javaslatok első olvasásának megengedése alkalmából különböző jelenségek a cseh népből azt az aggodalmat kelhették, hogy a cseh ügyek bécsi vezetésével nem ragaszkodik a legerélyesebb ellenállásból a mostani kormány és az egész rendszer ellen. — Jelenségek, amelyek a választók bizalmát a képviselők iránt megingathatják. A bizalmi férfiak határozottan elvárják, hogy a jelenségek okait távolítsák el. Abban a feltételekben, hogy ez a várakozás teljesül, a bizalmi férfiak gyűlése ragaszkodik a politikai eljárás illetőleg az 1894. évi nürnbergi határozatban kifejezett álláspontjához és a képviselőkre bizza, hogy figyelemmel a párt alapvető programjára és a nekik adott direktívákra, eljárásukat mindig a körülményekhez képest és akként intézzék, amint a nép java követeli, aminek az obstrukció eszköze se legyen kizárva hanem bizonyos esetekben annak alkalmazása politikai szükségnek tekintendő.

A kronstadti harc. A kronstadti harcban, melyről pétervári lapoknak semmi részletet nem szabad közölniök, a **N. Fr. Presse** távirata szerint tizenkét ezer matróz, gyalogos katona, tüzoltó, rendőr, csendőr és

polgár vett részt. A harcolók a Pavloszki-utcában egész házakat romboltak le. A csatamezőt számos halott és sebesült borította.

A francia kulturharc. Paschában (Cor-sica) több száz férfi és nő betört a karabai dominikánus-kolostorba, amelyet a legtöbb szerzetes már elhagyott. A tömeg kifosztotta a kolostort. Az ott maradt nyolc szerzetest csendőrszereget alatt Paschában kísérték. — A *namyci* székesegyházban tegnap több szocialista az istentisztelet alatt zajosán tüntetett a papok ellen és azt kiáltották: Le a papokkal! A rendezőket kiutasították a templomból. A templom előtt tovább folyt a tüntetés a papok mellett és ellenük. Több letartóztatás történt.

Páris, április 27.

Dél előtt a *kapucinusok* versaillesi kolostorát és a *benedek-rendi* apátságát Kербenban zárták be, anélkül, hogy komoly incidensek előfordultak volna. A tömeg ugyan a szabadság éltetése mellett tüntetett, de a kolostor bezárása ellen komoly ellenállást nem fejtett ki. *Marseilles*ben a kapucinusok kolostora előtt verekedés volt a kapucinusok hívei között, akik a kolostort őrizték és a rend ellenségei között, akik a kolostor kapuját kövekkel dobálták meg.

Az orosz-mandzsú kérdés. A mandzsú-kérdés elemi erővel tolt elterbe az utóbbi napokban. Oroszországnak Mandzsuriára vonatkozó követelése, melyet Kínához intézett, mozgalmába hozta nemcsak az európai, de az amerikai és japán sajtót is. Ez utóbbi a mellett agít, hogy a Kínában érdekelt hatalmaknak szilárd magatartást kell követni Oroszország ellen. Amerika kijelenti, hogy semmiféle közös tiltakozásban nem vesz részt, annál inkább, mert Mandzsúországot Kínára nézve *menthetetlenül elvesztettnek* tekinti.

Washington, április 27.

Hay államtitkár tegnap délután lakásán gróf Cassini orosz nagykövettel egyórai tanácskozást folytatott a mandzsúriai ügyről. *Mac Corrick* pétervári amerikai nagykövet utasítást kapott, hogy az orosz külügyminisztériumnak egy jegyzéket nyújtson át, amely bár, csak kérdést tartalmaz, lényegben erős tiltakozásnak felel meg. Továbbá utasították a pekíni amerikai követet, hogy Kínával szemben fejezze ki az Egyesült-Államok helytelenítését az orosz követelésekkel szemben és azt a reményt, hogy Kína azokat nem fogja teljesíteni. Felelet eddig egyik jegyzékre sem érkezett, de a kormány nem hivatalos úton biztosítást nyert arról, hogy Amerika érdekeit Mandzsúriában szem előtt fogják tartani.

London, április 27.

Angolország egyáltalán semmit sem fog kezdeményezni Oroszország ellen a mandzsúriai kérdésben követelt politikájának megváltoztatása miatt, sőt ellenkezőleg, az angol kormány azon fáradozik, hogy meggyőzze Japánt arról, hogy az angol-japán szerződésen nem esett Oroszország részéről ítélt sérelem. A kormányhoz közel álló lapokban is ez a vélemény jut kifejezésre. A *Daily Mail* egyáltalán hallgat a konfliktusról, a *Times* azt tanácsolja Japánnak, hogy őrizze meg nyugalma s az orosz kormány provokálásának ellenére higgyen viselkedjék.

London, április 27.

A Reuter-ügynökség jelenti, hogy a kínai kormány hivatalosan értesítette az orosz kormányt, hogy Oroszországnak *Mandzsúria kiűtésére* vonatkozó követeléseit nem teljesítheti.

A Dreyfus-ügy.

Budapest, április 27.

Alábbiakban adjuk azokat a leveleket, melyeket *Reinach*, a Dreyfus-affaire történetírója intézett gróf *Ferret* de *Bordonne*hez, *Münster* herceg intézett *Reinach*hoz, s *Casimir-Périer* intézett *Reinach*hoz. Rendkívül fontos adalékkal járulnak a Dreyfus-ügyhöz s szinte döntő dokumentumok az igazság végreleges kiderítéséhez, ami már nem is késhetik sokáig. Mindazonáltal a leveleknek a tartalmát *Reinach* foglalja össze gróf *Ferret*hez intézett levelében. A rendkívül hosszú levelet csak kivonatossan közölhetjük a következőkben:

Stoffel ezredes arról biztosította őnt, írja *Reinach*, hogy közleményeit *Münster* hercegtől kapta. Meg vagyok róla győződve, hogy *Stoffel* ezredes nem találta ki az ostoba legendát, de arról is meg vagyok győződve, hogy nem *Münster* hercegtől hallotta azt. Néha találkoztam *Münster* herceggel, de aztán kerültem őt, nehogy kénytelen legyek előtte a borderó ügyét szóba hozni. Csak 1901 tavaszán találkoztam vele a monáki fejedelemmel. Ekkor már javában foglalkoztam emlékirataim megírásával és azon való gondolkodásomat fejeztem ki, hogy a császár jegyzetével ellátott borderó meséje nem omlott össze már az

első pillanatban nevelétség voltánál fogva. Csak később kértem *Münster* hercegtől adatokat a Dreyfus-ügyről írt történeti művem számára és ekkor *Münster* herceg a következő levelet intézte hozzám:

Bübeckburg, 1901. május 20.

Kedves *Reinach* ur! Hivatali titok nem gátol abban, hogy az ön kérdéseire válaszoljak. mert senkinek sem volt oly kevésbé tudomása Esterháznak Schwarzkoppenhez való viszonyáról, mint nekem. Schwarzkoppen tudta, hogy nem tűröm a kémkedést és sohasem értesítet engem Esterházzal való viszonyáról. Mikor a Dreyfus-ügy napirendjére került, megkérdeztem Schwarzkoppen-t, vajjon tud-e valamit Dreyfusról és a leghatározottabban biztosított, hogy semmitéle viszonyban sincs vele. Levelet írtam *Berliabe* a hadügyminiszternek és a vezérkarnak s azt a feleletet kaptam, hogy ott nem ismernek egy Dreyfus nevű tisztet és hogy a német hatóságok sohasem tartottak tőnn vele semmiféle viszonyt. E nyilatkozatok következtében fölkerestem *Casimir-Périer* köztársasági elnököt és Dupuis miniszterelnököt.

Münster herceg ezután elmondja levelében, hogy Esterházyak nagyon kínos jelenete volt Schwarzkoppennek. Esterházy azt követelte Schwarzkoppen-től, hogy jelentse ki, hogy a borderót Dreyfustól kapta. Esterházy e szavaknál kivett egy revolvert s azzal fenyegetőzött, hogy megöli magát, ha a német katonai attasé nem teljesíti kívánságát. Schwarzkoppen erre kidobta lakásából Esterházyt. *Münster* herceg ezután így folytatja levelét:

— Nem hiszem, hogy Schwarzkoppen Esterházyt 1897 előtt ismerte volna, és nem tudom, vajjon Esterházy fölajánlotta-e szolgálatát. Nagyon örültem, hogy őt Monakóban láthattam és reményem, hogy ott újra fogom őnt láthatni. Az ön igazi híve: *Münster* herceg.

Reinach ezután emlékeztet gróf *Bülow*nak 1898 június 24-én mondott beszédére, amelyben határozottan és formászerzéken kijelentette, hogy semmiféle német hatóság vagy hatósági személy sem volt összeköttetésben Dreyfus-szal.

Reinach ezután közli *Casimir-Périer*nek hozzá intézett levelét. Ez a levél így szól:

Páris, 1897 november 22.

Kedves barátom! Ha saját tapasztalatomból tudnék valamit, ami alkalmas volna arra, hogy ezt az ügyet megvilágítsa és hogy ennek a hallatlan botránynak végét vessen úgy elmennek Meline miniszterelnökhez, hogy közöljem vele azt, amit tudok. De nem adhatok tanácsot ott, ahol nem kérik tőlem. Ön is nagyon jól tudja, hogy az újságírók prédája vagyok, akik engem bele akarnak kormányt a dologba. A német császár levelének szövegét közlöm. Ajtómat elzárva tartom s nem tartom előszerűnek, hogy magamat a minisztereknél mutassam. Szívesen üdvözlö: *Casimir-Périer*.

Reinach végül elmondja, hogy ezévi januárban fölkereste Dupuis volt miniszterelnököt s szóba hozta neki a német császár jegyzetével ellátott borderót. Dupuis azt felelte neki, hogy sem *Casimir-Périer*, sem *Hanotaux* volt külügyminiszter nem beszélt neki róla és hogy nagyon alapos okuk volt a hallgatásra.

HIREK

Budapest, április 27.

— **BUDAPESTI NAPLÓ.** Április 30-ikáig új előfizetés nyílik a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetés ezen a napon lejár, méltóztatassanak a megújításról idejében gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— **Új udvari tanácsos.** A király *Rejtő* Sándor budapesti művegyelmi tanárnak kitűnő szolgálatai elismerésül, a magyar királyi udvari tanácsosi címet díjmentesen adományozta.

— **A szász király Bécsben.** Bécsből jelentik, hogy a szász király ma délelőtt háromnegyedizkor a Déli Vasut pályaudvarán odaérkezett. A szépen fel-dizlett pályaudvaron megjelent a király szász dzsidás-ezredének egyenruhájában és a Rhautenkronen-rend szalagjával, továbbá *Ferenc Ferdinánd*, *Ottó*, *Lajos Viktor*, *Lipót Szalvator*, *Ferenc Szalvator* és *Rajner* főhercegek, a német nagykövet, *Heinitz* a szász követség attaséja, *Reck* szász követ eleje utazott a királynak, a bajor követ, *Wellisch* drezdai osztrák-magyar követ, a díszszolgálatra kirendelt urak, a 3. számú dragonyosrezd küldöttsége és a polgári és katonai hatóságok fejei. A vonat megérkezésakor a díszszázad zenekara a német himnuszt játszotta. Az uralkodók megállták és megcsókolták egymást. A főhercegek üdvözlése és a díszszolgálatra kirendelt urak és a kíséret tagjainak bemutatása után a két uralkodó a Burgba hajtott. A tömeg mindenütt lelkes üdvözléssel kísérte őket. A Burgban a szász királyt az udvari méltóságok és gróf *Goluchowski* fogadták. A király azután visszavonult szobáiba. Délelben a király a szász követségen reggelizett. A szász királylány leánya, *Matild* hercegnő is Bécsbe érkezett s a meidlingi

állomásról az Augarten-palotába hajtott. Este 6 órakor a Hotburg szertartástermében a szász király tiszteletére díszbéd volt, amelyen résztvettek: *Ferenc József* király, *György* király a kíséretével és a mellé rendelt tisztekkel, a Bécsben időző főhercegek, *Mária Jozefa* főhercegnő, a szász kőburg herceg, a szász követ, *Heinitz* szász katonai attasé, a legfőbb udvari méltóságok, a közös miniszterek, az osztrák miniszterek, gróf *Sáchenyi* miniszter, a legfőbb törvényszékek elnökei, a helytartó, a polgármester, a tengerészet parancsnoka, a katonai és polgári hatóságok fejei és a drezdai osztrák-magyar követ. Az ebéd után ő felségeik a fenségekkel és a többi vendégekkel az új terembe mentek, hol cercle volt. A második zene-darab után *Ferenc József* király a következő felkőszöntöt mondta:

Felsőleg látogatása újabb bizonyítéka benső és szívélyes viszonyainknak és élénk örömmel tölt el, mert felségében kipróbált számos évi barátságmat és oly ország uralkodóját üdvözölni, amelylyel politikai és közgazdasági közelekké fűnnek össze. Midőn felségednek a legszívesebben és a legmelegebben köszönöm barátságos látogatását, poharomat emelem felséged jólétére és hosszú és boldog kormányzására. Ő felsége a szász király éljen!

A zenekar rázendített a német himnuszra. Mielőtt ő felsége a felkőszöntöt megkezdte, mindenki felemelkedett és a társaság akkor is állva maradt, mikor a szász király a következőleg válaszolt:

Legelőször mélyen érzett és szívből jövő köszönetemet fejezem ki azokért a szavakért, amelyek őt felsége hozzám intézett. Ama ragaszkodás mellett, amelyet házam és én régen érzek felséged háza iránt szívem sugallatát követtem, midőn amint lehetett idesiettem és látogatásomat megkezdtem. Ma újból meggyőződtem arról, hogy felséged szellemben és testben épp oly friss, mint annakelőtte. Ohajom, legbensőbb óhajom, midőn poharomat emelem, odairányul, adassék meg felségednek, hogy még számos éven át népei javára és birodalma üdvére, mindannyi tisztelőinek és minden barátjának örömeire szellemben és testben frissen és egészségesen uralkodjék. Soká éljen ő felsége.

A zenekar az osztrák himnuszt játszotta. Az ebédnél királyunk szász dzsidás-ezredének egyenruháját viselte, míg a szász király osztrák-magyar dragonyos-ezredének ezredesi egyenruháját viselte a Szent István-rend nagykeresztjével. — Holnap délután *Ottó* főherceg és neje az Augarten-palotában családi ebédet ad, amelyen ő felsége is részvesz.

— **Ferdinánd fejedelem kalandja.** *Cannes*-ből táviratozzák: Midőn *Ferdinánd* bolgár fejedelem, aki reggelire ideérkezett, délután *Mentene*-ba visszatért, a megérkezés pillanatában annak a kocsinak az ablakát, amelyben a fejedelem utazott, egy kődobással összetörték. A vizsgálat nyomban megindult. Azt hiszik, hogy a követ egy társaival játszó gyerek dobta az ablakra.

— **Ebéd a miniszterelnöknel.** Szól *Kálmán* miniszterelnök és neje ma délután 6 órakor ebédet adtak, amelyre hivatalosak voltak: gróf *Andrássy Géza*, gróf *Szapáry Pál*, *Boda Vilmos*, *Bodoky Zoltán*, *Csernoch János*, *Daróczy Aladár*, gróf *Esterházy Kálmán*, *Fernbach Péter*, *Feszty Béla*, *Frey Ferenc*, *Gál Sándor*, *Haydin Imre*, *Heltai Ferenc*, *Justh Ferenc*, *Kende Péter*, *Konkoly-Thege Miklós*, *Lator Sándor*, *Leidenrozt László*, *Miksa Imre*, *Osztroulozky Miklós*, *Óváry Ferenc*, *Papp József*, gróf *Pejacsevich Tivadar*, báró *Perényi Zsigmond*, báró *Petricsevich-Horváth Artúr*, *Rónay János*, *Salamon Géza*, *Serbán Miklós*, *Sipeky Sándor*, *Smalovszky Valér*, *Stajevics János*, *Szabó Eere*, *Szentiványi Gyula*, báró *Szentkereszly György*, gróf *Sztray Sándor*, *Tormay Béla*, *Tuba János*, *Victoriz Miklós*, *Zboray Miklós*.

— **Magyar nemesség.** A király *Bányay Albert* II. számú oszenderkerületbeli századosnak valamint törvényes utódainak régi magyar nemességét és *elsőbányai* énevert díjmentesen megerősítette.

— **Az országos Rákóczi-ünnep.** Az ifjúság Rákóczi-ünnepének rendező-bizottsága átiratban fölkérte valamennyi fővárosi színház igazgatóságát, hogy az ünnep estéjén díszelőadást tarissanak. Az ünnepélyre meghívták az országgyűlést mindkét házát, *Pestvármegyét* és a főváros törvényhatóságát.

— **Új tisztiorvosok.** A tisztiorvosi vizsgálatok országos bizottsága a napokban tartotta ez évadban utolsó ülést. Ez alkalommal 14 orvost képesítettek, köztük három közhadseregbeli ezredorvost is.

— **Klerikálizmus és tudomány.** A párisi *Figaro* a pápa (monogrammjával) üzérkedik. Az A henger a pápa áldást reprodukálja az B-henger a Leó által elmondott Áve Mária. A pápa áldását illendő összegért megveheti keresztény, zsidó, atheista. A klerikálizmus technikája nagyon halad.

— **Gróf Csekonics Jánosné halála.** Üvegy gróf *Csekonics* Jánosné, mint Zombolyáról távirailag jelentik ma reggel szívizélnhűdés következtében ott elhunyt. Gróf *Csekonics* Endre, a magyar vörös kereszt-egylet elnöke és gróf *Károlyi* Istvánné a boldoguliban anyját gyászolja. Gróf *Csekonics* Endre és családja ott időzött a halálos ágyánál. A magyar Vörös-Kereszt Egylet összes épületére kitűzték a gyászlobogót.

— **Üres lakások, üres boltok.** A fővárosban egyáltalában alig van építkezés. Nem lehet azt mondani, hogy pang az építő-ipar. Az még nem is volna olyan nagy baj. Ami pang, az legálább létezik. Ma azonban egyáltalában nem építünk s kivéve néhány középület munkáját, körül az egész városban alig látni egy építési állványt. A tavalyi esztendő utolsó negyedében 3348 lakás állott üresen, most pedig 2620 az üres lakások száma. Érdekes az a statisztikai összeállítás, amit az üres lakásokról az utolsó tíz esztendőről kiállított a statisztikai hivatal. E szerint 1900-ban volt a legtöbb üres lakás Budapesten: 4826. A legkevesebb pedig 1895-ben: 480. Ennél szomorúbb azonban az üresen álló boltokról vezetett statisztika. Ezeknek a száma emelkedett. Tavaly 954 bolti helyiségnek nem akadt bérlője, az idén pedig 1022 boltnak nincs gazdája. Jelentő ez a budapesti piacra. A legutóbbi tíz esztendő alatt tavalyelőlt volt még több üres bolt: 1245. A legtöbb üres lakás és bolt a VIII. kerületben van, a legkevesebb a II. és III. kerületben.

— **Kisfaludy Á. Béla halála.** A tudomány és irodalmi világot súlyos veszteség érte. *Kisfaludy Árpád Béla*, a tudomány-egyetem hittudományi karának tanára, az egyetem volt rektora, a Szent István-társulat egykori alelnöke, kiváló teológiai tudós, író, jeles költő vasárnap délelben ötvenhatodik életévében elhunyt a fővárosban. Kisfaludy Á. Béla már évek óta betegeskedett, májbaja győrtörte. Állapota mindegyre rosszabbodott, úgy hogy néhány hónap óta már nem volt képes megtartani előadásait az egyetemen s ágyba kellett fektetnie. Ily körülmények között leközöszt a Szent István-társulatnál alelnöki tisztségéről is. Orvosai, Müller Kálmán tanár és dr. Jordán a fültélen nyugalmat ajánlották neki, de azért ő folyton dolgozott. Néhány hét óta azonban nem bírt már magával, rettenetes szenvedések következtek be, melyekőt végre tegnap a halál megmentette. Kisfaludy halála mindenféle nagy és igaz részvétet keltett. A tudományegyetem épületeire, a Szent István-Társulat palotájára, a Katolikus Körrre, Szent Imre és Pázmány-Egyesületek helyiségére kitűzték a gyászlobogókat. Haláláról a gyászoló rokonságon kívül külön gyászjelentést ad ki az egyetem tanácsa, hittudományi kara és a Szent István-Társulat. Holttestét ma délután ravatalra tették a Szent István-Társulat palotájában levő lakásában, ahonnan holnap, kedden délután 4 órakor lesz a temetés. A beszantelést gróf *Sáchenyi Miklós* győri püspök fogja végezni. Kisfaludynak az egyetem tanácsa díszsírhelyet kér a fővárostól.

A Szent István-Társulat igazgató-választmánya ma délelőtt gróf *Zichy* Nándor elnöklele alatt ülést tartott, melyen az elnök elparéntázza a Társulat halottját s elhatározta hogy a temetését saját költségén rendezi. A tudományos és irodalmi szakosztály is tartott rendkívüli ülést melyen *Felsmann József* elnök megalotta Kisfaludy érdemeit s elhatározta, hogy emlékének ápolására halála minden évfordulóján emlékbeszédet mondának. A szakosztály külön tesz koszort a ravatalra.

— **A Dana-ünnepély rendező-bizottsága** ismételtén tudatja, hogy az ünnepély jövedelmét kizárólag a következő jótékonyozó intézmények javára fordítja: 1. A Mária Jozefa főhercegnő védnöksége alatt álló budapesti szegény munkások egyesülete, a soproni siketnéma-intézet. 2. A hírlapírók nyugdíjintézete. 3. A budapesti Újságírók Egyesületének segélyalapja. 4. A Budapesti önkéntes mentőegyesület. 5. Budapest székesfőváros szegényei. Más egyesület, vagy intézmény az ünnepély jövedelmében nem részesül.

— **Tüntetés Károlyvárosban.** Zágrábról táviratozzák: Tegnap este tíz óra tájban a károlyvárosi pályaudvaron néhány szuhó zavargást kísérelt meg, amelynél több ablakot beverték. Dr. *Banyavics* polgármester és egy ellenzéki tartománygyűlési képviselő a pályaudvarra ment, hol az álmásionokkal szemben a város nevében sajnálatát fejezte ki a történetek felett.

— **Mese egy ünnepélyről.** Illetékes helyről felkérték bennünket a következő sorok közlésére:

Horánszky Nándor arcképe a mult vasárnap leplezték le a jászvárosi körben, több miniszter és igen sok országgyűlési képviselő jelenlétében. A képviselők nagyszere a Baross-kávéházban gyülekeztek, amely szemből van a jászvárosi körrel, ahol az ünnepélyi tartották; ugyanabban a kávéházban várta az indulásra kitűzött idő Horánszky Nándor három fia is. Egyik újság a képviselők az összejöveteléhez, amelynek egyetlen célja a kegyelet adójának lerovása volt a nemzet elhunyt jeles fiával, a szabad-elvűpárt egyik kitűnőségével szemben, oly kalandos és mulatságos magyarázatot fűz, amelyről még azt is felesleges kijelenteni, hogy az első betűtől az utolsóig dajkamese.

— **Orvosválasztás.** Dr. *Ferenzi* Sándor fővárosi ideggyógyorvos az Általános Munkásbetegsegélyező Pénztár rendelő orvosának választották meg.

— **Házasság.** Dr. *Kerényi* Zoltán orvos e hónap 28-án délelőtt tartta esküvőjét *Könyöky* Ella kisasszonnyal, *Könyöky* Károly fővárosi mérnök leányával. *Weiss* Armin Cseleddről eljegyezte *Diamant* Ida kisasszonyt Dombóváról.

— **Postarablás.** Máramarosban pár hét előtt a Husztól Dolhára induló postakocsit, mely a dolhai szolgabírói járás tisztviselőinek havi járandóságát szállította, kirabolták és a tetteseknek még nem akadtak nyomára. Most ujra kiraboltak egy postát és pedig 24-én hajnalban a *Terebes-Patakról Petrovára* induló kocsipostát. Az elrabolt pénzeszsákból 20.000 korona volt a nyomozás folyik, de a gonosztevőket még eddig nem sikerült kézrekeríteni.

— **Balázsovás.** Dr. *Kovács* Gyula egyetemi magántanár, a m. kir. kereskedelmi múzeum igazgatóját sulyos csapás érte. Egyetlen leánya, *Tonka*, ma reggel életének 24. évében hosszú, kínos szenvedés után elhunyt. Temetése holnapután, e hó 29-én délután 4 órakor lesz.

— **Beich** Viktor hírlapíró, a *Neues Pester Journal*nak több éven át volt munkatársa, a Budapesti Újságírók Egyesületének tagja tegnap meghalt Deméndén, Hont-megyében. Az elhunyt az utóbbi időben megromlott egészsége miatt visszavonult a hírlapírás izgalmaitól s vidéken keresett gyógyulást, amelyre azonban őt sem talált.

Kovácsnai Széts Kata, a Népszínház régi érdemes tagja, tegnap Budapesten meghalt 58 éves korában. Az elhunyt kezdetől fogva tagja volt a Népszínháznak s négy évvel ezelőt vonult csak vissza a színpadról.

Majna-Frankuriból táviratozzák, hogy ott ma rövid szenvedés után meghalt *Gray-Grün* Berta, *Graf* Ignácnak, a Budapesti Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság igazgatójának neje. A megboldogult két nappal ezelőt utazott férjével Frankfurtba, ahol váratlanul érte a halál. A boldogult urnó ötven évet élt. Holttestét Budapestre fogják szállítani.

— **Öngyilkos vállalkozás.** *Letenyei* Soma hőmezővásárhelyi születésű, 54 éves fővárosi vállalkozó, aki a Podmaniczky-utca 37-ik számú házában lakott, ma délelben öngyilkossá lett. Revolverrel fésbélte magát s mire a kórházba értek vele, meghalt. *Letenyei*, aki jómódú hőmezővásárhelyi családból származik pár évvel ezelőt jött a fővárosba. Itt a gyűjtőfogházban vállalkozója lett a gyufa- és keféaur-munkáknak. A vállalkozáshoz sok pénz kellett és *Letenyei* társat fogadott magához, aki pénzt adott neki. Az üzlet az utóbbi időben nem ment valami jól s e miatt az üzletiek között megszünt a jó viszony, úgy hogy társa felbontotta a szerződést és így *Letenyeinek* — a szerződés értelmében — vissza kellett volna fizetni az üzletbe befektetett összeget. Május elsejéig kapott erre terminust s a szerencsétlen ember, hogy kötelezettségének eleget tessen, új társat keresett s csakhamar talált is. Minden rendben volt már s azt hitte, hogy nyugodtan élhet tovább; s azonban levelet kapott új társától, amelyben ez arról értesít, hogy szerződését nem véglegesíti vele. Az a tudat, hogy pár nap alatt nem lesz már képes új társat keresni, hogy szerződésből kötelezettségének eleget tessen, annyira elkeserítette a boldogultat embert, hogy ma délelben felment bányájának, *Lukács* Áron fogorvosnak az Erzsébet-körút 17. szám alatt lévő lakására s ott revolverrel fésbélte magát. A golyó a jobb halántékán ment be, de nem okozott rögtöni halált, úgy hogy a mentők még élve vitték el, de ahig, hogy a Rókus-kórházba értek vele, meghalt. Holttestét a rendőrség bevittette a törvényeséki orvostani intézetbe.

— **Bécsi dalosok Pozsonyban.** *Pozsonyból* táviratozzák: A bécsi *Singakademie* tagjai *Ehrbar* Frigyes elnök vezetésével mintegy 500-an külön hajón ideértek. A hajóállomáson gróf *Pálffy* István és számos főúr, továbbá a helybeli daleyessület fogadta a vendégeket. *Isabella* főhercegnő ma délelőtt 4 1/2 órakor fogadta a bécsi daleyessület deputációját, mely tejalajlotta neki a *Károly* Lajos főherceg halálával megüresedett védnöki tisztségét. *Isabella* főhercegnő a védnökséget elvállalta. Délelőtt 11 óra után matiné volt a városi színházban a *Mária* Erzsébet-egyesület javára, melyen a főhercegi család is jelen volt. A Singakademie kara és egyes bécsi művészek énekeltek és zenei előadással működtek közre. A színház szufoltság megüldötte a közönség, mely óvációkban részesítette a vendégeket. A vendégek már vissza is utaztak Bécsbe.

— **A nagykanizsai affér.** A nagykanizsai törvényésznél történt minapi affér dolgában dr. *Bernáth* Béla ügyvéd nyilatkozatot küldött be hozzánk. Az affért a nyilatkozat a következőképp mondja el:

Midőn a járásbírósg állományjáról a kapubejárat csarnokába értem, abban a pillanatban hátulról nyakonragadt *Thassy* Ernő, aki az egyik oszlop mellett elrejtőzve lesett rám. En őt csak akkor vettem észre midőn már megtámadott. Terve, hogy ő engem a folyosón kérdőre vonna volna, mert inkább olyan helyre állott, ahol én őt nem vehettem észre és így szóváltás sem volt közöttünk. Abban a pillanatban, midőn ő engem megtámadott, jobb karommal s jobb kezemen volt esernyőmmel védekeztem, de mivel ő aránytalanul erősebb, mint én, egyuttal segélyért is kiabáltam. Ő e közben fojtogatni kezdett, majd öklözni akart s esernyőmet is összetörtte. Az sem felel meg a valóságnak, hogy többször arcul ütött volna, hanem lábamnak gáncost vetett és én hanyat estem. Mindezt csak néhány pillanat műve volt, mire a hivatali szobákból többen kijöttek, *Thassy* Ernő pedig sietve távozott. *Thassy* Ernő tehát nem azért támadott meg, mert az atján eset állítólagos sérelmet rögtön meg akarta torolni. Hanem megtámadott azért, mert mint ügyvéd kötelességemet híven teljesíttem. Ellene a büntető-jeljelentést megtettem.

— **Csalás hamisított levelekkel.** Az utóbbi időben tömérdek panasz érkezett a rendőrséghez, hogy több előkelő ember nevében írott, hamisított ajánlólevelekkel jár egy pár fiatalember szintén előkelő társadalmi állásban lévő férfiakhoz és kisebb-nagyobb összegű segélyt kér s a legtöbb esetben kapott is. A feljelentők között voltak *Vásznagy*, *Visonai* és *Nessi* Pál képviselők is. *Krecsányi* Kálmán detektívönök kinyomozta, hogy a szédelőg banda tagjai a Dob-utca 31-ik szám alatt lévő *Kohn* kávéházban tanyáznak s ma délután több detektívvel meglepte a kávéházat. Egész sereg kótes egzisztenciát találtak ott a detektívek s közülük többe a VII-ik kerületi kapitányságra kísérték. Itt kiderült, hogy az előgottak közül *Arany* Béla foglalkozás nélküli notárius szédelőg gyártotta a hamisított ajánlóleveleket, *Haas* Soma facér kereskedőség és a már tegnap letartóztatott *Weiss* Zeigmond pedig értékesítették a hamisított leveleket. A szédelőg többek között becsaptak *Horváth* János fővárosi tanácsnokot és *Rényi* Deszö főjegyzőt is. A rendőrség letartóztatja a szédelőgöket s büntetésük kitöltése után hazatoloncoltatta őket.

— **Elpusztult gyártelep.** *Aradról* jelentik, hogy a Munka-féle szlatinai faipargyár tegnap óta lángokban áll. A hatalmas faterlep csaknem porrá égett s a kár többmillió koronára rug. A tűz okául gyújtogatást gyanítanak.

— **Elvesztett mellét.** Egy előkelő hölgy ma este a Vicszinházban, vagy a Vicszinházról jövet a kocsiában elvesztett egy értékes mellét. A mellű kétsoros briliánsokból áll, közepén gyönggyel és egy gyöngy csüngővel. A mellű értéke 1200 korona. A megtaláló kériük, hogy az észkert tud juttalom mellett a rendőrséghez szolgáltatassa be.

— **Nem huság** de okosság, ha nő arcát gonddozza, ölje! Az arcbőr ápolására kiválóan alkalmas a dr. *Budai-éle* „Gyöngyvirág-kréme”. Próbá-tégyely 70 filler, nagy tégyely 120 filler. Budapest, „Városi gyögyeztetár” Váci- és Kigyó-utca sarok.

FŐVÁROS

(*) **A koronázó-alapítvány.** *Wlassics* Gyula közoktatásügyi miniszter, a fővárosban ma érkezett leiratában tudatja, hogy a koronázó-jubileumi díjalapítvány módosított alapító-levelét nem hagyja jóvá, főleg azért, mert nem nyújtana elegendő biztosítékot arra, hogy a díjakat mindenkor a valóban érdemes pályázóknak fogják kiadni.

Az új alapító-ókirat ugyanis mellőzi az itélkezésre valóban hivatott testületeket, amelynek: az Akadémia, Kisfaludy-Társaság, Orsz. magy. képzőművészeti tanács, Műegyetem, Ipar-és kereskedelmi kamara, Orsz. Iparjegyesület stb. — és csak a törvényhatósági közgyűlés ruházta, a saját kebeléből kiküldött bizottságra nézve a döntést, amely bizottságok a pályázók működésének az értékét és tebeiséget aligha hivatottak megítélni. Mert az ilyen dologban való ítélesre nem elég az általános műveltség, a tudományok, irodalom és művészetek iránt való érdeklődés. A miniszter azt hiszi, hogy a törvényhatósági bizottság nem tarthatja magára néző sértőnek azt a véleményét, hogy — lőltéve azt is, hogy a közgyűlés mindig a jelenighez hasonló, nagy műveltségű egyénekből fog megalakulni s a tagjai közül mindig a legarratermettebb egyénekből fogja a bíráló-bizottságot megalakítani, — aligha lesz képes hat olyan tagot kiküldeni a saját kebeléből, akik jó lelkismerettel vállalkoznak arra, hogy például, a tudományos szakra hirdetett pályázaton, a lőrténelem, nyelvészet és természet-tudományok különböző ágait művelő fiatal tudósok közül a legérdemesebbet kiválasszák. A miniszter nem tesz kitógást az új alapító-ókirat szerkesztése ellen, de szűkesgesnek tartja a régi alapító-levelében lőrsorolt testületek közreműködését. Nincs kitógása az ellen, hogy minden egyes bizottság elnöke egyszerűs-mindenkorra a polgármester legyen s minden bizottságba a főváros közgyűlése ugyanannyi tagot küldjön, mint a szakterületek. A részletekterve, cölsezernek tartja a miniszter a zenei szaknál annak a kimondását, hogy a díjban elsősorban zeneszerzők részesülhetnek; előadó művészek csak másodsorban, mert ezek egyrészt tisztán csak reprodukálják a műveket, másrészt gyakran külföldre távoznak, nemzetközi, sőt gyakran csakis üzleti áramlatok hatása alá kerülnek s működésük, a nemzeti kultúra szempontjából ugyszólván kárba vész. Az előadó művészek közé számítja a miniszter az énekeseket is. Nem járul hozzá a miniszter ahhoz, hogy a közgyűlésnek az itölőbizottság határozatát megsemmisítő határozata ellen ne legyen fölébeztetés, mert ez semmivő tenné a kormányt megillető lőlsőbb felügyeleti és ellenőrző jog alkalmazását. — Ezeknek kívül több kisebb módosítás kíván még a miniszter.

(*) **A szabadságharc-szobor.** A Magyar Képzőművészek Egyesülete, *Tóth* István elnök vezetése mellett, ma délelőtt *Halmos* János polgármesternél tisztegtelt, kérve, hogy a szabadságharc-émlékműre vonatkozólag hirdetett pályázat feltételei közé vegyék föl a következőket:

1. A pályázat választi pályázat legyen s abban csak szobrász-művészek vehessenek részt, gipsz-mintákkal,

amelyek legfőbb egy méter magasságuk legyenek. 2. A szobor hátterére vonatkozó rajzok legyenek elütve. 3. A bíráló-bizottság kétharmadrésze művészekből álljon. 4. Minden műbelsősel bíró pályámú, a 10-díjon kívül 500 koronát kapjon és minden jutalmazott művész részvétele a esztendő szűkebb-körü pályázaton. 5. A minták a városi Igazgatóságban legyenek kiállítva. 6. A szobor-bizottságba az egyesület elnökeit és jegyzőit mint szakértőket szintén meghívják.

A polgármester megígérte, hogy a kiválmakat fontolóra veszi.

SZÍNHÁZ, ZENE

**** Észak osztaga.** Tegnap este az *Operaházban* *Észak osztaga* került színpadra, Katalin szerepében B. Átterbauer Gizellával. A fiatal énekesnő, aki egyik legszorgalmasabb tagja műintézetünknek, örvendetesen halad: organuma, amelyen már nyomát sem észlel az indiszpozíciónak, mindegyre fejlődik, énekutása pedig a buzgó tanulás nyomait mutatja. Szabatosan és izléssel énekelte Katalin nehez kóloratúrás szerepét, amelyben Bianchi feledhetetlen diadalát aratta, — ábrázolás tekintetében pedig szintén teljesen kielégített. A többi szereposztás a régi volt.

**** A Kínai népszínház sikere.** A színházak és az új darabok kritikus napján bétfőn is szorongásig zúzólt ház tapsolt a Népszínház új angol operettjének, a *Kínai népszínház*nak. A darab tegnapi előadására pedig az összes jegyek elővételben keltek el, úgy hogy a pénztár már csak az állhelyekre nyit meg és az esti órákban százával mentek el az emberek a pénztártól jegy nélkül. Az összes eddigi előadásokon a közönség zajos tapsokkal kísért minden egyes ének- és táncszámt. A siker fő része *Kury Klarát* illeti, aki újszerű alakításával esténként méltó feltűnést kelt a kinek belépőjét, karmesteri imitációját s bevégzett művészetével előadott különböző dalait óriási tetszés kíséri. Bő a kalmat nyújt a darab *Hegyi Arankának* s *Kápolnay Irénnek* is ének- és táncművészeik ragyogtatására és kiválóan nagy sikere van *Kovács Mihálynak*, ki *Kápolnay Irén* mellett *cak-walk* táncán kívül, amelyet esténként ismételtet a közönség, a harmadik felvonásban énekeit aktuális káplivai ér el renegető hatást. A 10. szereplők közül *Szirmai, Láng Etel, Nyárai, Újvári* és *Solymossy* arának még tapsokat humoros szerepeikben.

TUDOMÁNY, IRODALOM

o Fodor József emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia ma délután báró *Eötvös Loránd* elnöklésével összes-ülést tartott, amelyen *Högyes Endre* nagy részlettel emlékbeszédet a két évvel ezelőtt elhunyt *Fodor József*ről, az orvos-egyetem tudós professzoráról, az Akadémia rendes tagjáról.

Högyes részletesen ismerte az elhunyt tudós tanár tanítási, irodalmi és társadalmi működését. *Fodor* nevéhez fűződik a közegészségügyi tudomány fejlődésének a talaj, viz levegő higiéniai szempontból való tanulmányozása, a járványos betegségek szemben tapasztalható mentesség kérdésében a vér szerepének tudományos kutatása, a hazai közegészségügy fejlődésében pedig a közegészségügyi tanári intézmény létesítése, az országos közegészségügyi egyesületnek és közlönyének, az *Egészségnek* megalapítása. Az emlékbeszédhez mellette van *Morikowsky György* tanársegéd összeállításában *Fodor* tanár összes irodalmi munkáinak kivonatos ismertetése.

A tetszéssel fogadott emlékbeszéd után báró *Eötvös Loránd* elnök ányújtotta a *Wodáner-díj* két nyertesének, *Schmidt Boldizsár* és *Kanovics György* igazgató-tanítónak a jutalmat, amelyet a tanítás körül kifejtett buzgalma és ismerésüli itéit oda nekik az Akadémia.

SPORT

**** Nemzetközi vívóverseny.** A három napig tartott vasárnapi bajnoki vívóverseny eredménye tegnap, vasárnap dőlt el. A közönség óriási érdeklődését főképp a pizai *Pieroni* és *Mészáros Ervin* mérkőzése igazolta. A köztük lefolyt tőr-ássont szép és izgalmas volt és természetesen lelkes éljenzés zúgott föl, amikor harmincöt percig tartó heves küzdelem után *Mészáros* legyőzte olasz ellenfelet. A kardbajnokságért vívott küzdelemben még helyre sem tudtak jutni a külföldi vendégek, pedig a legtöbbjük ismert amatőr bajnívó. Hosszu és izgalomteljes küzdelem után a kardvívó bajnokságot *Békessy Béla* (M. A. C.) m. honvédszázár főhadnagy nyerte meg a honvédelmi miniszter értékes tiszteletdíjával. 2. Dr. Nagy Béla a főváros által folaállított. 3. Halász Gyula főhadnagy (a Freystädter-díjjal). 4. Mészáros Ervin (a M. A. Sz. díjjal). Díjakat nyertek még: *Krencsey Géza* (M. A. C.) a Fővárosi Vívó Club díjával,

Szántay Jenő tanár hadnagya a hadügyminiszter díját, *Filótás főhadnagy* Czeglédy főhadnagy díját, *Klekner Mihály* a kultuszminiszter díját, *Spala Gyula* Arlow Vívó Club díját, *Werkner Lajos* (Fodor-iskola) a Wesselényi Vívó Club ezüstérmét, dr. *Herschmann Ottó* bronz érmét.

Remek assoutak látnak különösen a fővárosban melyben dr. Nagy Béla, Halász, Békessy és Mészáros között lefolyt mérkőzések valóságos látványosságokká mentek. Feltűnést keltett Gerda Oszkár (Fodoriskola) és *Pieroni* assautja, hol a fiatal magyar vívó oly ügyesen dolgozott, hogy 8:1-re állottak Gerda javára. Ez a kiváló eredmény feljogosít arra, hogy Gerdében a jövő egyik erős vívóját lássuk, különösen kitett magáért a *Fodor iskola*. Hat tanítványt nevezett a versenyre és közül három I-ső osztályúnak minősített a zsűri. *Werkner* assautja Békessyvel valóságos szenzáció volt. Dícsérettel kell kiemelni a dr. *Hámory László* és *Irányi Gyula* előkötlete alatt állott zsűri, kiváló működését és pártatlanságát, hasonlóképpen dícsérettel érdemel a két maître-d'assant, *Czeglédy Endre* és *Berti László* főhadnagy, kik nehéz hivatalukat buzgalommal és ügyességgel töltötték be. Az Akadémia után sikerült bankett volt a Hungáriában, amikor a győzteseknek a díjakat kiosztották.

**** A pozsonyi lövésznek.** A pozsonyi versenyek mai első napjának szép idő kedvezett, melyet nagyszámu közönség nézett végig. Ma került döntésre a Nagy pozsonyi akadályverseny, melyet egy alagi steppler, Cserhát nyert meg Mystery ellen, mely már a nagy alagiban is második lett. Nagy meglepetés volt a második futamban, melynek nyertesé Pikáns 48-szoros osztalékot fizetett. A versenyek eredménye a következő:

I. **Előző verseny.** Díj: 1000 korona, 1400 méter. Capt. *Georg Heidensohn*-ja lov. (M. Brook.) első. *Zangen J.*, *Henry Clay*-je (Zangen M.) második. *Mrávik P.*, *Maud*-ja (Hagen) harmadik. Azután: *Windhund Teja*, *Irlrain*, *Legenda*. Tot: 10: 53. Helyre: I. 25. 33. II. 25. 32.

II. **Ligetásvi handikap.** D. j 1200 korona. Távoltság 1600 méter. *Világh Gy. Pilsa*-a (br. Reichlin) első. *Krause I.* *El-Baidor*-ja (Krause K.) második. *Gróf Pejacsevich A.* *Windhall*-ja (Horthy J.) harmadik. Azután: *Halloh II.* *Timotheus*, *Ikaros*, *Ver sacrum*, *Nitalor*, *Orchidéa*. Totalizátor: 10: 456. Helyreogadások: I. 25: 277. II. 25: 193. III. 25: 75.

III. **Állvány-díj.** Díj 1800 korona. Távoltság 2400 méter. *Gróf Schönborn Zs. Grünzinger*-je (Fürst) első. *Mr. White Pavolin*-ja (Fejes) és *Mautner V. Lucie*-je (Poole) holversenyben második. Azután: *Prima II.*, *Muslica*, *Ajax*, *Beau Flis*. Totalizátor: 10: 109. Helyreogadások: I. 25: 69. II. 25: 63 és 39.

IV. **Kupa akadályverseny.** Díj 3000 korona. Távoltság 4000 méter. *Mrávik P. Bosmarjania* (Osompora) első. *Mautner V. Kúzdője* (Poole) második, elbukott. Totalizátor: 10: 27.

V. **Nagy pozsonyi akadályverseny.** Díj 8000 korona. Távoltság 5000 méter. *Világh Gy. Cserhátja* (báró Eitz) első. *Báró Morpurgs A.* *Ustery* (Horthy) második, *Heinrich F. Tosija* (Reiner) harmadik. Azután: *Vieliebaben*, *Hängdian*, *Aconit* és *Nyájas*. A két utóbbi elbukott. Totalizátor: 10: 55. Helyreogadások: I. 25: 34. II. 25: 37 III. 25: 44.

VI. **Polgar díj.** Díj 1600 korona. Távoltság 2400 méter. *Liptay B. Ornamentja* (Krause) első, *gróf Pejacsevich A.* *Madrója* (báró Eitz) második, *Capt. George Abukirja* (Mr. Brook) harmadik, azután *Hipporegia*. Totalizátor: 10: 23. Helyreogadások: I. 25: 34. II. 25: 33.

**** Bécsi lövésznek.** A hétfői freudenauituttatás egészen érdektelen. Jelöljeink:

- I. *Jongleur*. — *Ex-lex*.
- II. *Berger*. — *Amras*.
- III. *Ka Gall*. — *Donald*.
- IV. *Passe partout*. — *Médiateur*.
- V. *Tétova*. — *Rosoglio*.
- VI. *Kalupri*. — *Puritaner*.
- VII. *Fizess*.

Nyiltér.

Korytniczai ásványvíz

kiválóan elismert gyógyvíz gyomor-, bél- és aranyeresbántalmak ellen, máj- és lép-daganatoknál, sárgaság, székrekedés, epekövek és húgysavas diathésis ellen. Kapható: Főúti-árványvíz által Korytnicán, Edelény L., Budapestben, Markovics Péter Lipót-Rózsahegy, valamint az összes gyógyorszárokban.

Saison-megnyitás május 15-én.
Ujjonnan épült a legmodernebb fürdőnek megfelelően berendezett vízgölyintézet.

Reformált panziónozásérdekelt különös figyelemmel fordulendéknak külön szolgáltatások.
 Pénzárak: május 15-től június 1-ig, asept. 1-től okt. 1-ig, egy személy 6 kor., két személy 11 kor., három személy 15 kor., július 1-től aug. végéig egy személy 8 korona, két személy 15 kor., három személy 20 kor. Ezen árakban a gyógyvíz és zenellés is bevonultatottik.
 Bővebb felvilágosítást nyújt **Dr. Ormay József**, kir. tanácsos főorvos, valamint a

Fürdőigazgatóság Korytnicán

Megóvás végett

szőrmeárukat

ruhákat és szőnyegeteket elfogad

CZIRING ÁRMIN, szücsmester

Budapest IV., Deák Ferenc-utca 19. szám.

A bürokrata aki étványtalanságban és emésztési gyengeségben szenved és belei tevékenységének fogyatékossága megfelelő mozgást tesz kívánatos, jól teszi, ha reggel, 1 órával reggeli előtt 1-2 pohár rohitschi Styria-forrást iszik. Mindig **elvégi kötelességét.**

Értesítés.

A Budapest-Lipótvárosi takarékpénztár részvénytársaság

üzleti helyiségeit folyó évi április hó 26-án **V. ker., József-tér 13. számú házba** (fürdő-utcai oldal) helyezte át.

Vizgyógyintézet — a budai Szt.-Lukácsfürdőben
 A vizgyógykezelés minden nemo, hidegmeleg-gösznyű, hideg-villamos-fényfürdők, Massage, gyógytornászlat. — Állandó orvosi felügyelet. Prospektus kívánatra díjmentesen küld a Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága.

Dr. Nagy Albert orvos

lakását: IV., Múzeum-körút 15. szám alól **V., Nagy-korona-utca 14. szám alá** tette át.
 A „Jó Egészség” szerkesztősége és kiadóháza ugyanott.

Kereskedők! Részvénytársaságok!
 Könyvelőket, levelezőket, szádelőkeket **díjmentesen** ajánlunk: **Keresk. Árk.** Egysítőtele, VII., Andrássy-ut 113. szám.

(Az e rovat alatt közlőtteknek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

TÁVIRATOK

New-York, április 27. A Missouri-Pacific-Railway vasuton egy marharakományt szállító vonat Buffalo közelében egy munkásvontat ütközött melynél **11 ember vesztette** életét és 25-en megsebesültek. A szerencsétlenül járt utasok többnyire görögök és olaszok.

Szerződésünk Olaszországgal.

Bécs, április 27. Az olasz kereskedelmi szerződés felmondásának notifikálásával egyidejűleg tudatták az olasz kormányval Ausztriának s Magyarországnak készségeit a kereskedelmi szerződés megújítását illetőleg. Minthogy e kérdésben Olaszország is készségeit nyilvánította tehát mind a két oldalról az a törekvés, hogy a megegyezésre alkalmas alapot találjanak a kormányok. Olaszország hajlandó lemondani a borvám-klauzúlról. Egyelőre még nem kezdődtek meg a formális szerződéses tárgyalások, mert egy Ausztriában, mint Magyarországon is be kell várnai az autonóm vámtarifai parlamentáris letárgyalását, illetőleg megszavazását.

Loubet Tuniszban.

Tunisz, április 27. *Loubet* elnök délelőtt ideérkezett. A *Jenanne d'Aro* hajón *Sidi Mohamed* bej és *Pichon* francia főrezidens üdvözötte az elnököt. A bej és az elnök kezét szorították és vagy egy negyedóra hosszat beszélgettek.

Tunis, április 27. *Loubet* elnököt a városházára menet nagy néptömeg lelkesen üdvözölte. A utcákon több diadalivert emeltek. Miután az elnök a bejtől eltávolozott, *Loubet Delcassé* külügyminiszter és *Pichon* kiserében felkereste a bejt a *Barbodon*, hogy a látogatást viszonozza. *Loubet* és a bej igen szívélyesen társalogtak egymással. Az elnök azután fogadta a főtisztviselőket. A reggeli a bej arat nyerveen felköszöntött mondt, amelyben az elnököt ragaszkodásról biztosította és hűségét fejezte ki a köztársaság iránt. Válaszban az elnök meleg szavakkal emlékezett meg az elhunyt bejről, akinek békés kormányzata utódnak megjelölte az utat, amelyen továbbhalhat. *Loubet* még egyszer megköszönte a bejnek, hogy belátta hogy Franciaország protektorátusa biztosította a Hussein-dinasztia fenállásának. Emlékeztetett azután arra a nagy, a francia gyarmat által *Jules Ferry*vel alkotott műre és végül megköszönte az idegen gyarmatok közreműködését, amelyek a lakossággal a legjobb egyetértésben élnek. Délután *Loubet* elnök a bej kíséretében vadászmenet tartott 4500 zaay, lövész, spahi, afrikai vadászok és testőrök felett.

A szerb kormány rekonstrukciója.

Belgrád, április 27. Mint a *Veserne Novosti* jelenti a Markovics-kormány rekonstrukciója már május 4-re meglesz. A radikális miniszterek helyebbe, akiket államtanácsosokká tognak kinevezni, nagy liberális fog lépni. Az új választási törvény alaponyaliban már elkészült. A legjelentősebb változások abban lesznek, hogy a kisebbségi képviselőket elűrik és hogy a szavazás nem történik többé gummigolyócskával, hanem szavazóedüldükkel. A választás minden kerületi székhelyén fog megtörténni. A választási elnöke az illető kerületi székhely szolgabírája. A titkos szavazás ezután is fennmarad.

A spanyol választások.

Madrid, ápris 27. A tegnapi választásokról érkezett jelentések még mindig igen hiányosak. *Silveira* miniszterelnök és *Vilaverde* volt pénzügyminiszter a megválasztottak közt vannak. A szocialista jeöttek kevés szavazatot kaptak. *Bajadorban*, *Valenciában* és több más városban veredések voltak, melyek folyamán néhány revo-verlövés történt. Több ezer ember többé vagy kevésbé súlyosan megsebesült.

KÖZGAZDASÁG

Ipar és kereskedelem.

Vasuti fekvér. A magyar, osztrák és boszniai vasutak vonalain április 1-én új díjazásba lépett életbe, amely szerint az átvéő által kirakandó árukra nézve, amennyiben azoknak raktározása egyáltalán megengedélyezett és külön határozmányokkal más megállapításra minosen a kirakásra és elvitelre megszabott határidőn kívül fekébrmentes időt nem engedélyeznek. Az új díjazás ez intézkedése az eddigi fennállott állapottal szemben, amely 4 napi fekébrmentességi időt engedélyezett, a kereskedelemre nézve hátrányos, ezért a Magyar Kereskedelmi Csarnok e rendelkezési hatályon kívül helyezése érdekében a kereskedelmi minisztérium felterjesztést nyújtott be. A Magyar Kereskedelmi Csarnok közlekedési szakosztálya az új díjazás egyéb intézkedéseivel is szakszerűen foglalkozik.

Nagy fizetésképtelenség a gabonatorzsdán. Biermann Henrik J. terménybizományos (Mária Valéria-utca 15.) ma bejelentette a gabonatorzsdán fizetésképtelenségét. Ma reggel kellett volna a Giró és Pénztár-Együttesnek 17.000 koronát lefizetnie, s miután ezt nem teljesítette, a törvény értelmében a torzsdanásos fizetésképtelenség jogja kijelenteni. Biermannnak nagy engagemente volt a kontremben s beavatott körökben azt állítják, hogy különféle gabonából több, mint 150.000 métermázsával van kontremben. A fizetésképtelenségből eredt különbözetet körülbelül 200.000 koronára becsüli. Biermann, aki évek óta szerencsével operál, nagyon embernek tartották, s így fizetésképtelensége nagy izgatottságot keltett a börzén, ahol ideiglenesen a forgalmat is megakasztotta.

A magyar sör. Pártoljuk a magyar part! — ez az okos és igaz jelszó ma. Pártoljuk pedig nemcsak azért, mert ezzel hazafias magyarságot fejelejtünk ki és a magunk nemzeti vagyonsodását mozdítjuk elő, hanem azért is, mert a budapesti sör e pártolást jóságánál, kitűnőségénél fogva meg is érdemli. Kitérő a mi sörünk, zamatos és tartama, hivatta van arra, hogy nagy táperejénél fogva a pálinka által előidézett alkoholizmus terjedésének útját szegze, folyékony tápseregét váljon a szegényebb néposztályra. Izre és tartalomra, tartósságra különb, mint bármely égig magasztalt csekevény értékű osztrák vagy bajor sör. Jók e sörök, mert hál' istennek a magyar sörpar régén túl van már a kezdetleges gyermekbelegéséin, technikai berendezésük a kor színvonalán állva, meléban versenyeznek a külföldi legdrágább és leghíresebb hasonló vállalkozásaival, a gyártásra használt anyag pedig oly kitűnő minőségű hogy a beülő készült sör épp úgy megfelel a becsületes magyar munkás és az egész nép ízlésének, mint a legráfínalható izlésű inyencek kivánásainak. Nem hiába! Rajta van az áldás mi a magyar munkás kezemunkáját kíséri. Miért ígyünk hát külföldi sört? Hogy az a tömredék pénz, ami ugyis külföldre vándorol más iparikkéért, még jobban megszaprodjék, hogy még több kapzsi külföldi gyáros gazdagodjék a mi pénzünkön? Ezstelen cselekedet volna ez, melynek annyival kevésbé volna értelme, mert a magyar sörpar fejlődésére bármely tekintetben ma már mi kívánivalót sem vagyunk képesek, és mindnyájunk egyformán kötelessége azt a nagyszerű és hazafias törekvést, mely a magyar mezőgazdasági

termékek itthon értékesítésével, nagy tőkék, anyagi áldozatok és óriási munka befektetésével és már a magyar ipar termékeinek forgalmi piacát és fogyasztását igyekszik és van nívata emelni. Mindenki tehát, ki nem szereti pénze feleslegét kibővíti és azal idegeneket boldogítani, minden vendégülben, minden kávéházban budapesti sört követeljen mert ez van olyan jó, mint a bajor vagy osztrák — ha ugyan nem jobb.

Fizetésképtelenségek. A bécsi *Creditoren-Verein* a következő fizetésképtelenségeket jelenti: *Abeles* Mór kereskedő *Dombóvár*, *Hann* J. M. bórkereskedő *Eperjes*, *Fröhlich* L. kereskedő Bécs, *Stein* József kereskedő Salzburg.

Az „Anker” élet- és járadékbiztosító társaság Bécsben április 1-án tartotta XLIV. rendes közgyűlését gróf *Prokesch-Osten* Antal elnöksége alatt. A napirendre való áttérés előtt megemlékez az elnök azon súlyos veszteségről, mely a társaságot gróf *Nádk* Kálmán igazgató-tanácsos halálával érte és kiemeli az elhunytak a társaság körül szerzett érdemeit. Mint a számadási jelentésből kitűnik az 1902. évben 9940 ajánlat nyújtottak be 53,782.694.35 K. tőkére és 45.591.23 K. járadékra és 7605 szerződés 41.760.545.12 K. tőkére és 42.075.06 K. járadékra létesítettek. Az év végén érvényben volt 88.411 biztosítási szerződés 616.090.737.62 K. tőkére és 894.256.76 K. járadékra. A haláleseti, — vegyes- és meghatározott lejáratral kötött biztosítások állománya az 1901. év december 31-iki állományhoz viszonyítva — 3073 szerződéssel 18,288.746.96 K. összegben — szaporodott. Az 1902. évben halálesetekért, visszavásárlásokért éleletesi és járadékfizetésekért 4.483.046.20 K., a nyereségreszteliséssel kötött haláleseti biztosítások osztalékaiból és a minimális eredményt garantizott túlélesi csoportok alapjaiból és az üzleti nyereségből a társaság által adott összeg hozzászámításával 8,719.901.85 K., összesen 13,202.848.05 K. fizetett, míg a tartalékok szabályszerű emelésére fordítottak 13,382.659.74 K. A halálesetre nyereségresztelékkel biztosítottak mint nyereségresztelékot az A osztalékterv szerint az évi díj 27, 24, 21, 18, 15, 12 és 9% -ot kapják. A biztosítéki vagyon a számadási jelentés szerint áll: a tőke- és járadékfizetések díjtartalékaiból (biztosítási alapok) 52.736.105.51 K., a minimális eredményt garantizott túlélesi csoportok alapjaiból 82.714.543.76 K., összesen 135.450.649.27 K. továbbá a részvényekből 2.000.000 — K., s a tőketartalék, különirtalékok és az 1902. évről átutalt nyereségből 6.774.398.03 K. összesen 144.225.048.30 K. A társasági értékpapírokon elért 288.702 K. 55 fillér az árfolyam-különbséti alap javára utaltatott át, míg a kölcsönös túlélesi csoportbiztosítások értékpapírjainál az árfolyam-nyereség 1,707.582.21 K. lesz ki, mely összeggel másnemű gyarapodásokon kívül ezen kategória alapjai szaporodtak. A társaság összes vagyona 153.167.176.39 K. Ebből Magyarországon van elhelyezve magyar értékpapírokból 15.011.850.20 K. jelzálogkölcsönökből 13,595.200 — K. és ingatlanban (társasági ház Budapest) 1,063.768.99 K. összesen 29,670.819 — K. A részvényeseknek osztalék és felosztalék gyanánt 400.000 — K. osztalék ki; az előlé és halálesetre nyereségreszteliséssel biztosítottak osztalék alapja javára 350.000 — K. utaltatik ki s a rendkívüli tartalékok emelésére 100.000 — K. fordították. Az igazgatótanácsból kilépő báró *Mauth-*

ner Miksa újbol megválasztott és *Schwarzenberg* Károly herceg az igazgató-tanácsba új tagul megválasztott. Az 1902. évi részvényesülvény a társaság bécsi és budapesti pénztárainál április 20-ától kezdve 200 K.-val váltak be.

Bécsárak. A kontingens nyereszes ára *Buda-* *pesten* 26.60 korona pénzben, 37.50 korona aruban; — *Bécsben* az irányzat lanyább. A kontingentálit készsáru 39.80 korona pénzben, 40.20 korona aruban.

Szortekoszonvászár. (A székesúvárosi szortekoszonvászár és közvághid intézősége.) Április 27-ikén, Főhajtás: Zsirsertes, egymint Öreg I. rendű 350 kilogramm felül — darab, II. rendű 280—350 kilogramm — darab, kanló — darab, silány — darab, fiatal nehéz 300 kilogramm felül — darab, közép 220—300 kilogramm — darab, könnyű 220 kilogramm — darab, süldő — darab, malac — kilogramm — darab. Összesen — darab. Husseretes egymint: nehéz 800 kilogramm felül — darab, könnyű 250—300 kilogramm — darab, süldő — darab, malac 40 kilogramm — darab. Összesen — darab. Főhajtás összege 583 darab, Előző napi maradvány 262 darab, összesen 845 darab. Eladott 691 db. Maradvány 144 db. A vásár irányzata közepes. Az árak hanyatlóban. — Következő árak jegyzetetek: Zsirsertes: Öreg I. r. 350 kgr-on felül 104—107 fillér, II. rendű 280—350 kilogramm 104—107 fillér, selettezett 92— fillér, silány — fillér, fiatal nehéz 300 kilogramm felül 104—110 fillér, fiatal közép 220—300 kilogramm 92—107 fillér, fiatal könnyű 220 kilogramm 88—100 fillér, süldő — fillér, malac — fillér. Husseretes: Nehéz 300 kilogramm felül — fillér, könnyű 140—300 kilogramm — fillér, süldő — fillér, malac 40 kilogramm — fillér, süldő — fillér, malac 40 kilogramm — fillér. Árak minden levonás nélkül, kilogrammonként elősúlyban.

Bécsot vágómarhavásár. Április 27. (Saját tudósítónk telefonjelentése.) A st.-marxi központi vásárosarokban ma megtartott vágómarhavásárra felhajtott 5340 darab magyar, 450 darab galiciai, — darab bukovinai, 638 darab németországi, összesen 6430 darab szarvasmarha.

Jegyzetek: 100 kilogrammonként elősúlyban: magyar hizódkör I. minőségű 70.—75.— fillér, kivételesen — fillér, II. minőségű 62—69 K., III. minőségű 52—61 fillér, galiciai hizódkör I. minőségű 74—76 fillér, kivételesen 75— fillér, II. minőségű 66—73 fillér, III. minőségű 58—65 fillér; német hizódkör I. minőségű 80.—84.— K., kiv 86.— K., II. minőségű 70.—79.— K., III. minőségű 60—69 fillér. Legelő őkör — fillér, paraszt őkör 48—58 fillér, levágot őkör — fillér. Bika 44.—70.— K., tehén 48—64 korona. Kivételesen — korona, bivaly 36—48 korona. Az árak métermázsánként, elősúlyban értendők, fogyszási adó nélkül.

A budapesti gabonatorzsdá.

Budapest, április 27.

Méréselt irányzat mellett 13.000 métermázs buza került a forgalomba változatlan árral. Zárát felé nyugodtabb lett az irányzat.

Rozsban szilárd volt az irányzat, helyben raktározott árú 5 fillérrel emelkedett.

Tengeriben 5 fillérrel emelkedtek az árak. Zabban az irányzat változatlan maradt.

Eladott: *Buza, Tiszavidéki:* 100 mm. 83 k. 8 K. 40 L.

REGÉNY

Motta mester

— REGÉNY —

Irtá: GIOVANNI VERGA

(6)

Diego azonban nem beszélt, hanem elkezdett sírni, mint egy gyermek, kartonzsebkendőjébe rejtve fakó arcát, görnyedt háttal és zokogva ismétlé:

— Bianca! Az én nővérem! Szegény nővéremmel nagy szerencsétlenség történt!... Oh, Rubiera hugom!... Hiszen én anya!...

Most a báróné is más arcot vágott, ajkait összeszorítva, hogy türelmét el ne veszítse, és homloka közepén mély redvvel, olyan ember redjével, aki esőben, hóban, fagyban és rekkenő hőségben szüntelen dolgozik, hogy vagyont szerezz magának, — vagy hogy a vagyont megőrizzze. Vihámgyorsasággal kergetőztek agyában e gondolatok, amelyekre a szüntelen munka tüzeben nem figyelt Maeri cousine nem egy félig elejtett szava; a hírek, amelyeket a sekrestyés terjesztett fiának bizonyos kifogásai. Hirtelen a báróné szája is oly keserű lett, mint az ürm.

— Nem tudom, bátyám — válaszolt a báróné szárazon — nem tudom, hogyan kerülök én ezekbe a dolgokba...

Diego márkí szavak után kapkodott, erősen a báróné szemé közé nézett, szemé a szegényről és fájdalomtól könnyekkel teltek meg, aztán újra kezeibe rejté arcát, fejével kisérvé az alig hallható hangot.

— Igen!... Igen!... A maga kiesi fia!... A báróné ülve maradt, egy szó se jött ajkára, kidagadó szeméivel csak nézte mereven Trao cousint, mintha föl akarná falni; azután,

mint egy huszvéas asszony, felugrott és kiáltá, dühösen kitaszítva az ablakot: — Rosair! Allessi! Jertek ide! — Irgalom! Irgalom! — kiáltott a márkí összekulesott kezekkel a báróné után szaladva. — Az isten szent szerelméért; ne csináljon botrányt. — Diego márkí elhallgatott, a köhögés elfojtotta hangját és melléhez kapott.

De a báróné magánkívül volt, már nem figyelt rá. A ház olyan volt, mint földregéskör, a baromfiudvar lármája, a kutya ugatása, a szolga és Rosaria csizmái, akik fejvesztetten rohantak elő.

— Hol van a fiam? Mit mondtak neked a szöllőskertben? Beszélj, tökfilkó! Allessi majd az egyik, majd a másik lábával hintázza, nyugtalanul tekintve jobbra-balra, mindig ugyanazt hebegte:

— A fiatal báró ur nem volt a szöllőskertben. Előtte való este a marquis-kastélyt otthagya és eltávozott. Gyalog, így mondta nekem a vincellér.

A szolgáló titkon rendbehozva ruháját, hozzá-tette, hogy a fiatal ur, ha korán el szokott menni vadászatra, az istállóajtón keresztül szokott távozni, hogy senkit föl ne ébresszen.

— A kulesokat? — Nem tudom... Azzal fenyegetett, hogy összetéri a csontjaimat... Nem az én hibám, báróné asszony!... Hogy történhetett vele szerencsétlenség, báróné asszony!...

Aztán a két oseléd megint lomhán eltávozott és a lépcsőn megint hallani lehetett csizmájuk lármáját.

Diego márkí, halálsápadtan, kendőjét szájához szorítva, hogy elállítsa a köhögést, értelmetlen szavakat hebegett:

— Ó volt... az ajtó mögött!... Bár mindjárt megölt volna... pisztolyt szegezett mellémnek... nekem! A pisztolyt az én mellemnek, cousine!...

A báróné ürömkeserű ajkait megtörölte a kartonzsebkendővel.

— Nem, ezt nem vártam! Mondja csak az igazat, Diego bátyám, ezt nem érdemeltem meg!... Mindig úgy bántam veletek, mint rokonokkal... és ez a rossz Bianca, akit az egész nap a házamban tartottam, mintha leányom volna...

— Hagyja ki nővéremet a játékból, cousine! — vágott szavába Diego márkí, miközben a Trao régi vérenek egy maradványa arcába szökött.

— Igen, igen, hagyjuk őt! Ami a fiamat illeti, vigyázzni fogok rá, legyen róla meggyőződve! Azt fogja tenni, amit én akarok, a báró ur! Gyilkos, rabló! O lesz a halálom oka!

Es a báróné sirva fakadt. Diego elszonyodott és nem merte szeméit fölemelni. Megjelent előtte Ciolla, a patikus, a szomszédok gunyos mosolya és szüntelen és fájdalmasan háznak vizója is, amelybe éjszaka idején egy férfi lépett be — az ősi ház, az elvé, hogy azt még minden kövében reszketni hallja a tolvaj lépések visszhangjától — és Bianca, az ő nővére, az ő leánya, a vére, aki megcsalta őt, aki a sötétben titkon odasimult ahhoz a férfhoz, aki eljött, hogy ily halálos gyalázatot mérjen a Trao fejére — az ő szegény, gyöngö teste egy idegen karjában! Forró könnyek pergették le sovány arcán, amelyet kezeivel eltakarta.

Végre törölte... a báróné és felsőhajtott, a feszület felé fordulva:

— Legyen meg az Ur akarata! Ugy-e, bátyám, maga is nagyon bankódik a történetek miatt? Mit akar? Hiszen háznak bűneit viseljük vállainkon!... Isten látja a lelketem, hogy reggeltől napestig dologtam, hogy a számtól elvonnam a betevő falatot is családunk iránti szeretetből!... És hirtelen ilyen delog szakad reáml!... De ez utolsó, amelyben a báró ur az én káromra közreműködik... Majd helyére állítom a fejet, legyen nyugodt! Elvégre mégis csak jó meg! Ki fogom őt házastiani a magam kedve szerint... Jármat a nyakába, igen, az kell neki!...

(Folytatása következik.)

300 mm. 82 k. 8 K. 35 f., 600 mm. 81 k. 8 K. 37 1/2 f., 800 mm. 81 k. 8 K. 40 f., 150 mm. 81 k. 8 K. 35 f., 100 mm. 82-5 k. 8 K. 35 f., 100 mm. 81 k. 8 K. 35 f., 500 mm. 81 k. 8 K. 30 f., 500 mm. 81 k. 8 K. 30 f., 100 mm. 81 k. 8 K. 32 1/2 f., 300 mm. 81 1/2 k. 8 K. 35 f., 200 mm. 81 k. 8 K. 35 f., 100 mm. 81 k. 8 K. 30 f., 200 mm. 80-2 k. 8 K. 32 1/2 f., 100 mm. 81 k. 8 K. 28 f., 200 mm. 80 k. 8 K. 35 f., 200 mm. 80 k. 8 K. 15 f., 100 mm. 80 k. 8 K. 32 1/2 f., 1. 200 mm. 19-6 k. 8 K. 29 f., 100 mm. 79 k. 8 K. 20 f., 150 mm. 80 k. 8 K. 10 f., 100 mm. 80 k. 8 K. 20 f., 100 mm. 80 k. 8 K. 10 f., 400 mm. 79 k. 8 K. 15 fillér.

Fejérmegyei: 300 mm. 78-5 k. 8 K. 07 1/2 f., 200 mm. 77-5 k. 8 K. — f., 150 mm. 77-5 k. 7 K. 97 1/2 f., 150 mm. 77-5 k. 8 K. — f., 100 mm. 77 k. 7 K. 95 f., 300 mm. 76-5 k. 7 K. 95 f., 200 mm. 76-5 k. 7 K. 95 fillér.

Pestmegyei: 100 mm. 80 k. 8 K. 15 f., 100 mm. 80 k. 8 K. 15 f.

Buda: 200 mm. 76-5 k. 7 K. 80 f.

Felsőmagyarorsági: 250 mm. 76-5 k. 7 K. 85 f., 300 mm. 76 k. 7 K. 76 f.

Bánsági: 150 mm. 77 k. 8 K. — f.

Szerb: 800 mm. 76 k. 7 K. 40 f.

Mind három hónapra.

Rozs: 350 mm. 7 K. — f., 100 mm. 6 K. 90 f., paritása

Zab: 100 mm. 6 K. 35 f., 100 mm. 6 K. 30 f., 100 mm. 6 K. 65 f.

Tengeri: 300 mm. 6 K. 85 f.

Készpénzesek mellett.

A készpénz hivatalos jegyzése a budapesti áru- és értéktőzsze s-akazai szerint készpénzben 50 kilogrammonként. — A mmeőség hektoliterenként és kilogrammonként.

Table with columns for 'Kilogramm ára' and 'Kilogramm ára' for various goods like wheat, rye, and oil. Includes sub-tables for 'Egyes gabonafajták' and 'Készpénzesek'.

Table titled 'A határidősítet loyomány a következő kötések körtének:' listing prices for various types of flour and grain.

Table titled 'Deil egy órák a következő zarcának alapi tókák meg hivatalosan a köztén:' listing prices for different grades of flour.

Table titled 'Deilután fél órák záról:' listing prices for flour and other goods.

Table titled 'A budapesti értéktőzsde.' listing prices for various commodities like flour, oil, and sugar.

A mai tőzsde nyugodt forgalom mellett tartott maradt és az értékek árfolyamai alig változtak, ám Magyar Hitelrészvények kezdetén javultak, azonban az üzletlenség következtében ismét gyöngültek. Közuti vasut-részvények szelvény nélkül lettek kövte, a szelvény 18 K.-át tesz ki. Valuta és óraur változatlan. Előzősde. Osztrák Hitelrészvény 674.50—674.90. Magyar hitelrészvén 731.25—733.—. Osztrák-magyar

államvasut részvény 684.75. Közuti Vaspálya részvény 614.— korona.

A déli tőzsde a következő értékekben volt forgalom: Osztrák Hitelrészvény 674.—674.50—674.—. Magyar hitel részvény 741.50—782.50—781.50. Osztrák-magyar államvasut részvény 684.—. Rimamurányi Vasmű részvény 43.—. Jelzalogbank 521.50. Közuti Vaspálya részvény 596.—695.25—596.50. Városi Villamos Vasut részvény 308.——302.50. Magyar Koronaráradék 99.52 1/2. korona.

A prémiumszámban díjbiztosítókért fizettek: Osztrák hitelrészvényekért holnapra 4.—5.—K. 8 napra 8—9 korona, 1903. május hó végére 17—19 korona.

4 órák záról: Osztrák Hitelrészvény 674.—. Magyar hitelrészvény 730.50. Leszámlitólbank 456.50. Rimamurányi vasmű részvény 43.—. Osztrák-magyar államvasuti részvény 483.—. Közuti vasut részvény 599.50. Városi villamos vasut-részvény 302.50 korona.

A budapesti terménytőzsde.

A terményüzletben a szezonserü hangulathat megfelelően alakultak az árak és végül a termény-üzleti árjegyző-bizottság hivatalosan a következő ár-folyamokat állapította meg:

Jegyzések: Héremag: lucerna magyar 43.—54.—korona, vörös aprószemű 51.—57.—korona, vörös erdélyi — korona, vörös bánsági — korona, közepesemű 59.—61.—korona, nagyszemű 63.—67.—korona. Diszozsír: budapesti 79.50—80.—korona, vidéki — korona. Táblaszalonna: légenyáritott vidéki — korona, városi 4 darabos 65.50—66.—korona, 3 darabos 67.50—68.—korona, üstölt — korona. Szilva: boszniai, szokás szerinti minőség 12.—12.25 korona, 120 darabos — korona, 100 darabos 13.—13.50 korona, 85 darabos 15.—15.50 korona, azonnali szállításra. Szerbiai szokás szerinti minőség 11.50—11.75 korona, 100 darabos 12.50—12.75 korona, 85 darabos 14.25—14.75 korona. Szilvai: slavóniai 15.50—16.—korona, szerbiai 13.50—14.—korona, azonnali való szállításra.

A bécsi gabonátőzsde.

Bécs, április 27. (A Budapesti Napló telefonjelentése) A gabonátőzsden, mint a hét elején rendeztem, nem volt képviselve a fogyasztás s a vásárlási kedv teljes hiánya következtében nem fejlődhetett ki üzlet. Buzában egyáltalán nem volt forgalom, rozs szilárd maradt, zab változatlan, buza 5 fillérrel emelkedett.

A bécsi értéktőzsde.

A mai előzősde barátságos irányattal nyit meg és főképpen petroleum-értékek emelkedtek. A petroleum-részvények szilárdasága visszaható a Magyar Hitebank részvényeire is, melyek szintén lényegesen javultak. A barátságos hangulat változatlan maradt egészen az előzősde lezárásáig. Járadékokban és valutákban nem kötétek üzletet.

A déli tőzsde jól tartott árfolyamokkal indult és a hangulat még barátságosabb lett.

Zárult barátságos. Bécs, április 27. (Magyar értékek zárulása) 4 1/2%-os aranyjárdék 121.30. Liazi és szegedi kölcsön-sorsjegy 157.75. Magyar vasuti kölcsön-erőben —. Magyar helyi vasuti állami kötvény —. Magyar lezámlitól- és pénzváltóbank 455.—. Rimamurányi vasműrészvény 483.—. Magyar koronajárdék 99.55. 4 1/2%-os Magyar földtörvény. kötvény 99.25. Magyar hitelbank részvény 730.—. Magyar nyereségen kölcsön sorsjegy 202.75. Kassa-oderbergi vasuti részvény 392.50. Magyar keres. bank 2682.—. Magyar csatornapar —. Kerttelen.

Bécs április 27. (Osztrák értékek zárulása) 4 1/2%-os papírjárdék 100.70. 4 1/2%-os osztr. aranyjárdék 121.45. 1890-os sorsjegy 153.70. Osztrák hitelsorsjegy 437.—. Angol-osztrák bank —. Bécsi bankvesztület 486.—. Osztrák-magyar bank 1805.—. Déli vasut 43.75. Dumagózhajozás részvény 869.—. Dohányrészvény 338.—. Csehszár és királyi arany 11.39. Német bankváltók 116.92. 4 1/2%-os osztr. járadék 100.70. Osztrák koronajárdék 101.10. 1864-iki sorsjegy 248.—. Osztrák hitelszerinti részvény 678.50. Unionbank 526.—. Osztrák Landerbank 415.—. Osztrák-magyar államvasut 684.—. Kibavólyi vasut 438.50. Alpeai bányarészvény 391.—. 20 frank. arany 19.05. Londoni váltóár 239.75 Bécsi Irányváltó Lít B. —. Bécsi Irányváltó Lít B. —. Luptó kobó 215.—. Az irányzat kedvelten.

Bécs, április 27. (A Budapesti Napló tudósítójának telefonjelentése.) A délutáni magánforgalomban a zárlatos következők voltak: Osztrák hitelrészvény 673.25. Magyar hitelrészvény 730.50. Angol-Osztrák bank 375.75 Bécsi bank-egyesület 487.—. Union bank 528.50 Landerbank 415.—. Osztrák-magyar államvasut részvény 684.—. Déli vasut 44.25. Kibavólyi vasut 438.75 Eszaknyugati vasut részvény —. Dohányrészvény 339.—. Rimamurányi vasmű —. Alpeai bányarészvény 391.—. Mátyási járadék 100.70. Magyar korona járadék 99.55. 1864-es sorsjegyek 118.75. Német birodalmi vára 117.—117.03. Napoleon-ór 19.05.

Külföldi értéktőzsde.

Berlin, április 27. (Lőszaki tudósítás.) A hét eszedesen és nem egészen egydesen kezdődött. A legelőbb ténen az impulzus hiánya általános tartózkodásra vezetett. Csak bányarészvények volt egyes részvényeknél az egyes szennemekben kissé élénkebb forgalom magasabb árfolyamok mellett. Bankok alacsonyabbak. Vasutak közül Canada Pacific New Yorkra esikent, hajózási részvények renyhék. Később bányarészvények szilárdak helyi visszavásárlásokra. Londoni magánváltókat jelentek, hogy a küszöbön álló transzvali kölcsön alkalmasból az angol bank kölcsönökkel lezárulást követően várható. Napi piac 3 1/2% a kölcsönökkel befektetésére. Utimópénz 3 1/2%. Magánlezámlitól kasszából 2 1/2%.

Berlin, április 27. (Zárul.) 4 1/2%-os papírjárdék —. 4 1/2%-os osztrák aranyjárdék 103.75. Kibavólyi vasut —. Magyar koronajárdék 100.25. Osztrák-magyar államvasut 147.10. Kassa-oderbergi vasut —. Bécsi váltóár 85.40. Magyar vasuti beruházási kölcsön —. Alpeai bányarészvény —. Disconto-Commandit 189.90. Altaiános vállalkozási Edison 189.25. Geisenkirchener 182.90. Laura-kohó 212.—. 4 1/2%-os osztrákjárdék 101.10. 4 1/2%-os magyar arany járadék 102.60. Osztrák hitelrészvény 211.75. Déli vasut 13.75. Károly-Lajos vasut —. Orosz bankjegy 216.10. 4 1/2%-os új orosz kölcsön 98.60. Török dohányrészvény —. Olasz járadék 103.80. Magyar hitelbank —. Dynamit Trust 158.—. Harpeni 184.60. Az irányzat tartott.

Berlin, április 27. (A Budapesti Napló tudósítójának távirata.) Leti forgalom: 4 1/2%-os magyar aranyjárdék 102.50. Magyar koronajárdék 100.25. Osztrák hitelrészvény 211.90. Osztrák-magyar államvasut 147.25. Déli vasut 13.75. Eszaknyugati vasut —. Kibavólyi vasut —. Orosz bankjegy kölcsön 216.10. Buschtchrad —. Orosz bankjegy —. (Utolsó.) Lombard —.

Páris, április 27. (Zárul.) Osztrák-magyar államvasut —. Új török konzol 29.25. Egyiptomi járadék 110.80. Osztrák Landerbank 440.—. Párisi bankrészvény —. 3 1/2%-os francia járadék 97.80. 4% spanyol járadék 87.57. 3% új törleszhető járadék 98.02. Crdit foncier de France 706.—. Alpeai bányarészvény —. 4% 1890. román kölcsön —. Görög kölcsön —. Váltó Olaszországra % part. Váltó Amsterdamra 205.50. Váltó Brüsszelle % 7.82. De Beers 555.—. Chartered 82.—. 5% bolgár kölcsönvénny 412.—. Magyar aranyjárdék 104.25. Déli vasut —. Váltó Londonra 251.65. Osztrák aranyjárdék 103.45. 1864-es sorsjegy 126.75. Meridional vasut 710.—. 4% osztr. járadék 103.70. Utomabank 598.—. 3 1/2%-os francia járadék —. Osztrák földhitelintézet 13.25. Déli vasuti elsőbbségi kötvény 328.—. 4 1/2%-os 1896. román kölcsön —. Donanyrészvény 368.—. Váltó Bécsre 102.81. Váltó német piacokra 121.53. Rio 12.43. East Rand 208.—. Randfontein —. Magyar Jelzalogbank 55.—. Az irányzat határozatlan.

Frankfurt, április 27. (Zárul.) 4 1/2%-os papírjárdék 101.20. 4 1/2%-os osztrák aranyjárdék 103.85. 4 1/2%-os magyar aranyjárdék 102.40. Osztrák hitelrészvény 212.10. Osztrák-magyar államvasut 147.30. Eszaknyugati vasut —. Buschtchrad vasut —. Londoni váltóár 204.76. Bécsi bank-egyesület 122.65. Villamos részvény 118.50. 3 1/2%-os magyar aranyjárdék 102.—. 4 1/2%-os osztrákjárdék 101.15. Osztrák koronajárdék 102.—. Magyar koronajárdék 100.45. Osztrák-magyar bank 116.—. Déli vasut részvény 13.50. Kibavólyi vasut 113.25. Bécsi váltóár 854.33. Párisi váltóár 814.33. Unio bankrészvény —. Alpeai bányarészvény —. Az irányzat szilárd.

Frankfurt, április 25. (A Budapesti Napló tudósítójának távirata.) Aranyokom január. Leti forgalom Osztrák hitelrészvény 212.10 Német bank —. Disconto 192.10. Szermi kereskedelmi bank 160.—. Geisenkirchener 183.10. Harpeni 184.30. Laura-kohó 222.30. Olasz járadék —. Az irányzat szilárd.

Hamburg, április 27. (Zárul.) 4 1/2%-os osztrák járadék 100.—. 1890. sorsjegy 154.80. Déli vasut 13.20. 4 1/2%-os Osztrák aranyjárdék 103.50. Osztrák hitelrészvény 212.—. Osztrák-magyar államvasut 147.—. Olasz járadék 103.50. 4 1/2%-os magyar aranyjárdék 102.70. Az irányzat csendes.

Budapest-kőbányai sertéskereskedelmi oszarnok jelentése.

Április 27. A sertésüzlet irányzata: változatlan. A) Hissos sertések (a. l. A) Magyar elsőrendű: Öreg nehéz (páronként 400 kilogramm feletti súlyban) 124—126 fillér. Öreg közep (páronként 300—340 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. Fialat nehéz (páronként 320 kilogramm feletti súlyban) 133—134 fillér. Fialat közep (páronként 251—320 kilogramm terjedő súlyban) 132—133 fillér. Fialat könnyű (páronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. — II. Magyar szedett: Nehéz (páronként 280 kilogramm feletti súlyban) — fillér. Közep (páronként 240—280 kilogramm súlyban) — fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. — III. Romániai: Nehéz (páronként 320 kilogramm feletti súlyban) — fillér. Közep (páronként 250—320 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. Könnyű (páronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. — IV. Romániai eredeti (Stachi. Nehéz (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillér. — V. Szerbiai: Nehéz (páronként 300 kilogramm feletti súlyban) 133—132 fillér. Közep (páronként 240—280 kilogramm terjedő súlyban) 123—130 fillér. Könnyű (páronként 240 kilogramm terjedő súlyban) 124—126 fillér.

Sertésleltár az 1903. április 25. napján volt készlet 39.303 darab. — 1903. április 26. napján elhaltatott 508 darab, 1903. április hó 27. napjára maradt készletben 40.267 darab.

Kivonat a hivatalos lapból.

— Április 25. —

Köznevelés. A belügyminiszter dr. Leuk Gusztáv vármegyei tiszti főorvost az országos közegészségi tanács rendkívüli tagjává két évi tartamra kinevezte. A vallás-és közoktatási miniszter dr. Koch Ferenc általi polgári iskolai tanítóképző-intézetet rendelt a VII. tiszérsz osztály 3. fokozatába, továbbá Bográz Etelka és Saupler Márta Erzsébet-nőiskolai tanítóknak a IX. tiszérsz osztály 2. fokozatába rendelt tanárokká kinevezte. A pénzügyminiszter a marosújhelyi bányahivatal mellé rendelt számvérszédhez Minájk Géza bányamesterként pénzügyi számenlőző-ideiglenes minőségben, Töl Gusztáv szegedi lakos ideiglenes minőségben, pénzügyi és számvérszéd a szegedi pénzügyigazgatósághoz, az egri adóvalhoz Kiss Imre egri adóhivatali gyakorlatot adóhivatali ideiglenes minőségben, Széllősi Gábor mezőtúri adóhivatali gyakorlatot a szegedi és Domokos István tekaji adóhivatali gyakorlatot a tekaji adóhivatalhoz adóhivatali ideiglenes minőségben, végül a susaki adóhivatalhoz Hamburger Lipót eszéki adóhivatali gyakorlatot adóhivatali tiszte ideiglenes minőségben kinevezte. — Az igazságügyminiszter Schweitzer Jónó kissebeni járásbírói joggyakorlatot a nagymányi járásbírószóhoz allegzővé nevezte ki.

Kivétel. Az igazságügyminiszter a szalmár-nemzeti törvények területére vizsgálóbíróul Morvay Károly törvényeski bírót rendelte ki. Alkalmazás. Az igazságügyminiszter Jaké János dértai járásbírói joggyakorlatot a dértai törvényeszekbe helyezte át. Pénzügy. A monori adóhivatalnál adóhivatali, a panosvári adóhivatalnál gyakorlatot, a segésvári pénzügyigazgatóságánál számvérszéd alárá két hét alatt, a budapesti VII. ker. foglalkoztatási báron tanári állásra május 25-ig, a villamos igazgatóságánál 4 erdőfő és egy erdőfőgényi állásra május 15-ig lehet a folyamodásokat benyújtani.

Napirend.

Napirend: Kedd, április 28. — Római-katolikus: Vit. és Valéria. — Protestáns: Valéria. — Görög-ország: (április 15.) Kreszcens. — Zsidó: Nisan Ijar 1. R. Ch. — Nap kel: 4 óra 33 percek. — Nyugszik: 6 óra 50 percek. — Hold kel: 5 óra 15 percek reggel. — Nyugszik: 7 óra 58 percek este.

A földművelésügyi miniszter fogad délután 5 órakor. A képviselők háza fogad délelőtt 11 óráról 12-ig. Nemzeti Múzeum. Régiségár. Nyitva van délelőtt 9 óráról délután 1 óráig. Tavasszi kiállítás a Múzeumban. Nyitva délelőtt 9 óráról 5-ig. Belépődíj 1 korona. Mezőgazdasági múzeum (Kerepesi-ut 72.) d. e. 9-től 1 óráig.

Alattkért a Városi Igazgatóság, belépődíj 80 fillér. Magyar Kereskedelmi Múzeum. Igazgatóság, kereskedelmi szakosztály, tudakozó-osztálya és keleti miniatúr: V. kerület Váci-körút 32. szám alatt. Hivatalos órák: délelőtt 9 óráról 12 óráig és délután 3 óráról 6 óráig. Hazai termékek állandó kiállítása és kereskedelem-történeti gyűjtemény, továbbá a házi-ipari kiállítás (melyben az üzletvezetés áruáramlását is eszéközl) a várbeli iparcsermokban (vasár és ünnepnapokon is) nyitva délelőtt 9 óráról 12 óráig és délután 3 óráról 6 óráig. A külföldi kereskedések központi üzletvezetése (Magyar kereskedelmi részvénytársaság) V., Váci-körút 32. szám alatt.

Időjelzés.

— Az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos jelentése. — Budapest, április 27. Hazánkban ma reggel főleg a déli részeken esik az eső, amely az északkeleti és nyugati megyéket kivéve mindenfelé előfordult, de jobbra kis mennyiségben. A hőmérséklet emelkedett. Az angol depresszió kelet felé nyomult és a Balkánra is új minimum fejlődött, a magas nyomás pedig északkeletre van. Európában az idő enyhe és változókéony. Jelentékeny esők voltak Franciaországban, meg a Balkánon. Kiállítás: Változókéony és enyhe idő várható sok helyütt esővel, esetleg zivatarral.

Vizállás.

Table with columns for ship names (Ián Duna, Schárding, Passau, etc.), destinations (Tiana, M-Széget, Tokelau, etc.), and dates/times.

Advertisement for 'VÁSÁROLJON OSZTÁLYSORSJEGYET HECHT BANKHÁZNÁL.' featuring illustrations of hands pointing to text.

Advertisement for 'BUTOROK' (Butchers) with text: 'ügy középszert, mint részletfizetésre leggyorsabbtól a legfinomabb kivitelig legutánnyosabban Ehrentzen és Fuchs testvéreknél, BUDAPEST, VI., Teréz-körút 3. Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.'

Advertisement for 'Gummi' (Rubber) with text: 'es hálhólyag, v. frans oia, 2-12 kor-ig. Capotens, 4-10 kor. 10-12. Női óvszerek orosz ton detlore. Kapato a Magyar Orvosi Múzeumban Budapest, VII., Kerepesi-ut 32. Rókus-kórházal szemben. Árjegyzék ingyen és bérmentve. A legújabb és legkisebbre ügyelünk.'

Advertisement for 'Nagy Magyarország' with text: 'A magyar történet jövő századai — Irtta HOITSY PÁL Ára 1 kor, 60 fillér. A magyar imperializmus tudományos kifejtése. Szencudációs történet-bölcseleti, politikai tanulmány.'

Advertisement for 'FERFIK ÉS NŐKNEK' (Men and Women) with text: 'egmakkasabb hoveny és idős folyásoknál befecskendezés nélküli a legbiztosabb gyógyszernek a „Sanid labdacsek“ bizonyult. Egy doboz 100 labdacsek tartalommal és pontos használati útmutatással 6 korona. Védőkre utavélt mellől dískréten küldi a „Magyar Királyi“ gyógyszer-tár Budapest, V., Marokkól-utca 3/a sz. (Erzsébet ter szarók.)'

Advertisement for 'Dr. Kajdacsy József' with text: 'Férfi és Női Nemi Betegségeket Vérszintén VÉR-, BŐR- és Idegbajokat, Bujakórt (Syphilis), Férfi gyengeséget Rendelőintézetében gyógyít biztos sikerrel a lerövidebb idő alatt, foglalkozási zavar nélkül, 26 év óta szerzett orvosi tapasztalatok alapján kiváló gyógyszerkezeléssel általánosan elismert szakorvos Budapest, IV., Kigyó-utca 5. l. em. (Klotild-palota.) Rendel 9-4-ig, este 7-8-ig. Levelekre díjmentesen válaszol, gyógyszeréről gondoskodik.'

Advertisement for 'LAPSZEMLE' (Lapszemle) with text: 'Ehettelen egyszerűbb, keresetlenbb, higgiadtabb szavakban nagy, igaz, vérforráló dolgokról beszélni — Hátasak vagyunk Hoitsy Pálnak a könyvéért, mert reményeinkben megerősít, munkánkra meged, megacéloz bennünket. Budapesti Hirlap. Vajha olvasnák el sokan, nagyon sokan ezt az érdekes, okos, lelkesítő, bájos könyvet. Es szívjuk magunkra azt a rádóit, amelyet ez a tudós címe egy sok szerzős múlt szemléletéből kiváltott Szerzeteti és hódolattal üdvözöljük a könyv szerzőjét. Budapesti Napló. Hoitsy könyve a magyar faj örökével számra az irány megjelölése, tartalommal való ellátása — jövővé időkre. Magyarorsá. Megrendelhető minden könyveskereskedésben. Kiadta Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) könyveskereskedése Budapest, Andrássy-ut 21.'

Advertisement for 'A titkos betegségek alapos gyógyításáról.' (Secret diseases and their thorough treatment.)

Advertisement for 'Hajójáratjegyzék. ADRIA' (Shipping schedule. ADRIA) listing routes to various ports like Liverpool, London, Hamburg, etc.

Advertisement for 'BECHER FELE KARLSBADI ANGOL KESERŐ' (Becher's English Bitter) with text: 'Legjobb Gyomor Likör. Joh Becher-Liquorfabrik Karlsbad. ALAPÍTOTT 1807. Tessék megkóstolni azután itélkezni! Raktár Budapeston: Lohmayer J. E. Károly-körút. Nagyzeben: Winkler Jozsef.'

Advertisement for 'Magyar Könyvtár' (Hungarian Library) with text: 'Szerkesztő: RADÓ ANTAL. Az áprilisi számok a következők: 333-336. szám. Kiadja: LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai) cs. és k. udv. könyvkereskedése. Egy-egy szám ára 30 fillér. Minden fűzet egyenként kapható. Teljes jegyzék minden könyvkereskedésben kapható. Az eddig megjelent számok részletfizetésre is kaphatók. Megrendelhetők LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI) CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN, BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 21. SZÁM. és minden könyvkereskedésben.'

